

وزارت جهاد کشاورزی
معاونت امور دام

نظام دامپرووری کشور

«جلد اول»

مرداد ۱۳۸۶

فهرست مطالب

تعاريف	۱
باب اول : مقررات عمومي	۹
فصل اول : كليات	۱۰
کمیسیون‌ها	۱۲
وظايف کمیسیون استانی صدور پروانه	۱۳
ج - روش صدور پروانه و تشكيل جلسات	۱۴
فصل دوم : ضوابط عمومي	۱۶
نحوه تکميل و صدور پروانه	۱۹
تغيير کاربري	۲۱
فصل سوم : ضوابط فني	۲۲
باب دوم : دامداری‌های صنعتی	۲۵
فصل اول: پرورش و نگهداری گاو و گاومیش، مراکز جمع‌آوری شیر و مراکز تولید و انجماد اسپرم ...	۲۶
پرورش گاو:	۲۷
پرورش گاومیش	۳۱
مراکز جمع‌آوری شیر	۳۳
مرکز تولید و انجماد اسپرم	۳۵
فصل دوم: پرورش و نگهداری گوسفند و بز و سایر دامهای سبک	۳۷
پرورش و نگهداری گوسفند و بز	۳۸
۱- پرورش گوسفند	۳۹
۲- پرورش بز	۴۲
۳- پرورش گوسفند و بز غیر اهلی	۴۴
۴- پرورش آهو و جیبر	۴۶
۵- پرورش گوزن	۴۸
فصل سوم: پرورش و نگهداری شتر	۵۰
فصل چهارم: مراکز پرورش و اصلاح نژاد اسب و سایر تک سمیان	۵۴
۱- مرکز پرورش و اصلاح نژاد اسب	۵۵
۲- پرورش گورخر یا گور اسب	۵۸
۳- تولید قاطر یا استر	۵۹
۴- پرورش الاغ	۶۰
فصل پنجم: پرورش و نگهداری حیوانات پوستی، زینتی و خانگی	۶۱
۱- پرورش خرگوش	۶۲
۲- پرورش روباه	۶۴

۳- پرورش سمور	۶۵
۴- پرورش چین چیلا.....	۶۶
۵- پرورش راکون.....	۶۷
۶- پرورش نوتریا (سگ آبی آمریکای جنوبی).....	۶۸
۷- پرورش کروکودیل‌ها.....	۶۹
۸- پرورش مینک.....	۷۱
۹- پرورش گربه.....	۷۲
۱۰- پرورش سگ	۷۴
پرورش و نگهداری حیوانات آزمایشگاهی.....	۷۶
فصل ششم: پرورش و نگهداری طیور، سایر ماکیان، شترمرغ و پرندگان زینتی.....	۸۲
۱- پرورش و نگهداری طیور	۸۳
۲- سایر ماکیان.....	۸۵
۳- پرندگان زینتی	۸۷
۴- باغ پرندگان زینتی (پارک پرندگان زینتی)	۸۹
۵- پرورش شترمرغ.....	۹۱
فصل هفتم: پرورش و نگهداری زنبورعسل.....	۹۲
فصل هشتم: انتقال دامداریها، احداث مجتمع‌های دامداری.....	۹۶
الف- انتقال دامداریها.....	۹۷
ب- ضوابط صدور پروانه تاسیس مجتمع‌های دامداری.....	۹۹
باب سوم: کارخانه جوجه‌کشی	۱۰۰
باب چهارم: آزمایشگاه تجزیه خوراک دام و طیور و آبزیان	۱۰۳
باب پنجم: میادین عرضه دام	۱۰۶
باب ششم: مدیریت	۱۰۸
فصل اول: مدیران فنی تولید.....	۱۱۰
فصل دوم: دفتر خدمات و مشاوره فنی دامپروری.....	۱۱۷
باب هفتم: دفاتر خدمات اصلاح نژادی	۱۲۰
باب هشتم: دامداری روستایی.....	۱۲۲
جدول مشخصات واحد پرورش ماکیان.....	۱
ادامه جدول مشخصات واحد پرورش ماکیان.....	۲
جدول حداقل فاصله‌های داخل مزرعه شترمرغ.....	۳
جدول مشخصات واحد پرندگان زینتی	۴
جدول فاصله‌ها.....	۵-۸
فاصله‌ها.....	۹-۱۰

تعاریف:

لغات و اصطلاحات به کار رفته به شرح زیر به ترتیب حروف الفبا توضیح داده می‌شود. شایان ذکر است، این تعاریف بصورت قراردادی هستند و صرفاً در همین کتاب معنی می‌دهند.

آشیانه: محل پرورش و نگهداری انواع طیور را آشیانه می‌نامند.

اصطبل: جایگاه نگهداری و پرورش گاو، گاو میش و انواع تک‌سمیها اصطبل نامیده می‌شود.

آغل: جایگاه نگهداری و پرورش گوسفند و بز، آغل نامیده می‌شود.

آمیخته‌گری: تلاقی دو یا چند نژاد مختلف دام جهت افزایش تولید و بهره‌وری را آمیخته‌گری می‌گویند.

ایلخی: ایلخی به رمه و گله اسب و تک‌سمیها اطلاق می‌شود که در مدتی از سال، به روش چرای آزاد در مرتع و در مدتی دیگر، در اصطبل و با تغذیه دستی پرورش داده می‌شوند.

بافت روستایی: روستاها یا حوالی آن، که دارای روشهای تولیدی و روابط اجتماعی خاص خود هستند و اقتصاد آن عمدتاً، متکی بر تولیدات کشاورزی (دامی - باغی - زراعی و صنایع روستایی) باشند بافت روستایی نامیده می‌شود.

بچه کندو: به زنبورهای عسل که با یک ملکه از کندو جدا می‌شوند و قادرند کندوی جدیدی را به وجود آورند بچه کندو گویند.

پانسیون اسب: در پرورش اسب به نگهداری اسب یا اسبانی خارج از جمعیت اسبی یک واحد پرورشی و یا ورزشی در باکس‌های انفرادی پانسیون گویند.

پروانه: مجوزی است که از سوی وزارت جهاد کشاورزی به منظور احداث یا بهره‌برداری واحدهای دامپروری و پرورش انواع دام یا کارخانجات و کارگاههای موضوع این کتاب، توسط سازمان جهاد کشاورزی صادر می‌گردد، و شامل پروانه تاسیس و پروانه بهره‌برداری می‌باشد.

پرورابندی: به نگهداری و پرورش دامهای مستعد (بره و گوساله و ...) با تغذیه تکمیلی در مدت زمان معین به منظور تولید گوشت پرورابندی گویند.

پست یا دفتر خدمات دامپروری: واحدی است که به منظور ارائه خدمات و مشاوره فنی در زمینه مدیریت - پرورش - تولید - اصلاح نژاد - تغذیه و جایگاه انواع دام و همچنین سایر خدمات مورد نیاز دامپروری بر اساس ضوابط توسط کارشناسان دامپروری تاسیس میگردد.

تجمیع دامداری‌ها: عمل جمع‌آوری دامداریها از محدود استحقاقی و خدماتی شهری و انتقال آنها به خارج از محدوده و اسکان آنها بصورت مجتمع دامپروری را تجمیع دامداریها گویند.

ترکیب گله: نسبت درصد گروههای سنی و جنسی مختلف تشکیل دهنده گله، ترکیب گله نامیده می‌شود.

تولیدات کلنی زنبور عسل: به کلیه محصولات که زنبور عسل آن را تولید یا از محیط جمع‌آوری کرده باشد، شامل: عسل - موم - گرده گل - بره موم - زله رویال - زهر زنبور - ملکه زنبور عسل - بچه کندو - زنبور پاکتی و نوزادان تولیدات کلنی زنبور عسل می‌گویند.

جایگاه: هر نوع محل نگهداری دام، اعم از مسقف یا غیر مسقف، جایگاه نامیده می‌شود.

جدول فواصل: جدولی است که فاصله مجاز محدوده تاسیساتی دامداری یا کارخانه - کارگاه با محدوده تاسیساتی واحدهای مشابه و غیر مشابه و همچنین عوارض طبیعی و مناطق مسکونی را به منظور صدور پروانه تعیین می‌نماید که ضمیمه کتاب نظام دامپروری نیز می‌باشد.

جوجه‌کشی مستقل: مرکزی است که در آن امکان ارائه خدمات جوجه‌کشی به سایر مزارع مرغ مادر و اجداد وجود دارد.

جوجه‌کشی وابسته: به مرکزی اطلاق می‌گردد که موظف به جوجه‌کشی تخم‌های نطفه‌دار تولیدی مزرعه خود بوده و حق ارائه خدمات به سایر مراکز را ندارد.

حریم روستا: به محدوده اطراف هر روستا که بر اساس عرف و فرهنگ روستائیان، جهت نیازهای زیستی و چراگاه دام و سایر چهارپایان و عبور و مرور مورد استفاده قرار گیرد، حریم روستا اطلاق می‌شود.

حیوانات پوستی - پشمی - کرگی: به حیواناتی که اهمیت اقتصادی پرورش آنها بیشتر متکی به تولید پوست، پشم و کرک است اطلاق می‌شود.

خانواده تولیدمثلی: به مجموع پرندگان نر و ماده که به منظور تولید مثل در یک مکان (بن) قرار می‌گیرند اطلاق می‌شود.

دام: به حیوانات، پرندگان، آبزیان و حشراتی اطلاق می‌گردد که برای امور تغذیه انسان و دام و فعالیتهای اقتصادی، تولیدی، آزمایشگاهی، ورزشی و تفریحی، تولید، نگهداری و پرورش داده می‌شوند.

دام آمیخته (دو رگ): به نتاج حاصل از تلاقی دو یا چند نژاد مختلف دام به منظور افزایش تولید، دام آمیخته اطلاق می‌شود.

دام اصیل: گروهی از حیوانات را شامل می‌شود که دارای صفات نژادی مشخص و مشترک بوده و برای هدف یا اهداف خاصی اصلاح شده‌اند و می‌توان انساب آنرا تا دامهای پایه ردیابی کرد.

دام داشتی: کلیه دامهایی که برای تداوم نسل گله (اعم از بالغ و غیر بالغ) نگهداری می‌گردند دام داشتی گویند.

دام مولد ماده: دامهای زایا در یک گله را دام مولد ماده گویند.

دام مولد نر: دام نری که جهت جفتگیری و تولید نسل نگهداری شود.

دامپروری: دامپروری به علم و فن مدیریت در پرورش، تغذیه و اصلاح نژاد دام به منظور دستیابی به استانداردهای ملی و بین‌المللی اطلاق می‌گردد.

دامپرور: به شخص حقیقی یا حقوقی که با استفاده از روشهای علمی، فنی و تجربی دامپروری، اقدام به پرورش انواع دام بنماید اطلاق می‌گردد.

دامپزشکی: علم شناخت بیماریهای دام جهت پیشگیری، مبارزه، کنترل، ریشه‌کنی و درمان این بیماریها، برای جلوگیری از بیماریهای مشترک انسان و دام و ضایعات وارده به دام و تولیدات دامی و توسعه بهداشت در جامعه را دامپزشکی می‌گویند.

دامدار: به شخص حقیقی یا حقوقی که به نگهداری و پرورش یک یا چند نوع دام اشتغال داشته باشد دامدار گفته می‌شود.

دامداری صنعتی: نگهداری و پرورش یکی از انواع دامهای اهلی را با استفاده از شیوه‌های متداول و پیشرفته علم دامپروری دامداری صنعتی می‌گویند.

دامداری نیمه صنعتی: به واحدهایی اطلاق می‌گردد که اصول علمی به طور نسبی در ساخت و ساز ساختمانها و تأسیسات آنها اعمال شده و دارای ماشین‌آلات و تجهیزات در حد رفع نیازهای اساسی خود می‌باشد.

دامداری روستایی: دامداری که در داخل و حاشیه روستا احداث گردیده است.

روستا: به محل محدود و مشخص و خارج از بافت شهری اطلاق می‌شود که حداقل دارای ۲۰ خانوار ساکن باشد. و در آن فعالیتهای کشاورزی (دامی - زراعی - باغی) و بعضاً صنعتی بصورت متمرکز یا پراکنده انجام می‌شود.

زنبور پاکتی: مجموعه‌ای از یک ملکه بارور و تعداد محدودی از زنبورهای کارگر که جهت ایجاد کندوهای جدید مورد استفاده قرار می‌گیرند و حمل و نقل آنها در یک پاکت و یا بسته انجام می‌شود.

زنبورستان: به محلی اطلاق می‌شود، که دارای مجموعه امکانات زنبورداری از جمله: کندو یا کلنی زنبور عسل و وسایل زنبورداری باشد و پرورش زنبور عسل در آن صورت گیرد.

زنبوردار: به اشخاص حقیقی یا حقوقی که به پرورش و نگهداری زنبور عسل، به منظور گرده‌افشانی جهت افزایش محصولات کشاورزی و تولید محصولات کندومی پردازند اطلاق می‌شود.

زنبورداری کوچ‌رو: شیوه‌ای از زنبورداری است، که در آن زنبوردار با توجه به تغییرات اقلیمی به منظور استفاده از استعدادهای محیطی مناطق از نظر شهد و گرده‌زایی، جابجایی کلنی‌های زنبور عسل را انجام می‌دهد.

زنبورداری ثابت: شیوه‌ای از زنبورداری است که در طول سال کلنی‌های زنبور عسل در یک اقلیم نگهداری می‌شوند.

سایبان: به محلی اطلاق می‌گردد که پناهگاه و استراحتگاه دام بوده و بایستی قابل شتشو، ضد عفونی و شعله افکنی باشد.

سایر ماکیان: در این کتاب به کلیه ماکیان بجز مرغ و خروس اطلاق می‌گردد.

سیلمی: به اسب نر کششی، سیلمی اطلاق می‌شود.

شاخص پرورش: مشخصات یک واحد دامداری که در آن: نوع - نژاد و روش بهره‌برداری در پروانه‌های صادره آن واحد مشخص می‌گردد، شاخص پرورش نامیده می‌شود.

شاخص تولید: مشخصات یک واحد، کارخانه یا کارگاه که نوع و شیوه بهره‌برداری آن در پروانه صادره مشخص می‌گردد، شاخص تولید نامیده می‌شود.

شتر مرغ پرواری: به شتر مرغی اطلاق می‌گردد که به منظور تولید گوشت و سایر فرآورده‌ها حداکثر تا سن ۱۴ ماهگی نگهداری می‌گردد.

شتر مرغ مادر: به شتر مرغ ماده‌ای اطلاق می‌شود که به سن باروری رسیده و قابلیت تخمگذاری را داشته باشد.

شتر مرغ مولد: به شتر مرغ بالغ (نر یا ماده) اطلاق می‌گردد که قابلیت تولید مثل را داشته باشد.

صنایع آلاینده بزرگ: به واحدهای صنعتی مانند تولید سیمان و گچ و کوره‌های آجرپزی که با مواد سوختی مثل مازوت و گازوئیل و ... کار می‌کنند و نیز به واحدهای چرم‌سازی و نظایر آنها، که دارای ضایعاتی هستند و برای حیات دام تاثیر سوء دارند صنایع آلاینده بزرگ گفته می‌شود.

صنایع آلاینده متوسط: واحدهای صنعتی نظیر: کارخانه سنگبری - ریسندگی - بافندگی - کوره‌های آجرپزی گازسوز و غیره را که دارای ضایعاتی هستند صنایع آلاینده متوسط می‌نامند.

صنایع آلاینده کوچک: واحدهای صنعتی متفرقه، از قبیل: چوب‌بری و موازی‌یک‌سازی و نظایر آنها که به هر صورت دارای ضایعاتی هستند صنایع آلاینده کوچک نامیده می‌شود.

ضوابط نظام: اصول و ضوابطی است که در این کتاب برای نظام دامپروری تعریف شده است.

طرح مرتعداری: برنامه‌های مدونی را که بر اساس آن کلیه اقدامهای لازم در مورد حفظ، اصلاح، احیاء، توسعه و بهره‌برداری صحیح مراتع، بمنظور داشتن تولیدات مستمر مرتعی و برحسب زمان، مکان، نوع و میزان برداشت صورت گیرد طرح مرتعداری نامیده می‌شود.

ظرفیت مجاز: ظرفیتی است که بر اساس ضوابط فنی پرورش در پروانه قید می‌گردد.

عوارض تاسیساتی: محدوده حریم فرودگاهها، جاده‌ها، راه‌آهن، واحدهای صنعتی شبکه‌های اصلی انتقال آب و برق و مواد نفتی در جدول فاصله‌ها، عوارض تاسیساتی خوانده می‌شود.

عوارض طبیعی: عوارضی مثل: رودخانه- دریا- کوه- تپه- جنگل و غیره که بعضی از آنها در جدول فاصله‌ها قید شده است عوارض طبیعی خوانده می‌شود.

کارخانه و کارگاه: واحدهایی که به منظور تولید نهاده‌های دامی، تهیه فرآورده‌های دامی، مواد اولیه مورد نیاز و ادوات و تجهیزات زنبورداری احداث گردیده یا می‌گردند در این کتاب کارخانه یا کارگاه نامیده می‌شوند.

کارخانه جوجه‌کشی: به مجموعه تاسیسات و تجهیزاتی گفته می‌شود که جهت تبدیل تخم نطفه‌دار پرندگان به جوجه یکروزه مورد استفاده قرار گیرد.

کارخانه بسته‌بندی عسل: به کارخانجاتی گفته می‌شود که تمام یا قسمتی از فعالیت آنها مختص بسته‌بندی محصول عسل در ابعاد و اوزان مختلف با اشکال متفاوت و با رعایت موازین بهداشتی باشد.

کارخانه یا کارگاه آج موم: واحدی است که انواع موم خام را به وسیله دستگاههای مربوط، به صورت ورقهای موم آج‌شده تبدیل و قابل استفاده در کندو نماید.

کارگاههای کندوسازی: کارگاههایی که تمام یا قسمت عمده‌ای از فعالیت آنها، تولید کندوهای زنبورعسل با شرایط استاندارد باشد.

کارگاههای ساخت وسایل زنبورداری: به کارگاههایی اطلاق میگردد که تولیدات آنها وسایل مورد نیاز زنبورداری باشد.

کل گله: مجموع تعداد دام گله، شامل: کلیه گروههای سنی و جنسی (جمع ترکیب گله) کل گله نامیده می‌شود.

کلنی زنبورعسل: مجموعه‌ای از زنبورهای عسل را که موجودیت یک کندو را بوجود می‌آورند، کلنی زنبورعسل می‌گویند این مجموعه شامل: توده‌ای از زنبور کارگر، تعدادی زنبور نر (برخی از اوقات سال) و یک ملکه می‌باشند.

کندو: به محل زندگی زنبورعسل گویند که در آن یک کلنی زنبورعسل به فعالیت حیاتی و تولیدی خود ادامه می‌دهد و به اشکال و انواع مختلف ساخته می‌شود.

کندوی مدرن: کندویی است با قابهای متحرک و قابل تعویض که با ابعادی مطابق با معیارهای فنی ساخته شده است.

کندوی بومی: به کندوی فاقد قابهای متحرک اطلاق می‌شود که در آن کلنی زنبورعسل به زندگی حیاتی و تولیدی خود ادامه دهد.

کندوی با جمعیت: به کندویی گویند که حاوی یک کلنی زنبور عسل باشد.

کمیسیون استانی: مرجع تصمیم‌گیری در صدور مجوز فعالیت، در یکی از زمینه‌های دامپروری برابر ضوابط و مقررات در سطح استان است که مرکب از:

- ریاست سازمان جهاد کشاورزی استان به عنوان رئیس کمیسیون
- معاون امور دام جهاد کشاورزی استان به عنوان عضو
- مدیرکل دامپزشکی استان به عنوان عضو که جهت رسیدگی به مسائل صدور پروانه در استانها تشکیل می‌گردد.

کمیسیون مرکزی: مرجع سیاست‌گذاری و تدوین آئین‌نامه و دستورالعمل‌های مربوط به صدور مجوزهای دامپروری در سطح کشور و رسیدگی به مشکلات و موانع استانها می‌باشد که مرکب از افراد زیر است:

- معاون وزیر در امور دام به عنوان رئیس کمیسیون
  - رئیس سازمان دامپزشکی به عنوان عضو
  - مدیرکل نظارت بر بهداشت عمومی سازمان دامپزشکی به عنوان عضو
  - مدیرکل مرکز اصلاح نژاد دام و بهبود تولیدات دامی به عنوان عضو
  - مدیرکل دفتر امور پرورش و بهبود تولیدات طیور و زنبور عسل و کرم ابریشم
- گله پرواری:** به گله‌ای اطلاق می‌گردد که به منظور تولید گوشت و سایر فرآورده‌ها تا سن کشتار نگهداری می‌گردد.

گله مرغ مادر: به گله‌ای گفته می‌شود که پرنده بالغ جهت تولید تخم نطفه‌دار پرورش داده می‌شود.
لونژ: به عمل نرمش دادن روزانه اسب‌های ورزشی بطور انفرادی در یک مکان مدور و زیر نظر مربی لونژ گفته می‌شود.

ماشین ستر: بخشی از ماشین جوجه‌کشی که اختصاص به خوابانیدن تخم نطفه‌دار پرندگان اهلی (ماکیان) برای تمام مدت، به جز چند روز آخر دارد.

ماشین هچر: بخشی از ماشین جوجه‌کشی که اختصاص به خوابانیدن تخم نطفه‌دار پرندگان برای چند روز آخر تا تفریح جوجه را دارد.

مادیان: به اسب ماده بارور شونده مادیان گویند.

ماکیان (طیور): در این کتاب به کلیه پرندگان که به منظور بهره‌برداری اقتصادی پرورش داده می‌شوند اطلاق می‌گردد.

مجتمع دامپروری: به مکانی که در آنجا تعدادی دامداری با یک نوع دام و شیوه بهره‌برداری واحد، توسط یک شرکت یا یک تعاونی، متشکل از چندین دامدار و در واحدهای مجزا که در صورت نیاز به‌همراه یک یا

چند کارخانه و خدمات مورد نیاز فنی و رفاهی که در پرورش و تولید فرآورده‌های دامی فعالیت دارند را مجتمع دامپروری گویند.

مرغ لاین: مرغ و خروس خالصی که با استفاده از علم اصلاح نژاد بر اساس صفت یا صفاتی خاص انتخاب شده و عموماً مولد تخم مرغ نطفه‌دار جهت تولید مرغ اجداد می‌باشند.

مرغ اجداد: به گروهی از مرغ یا خروس که از تولیدات لاین بوده و به منظور تولید تخم مرغ یا گوشت مرغ انتخاب شده‌اند تولیدکننده تخم مرغ نطفه‌دار برای تولید مرغ مادر می‌باشند.

محدوده شهر: محدوده‌ای که در اطراف توسط شهر شهرداریها مشخص و اعلام می‌گردد، محدوده شهر نامیده می‌شود.

مدیر فنی بهداشت: کارشناس دامپزشکی (حداقل با مدرک دکترای حرفه‌ای) است که مسئولیت امور بهداشتی واحدهای دامپروری و یا کارخانجات وابسته را عهده‌دار بوده و در قبال دارنده پروانه و دستگاههای ذیربط مسئول می‌باشد.

مدیر فنی تولید: کارشناس دامپروری (با حداقل مدرک لیسانس) که مسئولیت امور فنی تولید، واحدهای دامپروری و یا کارخانه‌های وابسته را به عهده دارد و در قبال دارنده پروانه و دستگاههای ذیربط مسئول می‌باشد.

مرتع: مرتع زمینی است که مدتی از سال دارای پوششی از گیاهان خودرو یا دست کاشت باشد و عرفاً نیز مرتع شناخته شود.

مرغ تخمگذار تجاری: به مرغ نژاد تخمگذار که به منظور تولید تخم مرغ خوراکی و به روش صنعتی نگهداری می‌شوند اطلاق می‌گردد.

مرغ مادر: نتاج حاصل از مرغ اجداد را مرغ مادر گویند.

مناطق مسکونی: شهرها، شهرکها و روستاها که به نحوی از انحاء دارای جمعیت و سکنه هستند، در جدول فاصله‌ها، مناطق مسکونی خوانده می‌شوند.

موافقت اصولی: موافقت اولیه‌ای است که در قالب معرفی نامه جهت استعلام برای صدور پروانه تأسیس برای متقاضیان فعالیتهای دامداری- مرغداری کارخانه جوجه‌کشی از دستگاههای ذیربط در چهارچوب سیاستها و ضوابط نظام دامپروری صادر می‌گردد.

میدان دام کشتاری: محلی که دامهای قابل کشتار، موقتاً در آن نگهداری شود، میدان دام کشتاری نامیده می‌شود.

میدان عرضه دام: محلی که تولیدکنندگان دام، دامهای خود را جهت فروش در آنجا عرضه می‌نمایند میدان عرضه دام نامیده می‌شود.

نحوه بهره‌برداری: روش تولید یا نگهداری دام، در یک واحد دامداری، کارخانه و کارگاه را که در آن شیوه بهره‌برداری دام یا نوع تولیدات کارخانه و کارگاه مشخص می‌شود، شیوه یا نحوه بهره‌برداری می‌نامند.

نظارت بهداشتی: به کلیه اقدامات نظارتی که سازمان دامپزشکی بر اساس وظیفه انجام می‌دهد نظارت بهداشتی می‌گویند.

نظام دامپروری: به مجموعه اعمال و ضوابط اجتماعی، فنی، اقتصادی و بهداشتی که در جهت نگهداری، پرورش و اصلاح نژاد انواع دام و به کارگیری صنایع وابسته و در نهایت عرضه محصولات سالم و تأمین نهاده‌ها و ارتباط دامداران با یکدیگر و با سایر بخشهای اقتصادی، اجتماعی و دستگاههای ذیربط دولتی اعمال می‌شود، نظام دامپروری گویند.

نقشه الگویی: نقشه نمونه‌ای که جهت احداث بعضی از دامداریها و کارخانجات، بر اساس اصول فنی و علمی تهیه شده است نقشه الگویی خوانده می‌شود که به متقاضی پیشنهاد می‌گردد.

نقشه تیپ: نقشه‌ای که جهت احداث انواع دامداری با ظرفیتهای گوناگون و برای اقلیمهای مختلف و بر اساس اصول فنی و علمی تهیه شده است، نقشه تیپ خوانده می‌شود که به متقاضی پیشنهاد می‌گردد.

نیمچه گوشتی: جوجه‌های نژاد گوشتی که به منظور تولید گوشت در مدت زمان مشخص و به روش صنعتی پرورش داده می‌شوند نیمچه گوشتی گویند.

واحد پرورش ملکه زنبورعسل: زنبورستانی است که در آن تولید انبوه و تجارتي ملکه زنبورعسل بر اساس شیوه‌های علمی صورت می‌گیرد.

واحد توأم: واحدهایی که در آنها پرورش و نگهداری یک نوع دام، دو یا چند روش بهره‌برداری به همراه یک یا چند کارخانه مربوط صورت گیرد واحد توأم نامیده می‌شود.

واحد زنجیره‌ای: واحدهایی که در آنها کلیه مراحل تولید، از تهیه و تبدیل مواد خام اولیه خوراک تا عرضه محصول به بازار مصرف صورت گیرد، واحد زنجیره‌ای نامیده می‌شود.

باب اول: **مقررات عمومی**

فصل اول

کلیات

مجوز: به موافقتی اطلاق می‌شود که برای ایجاد، فعالیت و اداره واحدهای دامداری، کارخانه و کارگاههای مرتبط صادر می‌شود و شامل موارد ذیل است:

الف- موافقت اصولی: موافقت اولیه‌ای است که در قالب معرفی نامه جهت استعلام برای صدور پروانه تاسیس برای متقاضیان فعالیتهای دامداری- مرغداری- کارخانه از دستگاههای ذیربط در چهارچوب سیاستها و ضوابط نظام دامپروری که توسط سازمان جهاد کشاورزی استان صادر می‌گردد.

ب- پروانه تاسیس: مجوزی است که جهت احداث بنا، بر اساس موافقت صادره ضمن رعایت ضوابط و مقررات نظام دامپروری توسط سازمان جهاد کشاورزی استان صادر می‌گردد.

ج- پروانه بهره‌برداری: مجوزی است که پس از تاسیس واحد (دامداری، مرغداری، کارخانه و ...) در موعد مقرر و برابر ضوابط به منظور شروع فعالیت و بهره‌برداری پس از تکمیل تاسیسات و تجهیز ماشین‌آلات توسط سازمان جهاد کشاورزی استان صادر می‌گردد.

تبصره: در صورت ضرورت نوسازی واحد دامپروری در همان پلاک یا مرمت و بهسازی واحد یا توسعه موضوع پس از طرح در کمیسیون استان و کسب نظر موافق کمیسیون، مراتب موافقت جهت انجام امور اداری، بصورت کتبی با تعیین زمان لازم حداکثر یکسال برای مرمت و بهسازی و ۲ سال برای نوسازی یا توسعه واحد به متقاضی اعلام گردد.

د- سایر مجوزها: به اقتضای شرایط و بصلاحدید معاونت امور دام وزارت جهاد کشاورزی صادر می‌شود که شامل شناسنامه، کارت شناسایی و مجوزهای صادره برای آزمایشگاه آنالیز خوراک دام و طیور و آبزیان و آزمایشگاه، تولید و انتقال جنین می‌باشد.

زمین

الف- زمین محل ایجاد دامداری: زمینی که جهت احداث ساختمانها و تاسیسات و فضاهای مربوطه که توسط متقاضی و برابر ضوابط نظام دامپروری ارائه می‌شود می‌تواند از نظر مالکیت به یکی از شکلهای زیر باشد:

۱- زمینهای سنددار

۲- زمینهای استیجاری (بالای ۲۰ سال)

۳- زمینهای فاقد سند (به شرط احراز مالکیت)

۴- زمینهای مشاع

۵- زمینهای اصلاحات ارضی مفروز الرعیه

۶- زمینهای واگذاری از طریق منابع ملی و موات

ب- زمین جهت کشت علوفه: در خصوص صدور پروانه تاسیس واحدهای پرورش دام داشتنی که در آنها نشخوارکنندگان یا اسب، پرورش داده و نگهداری می شوند، متقاضی بجز در مواردی که در فصول بعد خواهد آمد جهت تأمین علوفه دامداری خود برابر ضوابط نظام دامپروری، باید دارای یکی از شرایط زیر باشد:

۱- مالک زمین کشت علوفه باشد.

۲- متصرف بلامعارض زمین کشت علوفه بوده و آن را در اختیار داشته باشد.

۳- مالک زمینهای واگذاری از طریق هیاتهای هفت نفره یا کمیسیون ماده ۳۱ قانون.

کمیسیونها

الف - کمیسیون مرکزی

۱- اعضای کمیسیون مرکزی عبارتند از:

- معاون وزیر در امور دام به عنوان رئیس کمیسیون
- رئیس سازمان دامپزشکی
- مدیرکل نظارت بر بهداشت عمومی سازمان دامپزشکی
- مدیرکل دفتر امور پرورش و بهبود تولیدات طیور و زنبور عسل
- مدیر کل مرکز اصلاح نژاد دام و بهبود تولیدات دامی

۲- کمیسیون استانی

اعضای کمیسیون استانی عبارتند از:

- ریاست سازمان جهاد کشاورزی استان به عنوان رئیس کمیسیون
- معاون امور دام سازمان جهاد کشاورزی استان
- مدیرکل دامپزشکی استان

ب- وظایف کمیسیونها

اهم وظایف کمیسیونهای مرکزی و استانی صدور پروانه به شرح ذیل می باشد.

وظایف کمیسیون مرکزی صدور پروانه:

- ۱- تفسیر موارد نظام دامپروری و رفع ابهامات کمیسیونهای استانی.
- ۲- نظارت، راهنمایی و ارزشیابی عملکرد کمیسیونهای استانی.
- ۳- تعیین سقف و سهمیه استانی برای توسعه دامپروری (مطابق با سیاستهای معاونت امور دام).
- ۴- ایجاد هماهنگیهای لازم با وزارت کشور و سازمانهای مربوطه در خصوص ساماندهی، تعطیل یا جلوگیری از احداث واحدهای بدون پروانه*.

* واحدهای دامپروری عبارتند از واحدهای دامداری، مرغداری، کارخانه تهیه و تولید نهادهها و کارخانههای تهیه و تولید فرآوردهها)

۵- ایجاد هماهنگیهای لازم با سازمانها و وزارتخانههای مربوطه، در خصوص رعایت ضوابط نظام دامپروری.

۶- تهیه فرمهای مختلف مورد نیاز صدور پروانه و تدوین دستورالعمل، تعیین کد و شماره پروانهها و ابلاغ به کمیسیونهای استانی.

۷- رسیدگی و اتخاذ تصمیم و ابلاغ در مورد کلیه امور پیش‌بینی نشده در نظام دامپروری متناسب با سیاستهای کلان وزارت جهاد کشاورزی.

۸- بررسی و اتخاذ تصمیم در خصوص موارد ارسالی از کمیسیونهای استانی و سایر مراجع ذیربط. **تبصره:** در صورت مشاهده صدور مجوز یا دستورالعمل‌های مغایر با نظام دامپروری، کمیسیون مرکزی می‌تواند نسبت به ابطال آن اقدام نماید.

* دبیرخانه کمیسیون مرکزی صدور پروانه، معاونت امور دام و کمیسیونهای استانی سازمان جهاد کشاورزی استان خواهد بود و با حکم رئیس کمیسیون، یک نفر به عنوان دبیر تعیین می‌گردد.

وظایف کمیسیون استانی صدور پروانه:

۱- کمیسیون صدور پروانه استانی محل و مرجع صدور کلیه مجوزهای مربوط به پرورش و نگهداری دام (طبق تعریف دام)، مراکز اصلاح نژادی و تولید مواد ژنی، مجتمع‌های دامداری اعم از موافقت اصولی و پروانه‌های تاسیس - بهره‌برداری - توسعه و تمدید با رعایت سقف و سهمیه مطابق با ضوابط نظام و دستورالعمل‌های کمیسیون مرکزی صدور پروانه با هر ظرفیتی می‌باشد.

تبصره: مجوزهای مربوط به بهسازی و نوسازی اماکن دامی توسط معاونت امور دام سازمان صادر می‌گردد.

۲- بررسی درخواست متقاضیان صدور پروانه.

۳- تمدید اعتبار موافقت اصولی و پروانه‌ها بر اساس ضوابط.

۴- ابطال پروانه صادره در صورت تخلف متقاضی از ضوابط و مقررات قانونی و ضوابط نظام دامپروری و ضرورت تغییر کاربری.

۵- برنامه‌ریزی به منظور ایجاد هماهنگی با سازمانها و ادارات ذیربط استانی جهت رعایت ضوابط نظام دامپروری.

۶- ایجاد هماهنگی در سیاستهای واحدهای مختلف مربوط به توسعه دامپروری - تامین خوراک دام - بهداشت دام - صنایع وابسته و تطبیق آنها در اجرای ضوابط نظام.

۷- بررسی امور مربوط به احداث کارخانجات صنایع تبدیلی و جانبی وابسته به امور دام.

۸- بررسی و تدوین طرحهای انتقال دامداریها از داخل محدوده شهری با رعایت کلیه جوانب اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی.

۹- بررسی و ضرورت ایجاد میادین عرضه دام و صدور مجوز لازم در محدوده شهرهای استان.

۱۰- رعایت دستورالعمل‌ها و همچنین مصوبات ابلاغی از سوی کمیسیون مرکزی صدور پروانه.

ج- روش صدور پروانه و تشکیل جلسات

پس از ارائه درخواست متقاضی (فرم شماره یک) مبنی بر ایجاد واحد دامداری و سایر فعالیت‌های موضوع این کتاب بررسی اولیه، موافقت اصولی صادر می‌شود. متقاضی، موظف است، ظرف مدت معین نسبت به اخذ مجوزهای لازم و تکمیل و ارائه مدارک مورد نیاز قید شده در ظهر موافقت اصولی اقدام نماید. پس از تکمیل فرم شماره ۲ توسط متقاضی، حداکثر ظرف مدت تعیین شده بازدید کارشناسی انجام خواهد شد. در این بازدید، فرم شماره ۳ در مورد بازدید زمین با فرم شماره ۱۰، در خصوص واحدهای دایر، بر حسب مورد تکمیل می‌شود، در موارد تاسیس به متقاضی اعلام خواهد شد، طرح لازم را که توسط خود متقاضی یا با همکاری کارشناسان ذیصلاح تهیه می‌گردد، به همراه یک نسخه نقشه‌های تاسیسات دامداری یا کارخانه که منطبق با طرح مزبور و با استفاده از نقشه‌های تیپ یا الگویی تهیه شده است، ارائه نماید.

در خصوص پروانه‌های تاسیس پس از وصول طرح و نقشه‌های یاد شده، ظرف مدت مقرر، طرح، بررسی شده و در صورت تأیید با رعایت سیاست‌های توسعه معاونت امور دام، پروانه تاسیس توسط کمیسیون استانی صادر می‌شود. در صورت وجود اشکال در طرح، مراتب جهت رفع اشکال به متقاضی اعلام می‌شود. سپس اقدام لازم، جهت صدور پروانه صورت می‌گیرد.

در خصوص صدور پروانه بهره‌برداری باید بازدید مشترک کارشناسان دامپروری و دامپزشکی از محل انجام و فرم شماره (۱۰) را تکمیل کنند و به دبیرخانه کمیسیون تسلیم نمایند. پس از وصول گزارش کارشناسان، در صورتی که ایجاد تاسیسات با شرایط مندرج در پروانه تاسیس منطبق باشد، پروانه بهره‌برداری صادر و رونوشت آن به دبیرخانه کمیسیون مرکزی ارسال می‌شود.

تبصره ۱: در موقع صدور پروانه بهره‌برداری، پروانه تاسیس از متقاضی پس گرفته، باطل و در پرونده نگهداری می‌شود.

تبصره ۲: هنگام صدور موافقت اصولی یا پروانه تاسیس و بهره‌برداری بایستی هر یک از مجوزها به نام یک نفر از اعضا (شرکاء) یا یک شرکت ثبت شده باشد.

تبصره ۳: در صورتیکه تعدادی از افراد حقیقی درخواست صدور مجوز بنمایند، بایستی قبلاً با ارائه وکالت قانونی بنام یکی از سهامداران، زمینه اجرای مقررات مزبور را فراهم آورند.

تبصره ۴: در خصوص صدور پروانه تاسیس، چنانچه متقاضی بخواهد می‌تواند، از بعضی از ساختمان‌های موجودی که در محل و در فاصله مناسبی وجود دارد، بعنوان بخشی از تاسیسات جدید در طرح خود استفاده نماید.

تبصره ۳: جهت استفاده متقاضیان، نقشه‌های تیپ الگویی برای شرایط آب و هوایی مختلف و انواع دام و طیور تهیه و ضمیمه نظام است، در صورتی که متقاضی خود نسبت به تهیه نقشه اقدام نماید. لازم است یک نسخه کامل از نقشه‌های اجرایی را جهت بررسی و تأیید به کمیسیون صدور پروانه استان ارائه نماید. به منظور صرفه اقتصادی واحدهای دامداری و مرغداری ضمن رعایت اصول فنی تاکید بر استفاده از مصالح مقاوم و مناسب و ارزان قیمت و قابل تامین در محل می‌باشد.

تبصره ۴: در واحدهای دامداری و مرغداری علاوه بر سالنهای پرورش و ساختمانهای اصلی، تاسیسات جنبی، از قبیل: خانه کارگری و دفتر کار و غیره نیز بر اساس ظرفیت واحد در طرح منظور می‌گردد.

تبصره ۷: دستورالعمل تعیین شماره پروانه، ضمیمه «نظام» می‌باشد و آن قسمت از شماره که باید در مرکز تکمیل شود، توسط دبیرخانه کمیسیون مرکزی و بقیه جزئیات شماره توسط دبیرخانه کمیسیون استانی در چهارچوب دستورالعمل تکمیل می‌گردد.

تبصره ۸: نمونه شناسنامه زنبورداری نیز منضم به «نظام» است. اصل شناسنامه زنبورداری، توسط معاونت امور دام چاپ و تکثیر می‌شود و ضمن شماره‌گذاری، بر اساس نیاز، به استانها ارسال می‌گردد.

تبصره ۹: جهت صدور پروانه واحدهای صنعتی در مجتمع‌های دامپروری یا در واحدهای زنجیره‌ای و کارخانه همچنین، جهت صدور هر یک از کارخانجات به تنهایی، باید علاوه بر رعایت ضوابط مندرج در «نظام» ضوابط وزارت صنایع و سایر مراجع ذیربط نیز رعایت شود. در این خصوص، جهت هر یک از این واحدها اعم از دامداری یا کارخانه بر اساس ضوابط خاص آن واحد پروانه مجزائی در مجتمع دامپروری یا واحد زنجیره‌ای صادر می‌گردد.

الف- جلسات کمیسیون مرکزی با حضور رئیس و شرکت اکثریت اعضاء رسمیت می‌یابد.

ب- تصمیمات کمیسیون مرکزی و کمیسیونهای استانی صدور پروانه با اکثریت آرای اعضای حاضر در جلسه معتبر خواهد بود.

ج- جلسات کمیسیون صدور پروانه استانی با اطلاع قبلی و با توجه به حجم پرونده‌های موجود متقاضیان صدور پروانه، حداقل هر دو هفته یکبار، تشکیل می‌شود.

د- در صورت تخلف از نظام دامپروری و دستورالعمل‌های مربوطه، موضوع در کمیسیون استان مطرح پس از تصویب اعضاء کمیسیون، پروانه بصورت موقت یا دائم لغو می‌گردد، بدیهی است تعیین مدت لغو موقت پروانه در اختیار کمیسیون استانی می‌باشد.

ه- کلیه مصوبات کمیسیون صدور پروانه مرکزی و استانی توسط دبیر کمیسیونهای مذکور ابلاغ می‌گردد.

و- صدور موافقت اصولی، پروانه‌های تاسیس و بهره‌برداری و تمدید اعتبار هر یک از پروانه‌ها و مجوزهای صادره موضوع این کتاب و همچنین صدور کارت شناسایی مدیران فنی دامپروری با امضای رئیس سازمان جهاد کشاورزی انجام می‌گیرد. رئیس سازمان جهاد کشاورزی در خصوص صدور مجوزها (کارت شناسائی می‌تواند به مدیریت شهرستانها تفویض اختیار نماید.

فصل دوم

ضوابط عمومی

مدارک

اشخاص حقیقی یا حقوقی که بخواهند نسبت به دریافت پروانه تأسیس و بهره‌برداری و هر یک از فعالیت‌های مرتبط اقدام کنند باید مدارک ذیل را ارائه نمایند. (فرم شماره ۲)

الف - مدارک مربوط به زمین تأسیسات:

۱- در مورد اراضی دارای سند مالکیت: اصل اسناد مالکیت به همراه یک نسخه فتوکپی از آنها
۲- در مورد اراضی استیجاری: اجازه نامه رسمی غیرقابل فسخ به مدت حداقل ۲۰ سال که بدین منظور تنظیم شده است.

تبصره: در مورد زمین‌های اوقافی مدت و موضوع اجازه براساس نظریه اداره اوقاف محل تعیین می‌گردد.
۳- در مورد اراضی فاقد سند مالکیت، مستند تصرف و احراز مالکیت، که به تأیید مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان یا اداره کل منابع طبیعی استان بنا به مورد رسیده باشد (فرم شماره ۳) و همچنین، امضاء و ارائه تعهد رسمی و ثبتی (فرم شماره ۶) مبنی بر اینکه پس از صدور پروانه در صورت اثبات صحت عدم مالکیت، پروانه صادره فوراً لغو می‌شود و متقاضی حق اعتراضی ندارد و باید خسارت‌های وارده را نیز، جبران کند.

۴- در مورد اراضی مشاع، گواهی لازم به نام خود، مبنی بر تعیین مساحت زمین، از مرجعی که توسط مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان معرفی می‌شود، همچنین نقشه زمین مورد نظر، جهت ایجاد تأسیسات که با تأیید و امضای کلیه مالکین زمین رسیده باشد.

تبصره: نظر به اینکه پروانه مورد نظر به نام متقاضی صادر می‌شود، باید افراد نامبرده، طی استشهاد اراضی مشاع (فرم شماره ۵) متعهد شوند که پس از تقسیم و افراز ملک، زمین یاده شده در تصرف شخصی که پروانه به نام او صادر خواهد شد، باقی بماند. این فرم و نقشه مذکور باید به تصدیق شورای محل وقوع ملک یا نزدیکترین شورای محل برسد.

تبصره ۲: در صورتی که زمین محل احداث تأسیسات، متعلق به چند نفر باشد، به شرطی پروانه به نام یکی از مالکین صادر می‌گردد که وکالتنامه رسمی غیرقابل عزل - حداقل به مدت ۵ سال (فرم شماره ۴) از سایر مالکین مبنی بر اجازه ایجاد تأسیسات و دریافت پروانه به نام خود ارائه نمایند.

۵- در مورد زمین‌های اصلاحات ارضی مفروزالرعیه، گواهی لازم مبنی بر مالکیت یا تصرف زمین و بلامعارض بودن آن و همچنین تأییدیه حدود و مشخصات و مساحت زمین از مدیریت جهاد کشاورزی محل و نیز نقشه تفکیکی اراضی محل که زمین مورد نظر جهت احداث تأسیسات در آن مشخص شده باشد.

۶- در مورد اراضی واگذاری از سوی سازمانهای جهاد کشاورزی یا سازمان جنگلها و مراتع، صورت مجلس واگذاری زمین و همچنین، نقشه و کروکی مورد نظر جهت احداث تأسیسات.

۷- در مورد تأمین آب مورد نیاز دامداری، اخذ مجوز از امور آب استان یا دیگر ارگانهای ذیربط بر حسب مورد، طبق جدول ذیل:

میزان آب مصرفی واحدهای مرغداری صنعتی

ردیف	نوع طیور	آب مورد نیاز به ازاء هر قطعه جهت ۲۴ ساعت (لیتر)
۱	نیمچه گوشتی	۰/۶
۲	مرغ تخمگذار تجارتي	۰/۷
۳	مرغ مادر گوشتی و تخمگذار	۱
۴	مرغ اجداد	۱ (در ازاء هر قطعه از چهار خط)
۵	هر ۱۰۰ عدد تخم مرغ جوجه‌کنشی	۱

برآورد میزان آب مورد نیاز دامهای مختلف در ترکیب گله برای هر رأس (لیتر در روز)

میزان مصرف آب شرب در دامهای مختلف بستگی به شرایط پرورش، نوع مصارف علوفه، وزن و سن دام دارد و باتوجه به متغیرهای گوناگون احتساب قطعی مصرف آب شرب در هر مزرعه باتوجه به ترکیب گله قابل حصول خواهد بود. لذا میزان آب مورد نیاز برای موارد: متابولیسی، دفع ادرار، مدفوع و تعریق، تولید شیر و نظافت واحد محاسبه و جمعاً به شرح ذیل برای انواع دام می باشد:

میزان آب مصرفی انواع دام

ردیف	نوع دام	میزان آب مورد نیاز در شبانه روز (لیتر)
۱	گاو شیری اصیل	۱۲۵
۲	گاو شیری دورگ	۹۷/۵
۳	گاو شیری بومی	۷۲/۲
۴	گاو گوشتی (پروراری)	۶۶
۵	گاو میش	۷۲
۶	گوسفند دانستی	۱۰
۷	گوسفند پروراری	۱۰
۸	بز دانستی	۹/۵
۹	بز پروراری	۸/۵
۱۰	اسب	۷۰
۱۱	شتر	۴۰

تبصره ۱: در صورتی که محل زمین کشت نباتات علوفه ای در مجاورت محل تأسیسات دامداری نباشد ، باید زمین بدین منظور اختصاص داده شود تا از نظر فاصله اشکالی در حمل علوفه از محل کشت به محل دامداری بوجود نیاید. میزان این فاصله منوط به نظر کمیسیون استانی خواهد بود .

تبصره ۲: در صورتیکه زمین نباتات علوفه‌ای در استان دیگری باشد تأییدیه سازمان‌های جهاد کشاورزی هر دو استان الزامی است.

ب- مدارک مربوط به زمین کشت علوفه:

در مورد واحدهایی که برابر ضوابط نظام دامپروری احتیاج به ارائه اراضی کشت نباتات علوفه‌ای دارند:
 - گواهی از مدیریت جهاد کشاورزی محل، مبنی بر وجود مقدار کافی آب جهت کشت نباتات علوفه‌ای یا گواهی امور آب استان، مبنی بر بلا مانع بودن حفر چاه و تامین آب مورد نیاز کشت نباتات علوفه‌ای.
 - ارائه گواهی‌های رسمی در خصوص مالکیت یا تصرف قطعی زمینهای زراعی مورد نیاز.

ج - مدارک مربوط به شناسایی محل:

در مورد زمینهای سند دار ، فتوکپی نقشه تفکیکی پلاک اصلی که پلاکهای فرعی در آن ، مشخص و به تأیید مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان محل رسیده باشد . در مورد اراضی فاقد سند مالکیت ، کروکی یا نقشه تقریبی که محل اراضی مورد نظر بر روی آن مشخص شده باشد و جهت های چهارگانه آن با مترآژ

زمین و ابعاد محدوده، معین شده باشد و یا با استفاده از برنامه های GIS به تأیید شورای محل روستای وقوع ملک یا نزدیکترین شورا و مدیریت جهاد کشاورزی با حفظ مسئولیت متقاضی رسیده باشد.

نحوه تکمیل و صدور پروانه

در پروانه های صادره، نکات ذیل باید مشخص شود:

الف- مشخصات واحد:

باید موقعیت، چگونگی بهره برداری، ظرفیت، مساحت زمین و مساحت زیربنا، در کلیه پروانه ها قید شود. در خصوص پروانه های دامداری، نژاد (درخصوص گاو) و تعداد دام موجود و شیوه بهره برداری نیز برحسب مورد ذکر گردد.

تبصره: شیوه بهره برداری براساس جدولهای تنظیم شده در دستورالعمل تعیین شماره پروانه، منضم به «نظام» مشخص می شود.

ب- مدت اعتبار:

مدت اعتبار موافقت اصولی ۶ ماه است و در موارد ضروری ۶ ماه دیگر تمدید می گردد. مدت اعتبار پروانه تأسیس ۲ سال و با نظر کمیسیون صدور پروانه استان به مدت یکسال دیگر قابل تمدید است.

چنانچه در پایان مهلت اعتبار پروانه، هیچگونه ساختمانی احداث نشده یا رفع نواقص و تکمیل عملیات صورت نگرفته باشد و دارنده پروانه نتواند عذر موجهی ارائه نماید، پروانه مربوط پس از طرح در کمیسیون استان، لغو می شود و مراتب جهت قطع کلیه امتیازات به واحد ذیربط اعلام می گردد.

مدت اعتبار پروانه بهره برداری ۵ سال و پس از سپری شدن مهلت اعتبار در صورت داشتن ضوابط در فواصل زمانی ۵ ساله قابل تمدید می باشد.

تبصره ۱: چنانچه پس از پایان تمدید اعتبار پروانه تأسیس عملیات احداث واحد به پایان نرسیده باشد، در صورت ارائه مدارک و دلایل مستند و موجه از طرف متقاضی پروانه تأسیس حداکثر برای مدت یکسال دیگر به صورت اضطراری قابل تمدید است.

تبصره ۲: تمدید پروانه بهره برداری در قسمت مربوطه با ذکر تاریخ، مهر و امضاء خواهد شد.

تبصره ۳: در زمان تمدید پروانه بهره برداری تأیید رعایت مسائل فنی و بهداشتی داخل مزرعه توسط معاونت امور دام و سازمان دامپزشکی الزامی است و نیاز به استعلام مجدد از سایر مراجع ذیربط نمی باشد.

تعهدات:

متقاضیان /خذ پروانه ملزم به رعایت تعهدات ذیل می باشند:

- ۱- انتقال موافقت اصولی تحت هر شرایطی ممنوع است.
- ۲- انتقال پروانه تأسیس به غیر، با کمتر از ۵۰ درصد پیشرفت فیزیکی ساختمانها و تأسیسات ممنوع است و منجر به ابطال پروانه می شود و با پیشرفت فیزیکی بیش از ۵۰ درصد، در صورت انتقال کلیه اراضی، امکانات، تسهیلات، تعهدات و اختیارات به طور یکجا و با کسب اجازه از کمیسیون صدور پروانه استان بلامانع است.
- ۳- احداث هر نوع تأسیسات و ساختمان اضافه بر زیربنای قید شده در پروانه تأسیس بدون جلب موافقت قبلی مرجع صادر کننده پروانه از سوی متقاضی ممنوع است. همچنین استفاده از ساختمانها و تأسیسات و تجهیزات با رعایت موارد مندرج در فرم شماره ۶ (تعهدنامه) صورت می پذیرد.
- ۴- چنانچه مالک زمین بعد از صدور پروانه تأسیس با کسب اجازه از کمیسیون صدور پروانه، واحد خود را به شرکت تبدیل کند، تغییر نام پروانه، حتی قبل از احداث ساختمان دامداری یا کارخانه (در مدت اعتبار پروانه تأسیس) بنام شرکت بلامانع است.
- به شرط ارائه وکالتنامه قانونی از سوی سایر شرکاء تغییر نام پروانه بنام هر یک از شرکاء نیز بلامانع خواهد بود.
- ۵- دارندگان پروانه تأسیس باید، به محض اتمام ساختمانها و تأسیسات و قبل از بهره برداری، مراتب را بطور کتبی به کمیسیون صدور پروانه استان اعلام نمایند.
- ۶- کلیه مزایای ناشی از پروانه های صادره به صاحبان آنها تعلق دارد و انتقال آن به غیر ممنوع است.
- ۷- دامداران، مجاز به پرورش و نگهداری دام، بیش از ظرفیت قید شده در پروانه نیستند.
- ۸- دامداران نباید با دریافت یک پروانه، نسبت به پرورش انواع دام، اقدام کنند.

توسعه:

دارندگان پروانه تأسیس و بهره برداری، تنها در صورتی اجازه توسعه دارند که علاوه بر رعایت کلیه شرایط لازم، توانایی مدیریت آنها جهت ظرفیتهای بالاتر مورد تأیید کمیسیون صدور پروانه استان قرار گیرد. بدیهی است که توسعه هر واحد حداکثر تا سقف ظرفیتهای مجاز با رعایت سیاستها و راه بردهای اعلام شده توسط کمیسیونهای صدور پروانه وزارت جهاد کشاورزی می باشد.

تغییر کاربری:

تغییر کاربری اعم از اینکه بخواهد در نوع دام، نژاد یا شیوه بهره برداری صورت گیرد، با در نظر گرفتن اولویتهای منطقه‌ای، در چهارچوب ضوابط و مقررات و سیاستهای وزارت جهاد کشاورزی به شرح زیر بلامانع است:

- ۱- تبدیل انواع مرغداری به سایر انواع دامداری، در صورت عدم تعهد متقاضی به ارگانهای دولتی و ضمن رعایت کلیه ضوابط و مقررات نظام دامپروری بلامانع است.
- ۲- تبدیل انواع مرغداری به مرغداری متناسب با ظرفیت سنجی (سیاستهای امور دام) و رعایت کلیه ضوابط و مقررات نظام دامپروری بلامانع است.
- ۳- تبدیل سایر انواع دامداری به یکدیگر، بجز مرغداری در صورت عدم تعهد متقاضی به ارگانهای دولتی و رعایت ضوابط و مقررات نظام دامپروری بلامانع می‌باشد.
- ۴- تبدیل انواع دامداری به مرغداری ممنوع می‌باشد، در صورت تمایل متقاضی می‌تواند نسبت به ابطال پروانه اقدام و برابر مقررات نظام دامپروری درخواست جدیدی ارائه نماید و حتی‌المقدور از استعلامهای غیرضروری نیز اجتناب شود.
- ۵- در صورت تغییر فعالیت، متقاضی نمی‌تواند قبل از دو سال درخواست مجدد تغییر فعالیت را بنماید.

فصل سوم

ضوابط فنی

موقعیت

الف - فاصله‌ها

حداقل فاصله محدود تأسیسات دامداریها و مرغداریها و کارخانجات با واحدهای مشابه و غیر مشابه و همچنین با شهر، شهرک و روستا (مناطق مسکونی)، جنگل، رودخانه، دریا و سایر عوارض طبیعی، حریم فرودگاه، جاده، راه‌آهن، خطوط اصلی انتقال نفت و گاز، شبکه های فشارقوی و واحدهای صنعتی (عوارض تأسیساتی) براساس مفاد مندرج در جدول فواصل تعیین می شود.

تبصره ۱: در موقع اضطراری و یا ارائه دلایل مستدل، کمیسیون مرکزی مجاز است، نسبت به کاهش یا افزایش حداقل فواصل مذکور مندرج در جدول فوق الذکر، تصمیم لازم را اتخاذ کند.

تبصره ۲: درخصوص بعضی از انواع کارخانجات و واحدهای پرورش بعضی از حیوانات که در جدول فواصل نامی از آنها برده نشده است، براساس توضیحاتی که در فواصل اختصاصی پرورش هر کدام از آنها ذکر شده اقدام می شود.

ب - عوارض جغرافیائی و اقلیمی

۱- حتی الامکان محل تأسیسات باید بگونه ای انتخاب شود، که جهت وزش باد از سوی دامداری به طرف مناطق مسکونی نباشد.

۲- محل تأسیسات در مورد حیوانات پوستی غیر نشخوار کننده، بخصوص جوندگان، باید طوری احداث شود که از عبور و مرور سایر حیوانات و جوندگان وحشی به داخل تأسیسات جلوگیری به عمل آید.

۳- محل تأسیسات نباید در مسیلهای شناخته شده قرار گیرد.

۴- محل تأسیسات دارای شرایط زیست محیطی باشد.

تأسیسات و تجهیزات

الف- سیستم دفع ضایعات

به منظور معدوم کردن تلفات و ضایعات در کلیه واحدهای دامداری، کارخانجات جوجه‌کشی و سایر فعالیتهای موضوع این کتاب باید نسبت به حفر چاه تلفات یا نصب کوره لاشه سوز، یا تحویل آنها به مراکز تبدیل ضایعات با رعایت کلیه شرایط بهداشتی اقدام شود.

تیسره: در هر صورت کلیه واحدهای دامداری، کارخانجات باید نسبت به تبدیل، محو یا دفن تلفات و ضایعات خود، به نوعی که باعث شیوع بیماری یا انتشار آلودگی نشود، اقدام کنند.

ب- سیستم تصفیه فاضلاب

تصفیه فاضلاب دامداریها و کارخانجات بر حسب مورد، دارای ضوابط مشروحه زیر خواهد بود:

۱- در نقاطی که آبهای تحت‌الارضی پائین باشد و در اطراف گاوداری، زمین کشاورزی وجود داشته باشد، گاوداری باید دارای سیستم جمع‌آوری فاضلاب از سالن شیردوشی، محل پرورش گوساله و زایشگاه باشد و فاضلاب مزبور جهت کاهش بار آلودگی و رسوب مواد معلق به حوضچه ترسیب هدایت و پس از رسوب‌گیری به زمینهای کشاورزی جاری گردد.

۲- در گاوداریهایی که آبهای تحت‌الارضی پائین باشد و در اطراف گاوداری زمین کشاورزی وجود نداشته باشد، فاضلاب باید پس از عبور از حوضچه‌های ترسیب به چاه فاضلاب هدایت شود.

۳- در نقاطی که آبهای تحت‌الارضی بالا باشد و در اطراف گاوداری زمین کشاورزی وجود داشته باشد، فاضلاب باید به حوضچه‌های ترسیب هدایت شود و پس از ۲۴ ساعت توقف در حوضچه‌های مزبور، همراه با آبهای کشاورزی در زمینهای زراعی جاری گردد.

۴- در نقاطی که آبهای تحت‌الارضی بالا باشد و در اطراف گاوداری زمین کشاورزی وجود نداشته باشد، فاضلاب باید به حوضچه‌های ترسیب هدایت و پس از ۲۴ ساعت توقف، توسط دستگاه تخلیه به محل مناسب دیگر حمل شود.

۵- درخصوص گاوداریهای کوچک و سایر دامداریها و کارخانجات جوجه‌کشی و میادین دام، بسته به شرایط جغرافیایی و اقلیمی و نوع دام و شیوه بهره‌برداری، فضولات باید به نوعی جمع‌آوری و خارج شوند، که باعث آلودگی واحد یا محیط زیست اطراف نگردند.

۶- تخلیه فاضلاب کلیه دامداریها، کارخانجات به رودخانه، آب‌بندان، دریا و دریاچه ممنوع می‌باشد. در مواقع اضطراری، با نظر موافق محیط زیست بلامانع است.

ج- لوازم و وسایل

۱- کلیه دامداریها باید ، مجهز به تأسیسات و لوازم و وسایل مخصوص ضدعفونی ، سمپاشی و همچنین وسایل ایمنی باشند.

۲- کارکنان دامداریها بر حسب وظیفه باید مجهز به کلاه، لباس کار و چکمه باشند و سایر وسایل بهداشتی و ایمنی برای آنان در واحد مهیا باشد.

باب دوم:
دامداریهای صنعتی

فصل اول:

- پرورش و نگهداری گاو
- پرورش و نگهداری گاو میش
- مراکز جمع‌آوری شیر
- مراکز تولید و انجماد اسپرم

پرورش و نگهداری گاو:

الف- واحدهای پرورش گاو شیری صنعتی

به واحدهائی اطلاق می گردد که ساختمانها و تأسیسات آنها براساس اصول فنی و مبانی علمی بنا شده و دارای ماشین آلات و تجهیزات مناسبی می باشند. نگهداری و پرورش گاو شیری در این واحدها با استفاده از شیوه های متداول و پیشرفته علم دامپروری و در راستای دستیابی به عملکردهای مطلوب تولیدی صورت می گیرد. عمدتاً گاوهای شیری اصیل در این واحدها پرورش داده می شوند.

۱- ظرفیت: ظرفیت هر یک از واحدهای گاو شیری صنعتی نباید کمتر از ۵۰ رأس دام مولد باشد.

تبصره: حداقل ظرفیت واحدهای گاو شیری صنعتی بصورت مجتمع ۲۰ رأس دام مولد می باشد.

۲- میزان زمین زراعی آبی مورد نیاز: حداقل زمین زراعی آبی مورد نیاز جهت اخذ مجوز احداث واحدهای گاو شیری صنعتی به ازاء هر ۵ رأس دام مولد یک هکتار در نظر گرفته می شود.

تبصره ۱: زمین های زراعی آبی بایستی در مالکیت یا تصرف قطعی متقاضیان بوده و زمینهای اجاره‌ای تحت هیچ شرایطی مورد قبول نمی باشد.

تبصره ۲: کارشناسان دامپروری غیر شاغل و همچنین سرمایه‌گذارانی که متقاضی احداث واحدهای گاو شیری صنعتی می‌باشند در صورت تشخیص کمیسیون صدور پروانه استان مبنی بر امکان تأمین علوفه از طریق انعقاد قرارداد و یا خرید از طریق تولیدکنندگان علوفه می‌تواند بدون ارائه زمین زراعی نسبت به اخذ مجوز اقدام نماید. بدیهی است در اینصورت در رابطه با کارشناسان دامپروری رعایت سقف و حداکثر ۱۰۰ رأس دام مولد و در خصوص سرمایه‌گذاران مذکور، اخذ تأییدیه کمیسیون مرکزی الزامی است.

ب- واحدهای گاو شیری نیمه صنعتی

به واحدهائی اطلاق می گردد که اصول و مبانی علمی بطور نسبی در ساخت و ساز ساختمانها و تأسیسات آنها اعمال شده و دارای ماشین آلات و تجهیزات در حد رفع نیازهای اساسی خود می باشند. نوع دام نگهداری شده در این واحدها عمدتاً گاوهای آمیخته می باشند.

۱- ظرفیت:

ظرفیت واحدهای گاو شیری نیمه صنعتی نباید کمتر از ۲۰ رأس دام مولد باشد.

۲- میزان زمین زراعی مورد نیاز

حداقل زمین زراعی مورد نیاز جهت اخذ مجوز احداث واحدهای پرورش گاو شیری نیمه‌صنعتی به ازاء هر ۸ رأس دام مولد یک هکتار در نظر گرفته شود.

تبصره: کارشناسان دامپروری غیر شاغل و همچنین سرمایه‌گذارانی که متقاضی احداث واحدهای گاو شیری صنعتی می‌باشند در صورت تشخیص کمیسیون صدور پروانه استان مبنی بر امکان تأمین علوفه از طریق انعقاد قرارداد و یا خرید از طریق تولیدکنندگان علوفه می‌تواند بدون ارائه زمین زراعی نسبت به اخذ مجوز اقدام نماید. بدیهی است در اینصورت در رابطه با کارشناسان دامپروری رعایت سقف و حداکثر ۱۰۰ رأس دام مولد و در خصوص سرمایه‌گذاران مذکور، اخذ تأییدیه کمیسیون مرکزی الزامی است.

ساختمانها و تاسیسات مورد نیاز واحدهای پرورش گاو شیری صنعتی (اصیل) به ازاء هر رأس دام مولد

ردیف	مساحت مورد نیاز (متر مربع)		ترکیب گله و تاسیسات مورد نیاز
	مسقف	غیر مسقف	
۱	۵/۷۰	۱۱/۴۰	گاو شیرده و خشک
۲	۱/۰۴	۲/۰۸	تلیسه آبستن
۳	۰/۸۴	۱/۶۸	تلیسه کل خورده و پای کل
۴	۱/۰۵	۲/۱۰	گوساله نر و ماده ۶-۱۲ ماهه
۵	۰/۳۲	۰/۶۴	گوساله نر و ماده ۳-۶ ماهه
۶	۰/۱۷	۰/۱۹	گوساله نر و ماده زیر ۳ ماه
۷	۰/۷۷	۰/۸۴	محل انتظار زایش و زایشگاه
۸	۰/۴۰	۰/۸۰	گوساله نر پرواری
۹	۰/۱۶	۰/۳۲	جوانه نر داشتی
۱۰	۱/۳۶	۱/۰۰	شیردوشی، نگهداری شیر و انتظار دوشش
۱۱	۰/۴۸	-	درمانگاه
۱۲	۲/۰۰	-	انبار کنسانتره
۱۳	۲/۷۰	-	هانگار علوفه
۱۴	-	۳/۶۰	سیلو
۱۵	۰/۴۰	-	هانگار ماشین آلات
۱۶	۰/۳۰	-	دفتر مدیریت
۱۷	۱/۲۰	-	خانه کارگری
۱۸	۰/۰۹	-	اطاق نگهبانی
۱۹	۱۸/۹۸	۲۴/۶۵	جمع کل زیر بنای (متر مربع)

تبصره: ساختمانهای جنبی واحدهای گاو شیری صنعتی تا ظرفیت یکصد رأس دام مولد مطابق با معیارهای تعیین شده طراحی خواهد شد و از ظرفیت یکصد رأس به بالا تا سقف ۵۰۰ رأس دام مولد به ازای هر یکصد رأس ظرفیت گاو اضافی، مساحت زیربنای مفید جایگاه مورد نیاز بشرح ذیل بایستی افزایش داده شود.

الف- داروخانه و بیمارستان	۱۵ درصد
ب- دفتر اداری و مدیریت، کارگری و نگهداری	۳۰ درصد
ج- سالن شیردوشی، اطاق نگهداری شیر	۵۰ درصد

سایر ساختمانها بایستی طبق زیربنای مفید تعیین گردد و به نسبت ظرفیت واحد گاو شیری افزایش داده شود.

تیمبر ۲۵: ساختمانها و تأسیسات مورد نیاز واحدهای پرورش گاو شیری صنعتی کوچک جثه (مثل جرزی) $\frac{2}{3}$ مساحت‌های مذکور می‌باشد.

ساختمانها و تأسیسات مورد نیاز واحدهای گاو شیری نیمه صنعتی:

۱- واحدهای گاو شیری نیمه صنعتی که ظرفیت گله مادر (مولد) آنها ۱۰۰ رأس و بالاتر می‌باشد میزان زمین مورد نیاز جهت احداث ساختمانها و تأسیسات در این واحدها بطور معمول $\frac{2}{3}$ مساحت مورد نیاز واحدهای گاو شیری صنعتی و یا به عبارتی $\frac{12}{6}$ متر مربع مسقف و $\frac{16}{5}$ متر مربع فضای غیر مسقف به ازاء هر رأس دام مولد می‌باشد.

۲- در واحدهای گاو شیری نیمه صنعتی که ظرفیت دام مولد آنها کمتر از ۱۰۰ رأس می‌باشد به دلیل کاهش فضای شیردوشی و اطاق نگهداری شیر و هانگار ماشین‌آلات و علوفه و ... بطور معمول فضای مورد نیاز نصف فضای مورد نیاز واحدهای گاو شیری صنعتی و یا به عبارتی معادل $\frac{9}{44}$ متر مربع مسقف و $\frac{12}{4}$ متر مربع فضای غیر مسقف به ازاء هر رأس دام مولد می‌باشد.

پرواربندی گوساله:

واحد پرواربندی گوساله: (صنعتی و نیمه صنعتی)

به واحدهایی اطلاق می‌گردد که دارای ساختمانها و تأسیسات مناسب و بهداشتی بوده و با استفاده از شیوه‌های علمی به پروار گوساله‌های نژادهای اصیل و آمیخته در راستای تولید گوشت قرمز اشتغال دارند. ظرفیت هر یک از واحدهای پرواربندی گوساله به شیوه صنعتی و نیمه صنعتی حداقل ۵۰ رأس گوساله نر می‌باشد.

ساختمانها و تأسیسات مورد نیاز واحدهای پرواربندی صنعتی (اصیل) و نیمه‌صنعتی (آمیخته) به ازاء هر رأس دام پرواری

ردیف	تاسیسات مورد نیاز	واحد صنعتی (اصیل)		واحد نیمه صنعتی (آمیخته)	
		مسقف (متر مربع)	غیر مسقف (متر مربع)	مسقف (متر مربع)	غیر مسقف (متر مربع)
۱	جایگاه گوساله نر	۳	۴/۵	۲	۳
۲	انبار کنسانتره	۰/۸	-	۰/۵	-
۳	هانگار علوفه	۰/۳	-	۰/۲	-
۴	سیلو	-	۱/۸	-	۱/۲
۵	خانه کارگری	۰/۴	-	۰/۳	-
۶	جمع کل زیربنا	۴/۵	۶/۳	۳	۴/۲

پرورش و نگهداری گاو میش

واحدهای پرورش گاو میش صنعتی و نیمه صنعتی

به واحدهایی اطلاق می‌گردد که ساختمانها و تاسیسات آنها بر اساس اصول فنی و مبنای علمی بنا شده و دارای ماشین‌آلات و تجهیزات مناسبی می‌باشند. نگهداری و پرورش گاو میش در این واحدها با استفاده از شیوه‌های متداول و پیشرفته علم دامپروری و متناسب با اقلیم هر منطقه در راستای تولید شیر و گوشت قرمز صورت می‌گیرد.

ساختمانها و تاسیسات مورد نیاز واحدهای پرورش گاو میش به شیوه صنعتی به ازاء هر رأس گاو میش مولد

(اکوتیپ‌های بزرگ جثه)

ردیف	مساحت مورد نیاز (مترمربع)		ترکیب گله و تاسیسات مورد نیاز
	مسقف	غیر مسقف	
۱	۵/۰۰	۱۰/۰۰	گاو میش شیرده و خشک
۲	۰/۳۰	۰/۶۰	تلیسه‌های آبستن سنگین
۳	۰/۶۶	۱/۳۲	تلیسه‌های آبستن سبک
۴	۰/۷۰	۱/۴۰	تلیسه‌های کل خورده و پای کل
۵	۰/۶۸	۱/۳۶	گوساله‌های نر و ماده ۶-۱۲ ماهه
۶	۰/۲۶	۰/۵۲	گوساله‌های نر و ماده ۳-۶ ماهه
۷	۰/۱۵	۰/۳۰	گوساله‌های نر و ماده ۱-۳ ماهه
۸	۰/۱۲	۰/۱۳	گوساله‌های نر و ماده شیرخوار
۹	۰/۳۰	۰/۶۰	کلچه‌های نر
۱۰	۱/۰۰	۱/۰۰	شیردوشی، انتظار دوشش و نگهداری شیر
۱۱	۰/۳۵	-	زایشگاه
۱۲	۰/۳۲	-	درمانگاه
۱۳	۱/۰۰	-	انبار کنسانتره
۱۴	۱/۶۰	-	هانگار علوفه
۱۵	-	۳/۳۰	سیلو
۱۶	۰/۲۰	-	دفتر مدیریت
۱۷	۰/۸۰	-	خانه کارگری
۱۸	۱۳/۴۴	۲۰/۵۳	جمع کل زیربنا

مترازهای قید شده در بند ۱۰ جدول در ارتباط با فضای مسقف و غیرمسقف مورد نیاز جهت سالن شیردوشی و ... مربوط به دستگاه شیردوشی ثابت بوده و در صورت تمایل متقاضی به استفاده از شیردوشی سیار ارقام قید شده تا میزان $\frac{1}{3}$ قابل کاهش میباشد.

ساختمانها و تاسیسات مورد نیاز واحدهای پرورش گاو میش به شیوه صنعتی به ازاء هر رأس گاو میش مولد
(اکوتیپهای کوچک جثه)

ردیف	مساحت مورد نیاز (مترمربع)		ترکیب گله و تاسیسات مورد نیاز
	مسقف	غیر مسقف	
۱	۴/۰۰	۸/۰۰	گاو میش شیرده و خشک
۲	۰/۲۴	۰/۴۸	تلیسه‌های آبستن سنگین
۳	۰/۵۵	۱/۱۰	تلیسه‌های آبستن سبک
۴	۰/۵۶	۱/۱۲	تلیسه‌های کل خورده و پای کل
۵	۰/۵۲	۱/۰۴	گوساله‌های نر و ماده ۶-۱۲ ماهه
۶	۰/۲۲	۰/۴۴	گوساله‌های نر و ماده ۳-۶ ماهه
۷	۰/۱۴	۰/۲۸	گوساله‌های نر و ماده ۱-۳ ماهه
۸	۰/۱۲	۰/۱۳	گوساله‌های نر و ماده شیرخوار
۹	۰/۲۵	۰/۵۰	کلچه‌های نر
۱۰	۰/۸۱	۰/۸	شیردوشی، انتظار دوشش و نگهداری شیر
۱۱	۰/۳۵	-	زایشگاه
۱۲	۰/۳۲	-	درمانگاه
۱۳	۰/۹	-	انبار کنسانتره
۱۴	۱/۴۷	-	هانگار علوفه
۱۵	-	۳	سیلو
۱۶	۰/۲۰	-	دفتر مدیریت
۱۷	۰/۸۰	-	خانه کارگری
۱۸	۱۱/۴۵	۱۶/۸۹	جمع کل زیربنا

مراکز جمع آوری شیر

مقدمه:

به منظور کمک به دامداران خرده پا و تأمین شیر کارخانجات صنایع لبنی کشور، احداث مراکز جمع آوری شیر ضرورت دارد. این مراکز توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی با اولویت تشکلهای تعاونی و تولیدکنندگان شیر و دانش آموختگان رشته های دامپروری و صنایع غذایی با اخذ مجوز از معاونت امور دام استان، احداث و راه اندازی می گردد.

ضوابط فنی :

مراکز جمع آوری شیر می باید در قطبهای تولید شیر کشور ، احداث شوند و محل آنها در حد امکان نسبت به این قطبها مرکزیت داشته باشد.

این مراکز در محلی احداث می گردند که جاده های مناسب برای تمام فصول سال داشته باشد. ظرفیت مرکز نسبت به شیر مازاد منطقه تعیین و به فراخور آن ماشین آلات سرد کننده شیر نصب می شود.

ظرفیت شیر سردکن ها با توجه به شرایط اقلیمی منطقه می باید طوری باشد که اولاً در مدت زمان مناسب قادر باشد شیر را خنک و به درجه حرارت مورد نظر (۵-۴ درجه سانتی گراد) نگهداری نماید.

شیر خنک شده توسط تانکرهای استیل دو جداره دارای ظرفیتهای ۲-۳-۵-۱۰ و ۲۰ تنی که بر روی خودروهای متناسب با ظرفیتشان نصب شده اند به کارخانه صنایع لبنی حمل می گردد. شایان ذکر است شیر خنک شده می باید توسط پمپ استیل از مخازن شیر به تانکرها پمپاژ شود.

اقدامات بهداشتی :

مراکز جمع آوری شیر جهت دریافت پروانه تأسیس ملزم به دارا بودن یک سالن و حداقل یک اتاق می باشند. ماشین آلات خنک کننده شیر در سالن نصب گردد و از اتاق به عنوان دفتر کار و بایگانی استفاده شود. کف و دیوارها صاف و قابل شستشو باشد. مرکز جمع آوری شیر می باید دارای آب گرم و سرد با فشار و کیفیت مطلوب باشد و همچنین نیروی برق مناسب و ژنراتور اضطراری با قدرت متناسب از دیگر ملزومات آن است. در مرکز باید اقدامات لازم جهت جلوگیری از نفوذ حشرات ، پرندگان و جوندگان موزی صورت گیرد و کارکنان آن، دارای کارت بهداشتی و در زمان کار، ملبس به لباس سفید و تمیز باشند. واحدهای کوچک جمع آوری شیر نیز می بایست از حداقل شرایط بهداشتی و امکانات خنک سازی و نگهداری شیر برخوردار باشد.

روش نصب دستگاهها و نگهداری شیر:

شیر سردکن ها در سالن، طوری قرار می گیرند که بتوان در اطراف آنها تردد نمود و هوا نیز در کلیه قسمتهای دستگاه جریان داشته باشد، نصب کولر در محوطه سالن نیز ضروری است (بویژه برای مناطق گرمسیر)

ضوابط صدور پروانه جهت مراکز جمع آوری شیر:

- ۱- زمین: زمین مورد نیاز برای ایجاد مراکز در سطح روستا می تواند در حدی باشد تا علاوه بر امکان نصب سکوی دریافت شیر، شیر سردکن، تانکر ذخیره و دیگر تجهیزات مورد نیاز، عملیات دریافت و ذخیره سازی انتقال شیر براحتی انجام و به سهولت قابل شستشو و ضدعفونی باشد.
- ۲- ظرفیت: در نقاط مختلف بر حسب ضرورت و تولید شیر می توان نسبت به ایجاد مراکز جمع آوری از حداقل ۵۰۰ کیلوگرم الی ۵۰ تن اقدام نمود.
- ۳- طرح و نقشه: طرح و نقشه تأسیسات و ماشین آلات باید توسط متقاضی تهیه و ارائه شود.

– مرکز تولید و انجماد اسپرم

ضوابط صدور پروانه احداث و بهره‌برداری مراکز تولید اسپرم

۱- شرایط متقاضی

- الف- متقاضی باید دارای حداقل مدرک کارشناسی ارشد (گرایش اصلاح نژاد یا فیزیولوژی تولیدمثل) در رشته علوم دامی (دامپروری) باشد.
- ب- سابقه فعالیت مفید به مدت حداقل ۳ سال و با تایید معاونت امور دام استان
- ج- تعاونیها و اتحادیه‌های اصلاح نژادی به تاییدیه معاونت امور دام استان
- تبصره:** در خصوص بند الف دارا بودن مدرک کارشناسی با حداقل ۱۰ سال سابقه کار مفید مرتبط نیز بلامانع می‌باشد.

۲- ظرفیت

حداقل ظرفیت واحد ۱۰ رأس گاو نر در حال تولید است.

۳- پرسنل فنی مورد نیاز

- الف- کارشناس ارشد دامپروری (گرایش اصلاح نژادی و فیزیولوژی تولیدمثل) یک نفر
- ب- دامپزشک متخصص به عنوان مسئول بهداشتی یک نفر
- ج- کارشناس دامپروری برای آزمایشگاه اسپرم یک نفر
- د- فوق‌دیپلم دامپروری یا دامپزشکی یک نفر
- ه- سایر پرسنل نظیر اداری، نگهبانی، خوراک ریز و غیره به حدکافی

۴- شرایط فنی طرح:

- الف- فاصله از واحدهای دامپروری و مراکز فرآوری محصولات و نهاده دامی به شعاع ۵ کیلومتر باشد.
- ب- فاصله از محل مسکونی روستایی و شهرکها حداقل ۵ کیلومتر باشد.
- ج- فاصله از شهرها و روستاهای بزرگ حداقل ۵ کیلومتر خارج از طرح جامع توسعه آنها باشد.
- ه- از نظر موقعیت جغرافیایی باید دارای شرایط مناسب باشند (عدم استقرار در مسیر جاده‌های پرتردد، بادهای شدید، رودخانه‌ها و آبهای جاری دائمی و فصلی، مسیر کوچ عشایر و غیره).

و- امکان تهیه و تأمین آب آشامیدنی سالم طبق ضوابط بهداشتی را دارا باشد.

۵- تأسیسات و تجهیزات مورد نیاز:

با توجه به اینکه در یک ایستگاه ۱۰ رأسی تعداد گاو نر مولد در جمعیت گله حدوداً به ۲۵ رأس می‌رسد، لذا تأسیسات مورد نیاز برای هر رأس به شرح ذیل است:

الف- سیستم نیمه باز: در این سیستم برای هر رأس دام حداقل یک جایگاه انفرادی با زیربنای ۱۴ مترمربع فضای مسقف و ۴۰ متر مربع فضای غیرمسقف مورد نیاز است و چون به ازای هر ۱۰ رأس گاو نر، ۵ رأس گاو نر در حال انتظار و پشتیبان نیز وجود دارد بنابراین در مجموع ۱۵ جایگاه انفرادی با مشخصات فوق مورد نیاز است.

ب- سیستم بسته: برای هر رأس گاو نر زیربنایی مسقف به میزان ۲۲ مترمربع لازم است که این مساحت شامل جایگاه انفرادی دام به میزان ۱۶ متر مربع و مسیر تردد دام و کارگر به میزان ۶ متر مربع است.
تبصره: قرنطینه دامی به تعداد ۱۰ رأس گاو نر و خارج از مجموعه و به فاصله حداقل ۵۰۰ متر باشد.
جایگاه انفرادی با زیربنای ۱۸ متر مربع شامل فضای مسقف ۶ متر مربع و فضای غیرمسقف ۱۲ متر مربع

فصل دوم:
پرورش و نگهداری
گوسفند و بز
و سایر دامهای سبک

مقدمه:

گوسفند داری یکی از مهمترین و اصلی ترین مشاغل اقتصادی و عوامل اجتماعی و تاریخی کشور است. این حرفه، علاوه بر تولید محصولات دامی، در تثبیت موقعیت سیاسی و اقتصادی نیز، بسیار اهمیت دارد. گسترش این فعالیت، با استقلال سیاسی و اقتصادی، ارتباط بسیار نزدیک و غیر قابل تفکیکی دارد و در اشتغالزائی مفید و مولد، دارای نقش به سزائی است. به منظور حفظ و حراست از این سرمایه ملی و ارتقاء و افزایش میزان انواع تولیدات جهت تأمین پروتئین حیوانی و مواد خام مورد نیاز صنایع کشور، سرمایه گذاری، آموزش و تحقیق، بهبود مدیریت و اصلاح نژاد گوسفند و بز را طلب می نماید.

یکی از عوامل موثر در جهت نیل به اهداف فوق، تهیه و تدوین نظام دامپروری دربارهٔ پرورش گوسفند و بز و تعیین ضوابط مربوطه و ارائه روشهایی است که در برگیرندهٔ قسمت اعظم مسائل گوسفند داری می باشد. توده نژادهای بومی گوسفند و بز کشور، به دلایل محیطی و مدیریت خاصی که پرورش دهندگان اعمال داشته اند، به وجود آمده است. اهم نژادها و یا توده نژادهای گوسفند، عبارتند از: مغانی، ماکوئی، قزل، سنجابی، شال، مهربانی، افشاری، بلوچی، لری بختیاری، لری، قره گل، سنگسری، زندی، تالشی، عربی، کبوده، قشقائی، فراهانی، کلکوئی، زل، دالاق، کردی، بهمنی، نایینی، کرمانی و فشندی و اهم توده نژادهای بز عبارتند از: بزهای عربی، لری، بختیاری، قشقایی، بلوچی، کردی، مهابادی، ندوشن، رباطی، کرکی جنوب خراسان، بومی اصفهان، بومی استانهای بوشهر، هرمزگان، سمنان، خراسان، آذربایجان که حدود ۹۰ درصد بزهای کشور را تشکیل می دهند و توده نژادهای راینی در تولید کرک، مرغز (مرخز) در تولید موهر، نجدی، تالی و عدنی در تولید شیر معروف می باشند.

بطور معمول پرورش گوسفند و بز به دو منظور داشتی و پرواربندی انجام می گیرد. پرورش گوسفند و بز داشتی از جهت تأمین علوفه مورد نیاز به سه روش مختلف می باشد:

- ۱- پرورش گوسفند و بزداشتی با استفاده از مراتع (عشایر کوچ رو)
- ۲- پرورش گوسفند و بزداشتی با استفاده توام از مراتع و مزارع و باغات (روش معمول تولید).
- ۳- پرورش گوسفند و بز داشتی مزرعه‌ای (بسته)

با توجه به فقر علوفه مراتع و مشکلات زندگی عشایری روش اول سیر نزولی و جای خود را بتدریج به روشهای دوم و سوم میدهد. در این روش پرورش دهندگان گوسفند و بز برای تعلیف دامهای خود در طول سال از علوفه مراتع استفاده می کنند ولی در سالهای اخیر در مواقعی از سال مجبور به استفاده از علوفه دستی شده اند. متداول ترین روش پرورش گوسفند و بز کشور روش دوم یعنی استفاده توام از مراتع و علوفه زراعی و باغی می باشد. روش سوم در چند دهه اخیر رایج گردیده بطوریکه مالکین زمینهای بزرگ،

کشت و صنعتها و تعاونیهای تولید در کنار شغل کشاورزی به پرورش گوسفند پرداخته و از علوفه های کشت شده، پس چرها، علوفه هرز اطراف مزارع و ... دامها را تعلیف و در فصل زمستان نیز با علوفه دستی دامها را تغذیه می نمایند. در این روش محدودیت فصلی تولید مثل در دام وجود ندارد و امکان زایش دام در خارج از فصل معمول، فراهم می گردد و می توان از نژادهای با استعداد بالا در تولید شیر و گوشت استفاده نمود.

۱- پرورش گوسفند

پرورش گوسفند می تواند به دو صورت داشتی و پرواربندی انجام گیرد:

داشتی: به روشهای کوچرو (عشایری)، نیمه کوچرو (روستایی) و ثابت (مزرعه‌ای) به منظور تولید بره، گوشت، شیر، پشم و پوست اطلاق می گردد.

پرواربندی: در مقطع زمانی محدود اقدام به پروار بره و میش و قوچ پیر حذفی نموده و به منظور کشتار به فروش می رسد.

نژادهای گوسفند در هر یک از موارد فوق می تواند اصیل، بومی و یا آمیخته باشد.

الف - ضوابط صدور پروانه تاسیس واحدهای گوسفند داشتی

۱- **ظرفیت:** ظرفیت واحدهای جدیدالتاسیس پرورش گوسفند داشتی نباید از ۱۰۰ راس میش مادر کمتر باشد و ظرفیتهای بیشتر، به شرح زیر تعیین می گردد:

- صدور پروانه تاسیس واحدهای پرورش گوسفند داشتی با هر ظرفیتی از طریق کمیسیون صدور پروانه استان صورت می گیرد.

ظرفیت پروانه تاسیس گوسفندداری داشتی براساس ظرفیت پروانه چرا و یا سایر منابع علوفه‌ای تحت مالکیت و در تصرف (دست کاشت، پس چر، بقایای محصولات زراعی و باغی) تعیین می گردد.

۲- **حداقل زمین مورد نیاز جهت تاسیس واحدهای پرورش گوسفند داشتی** بر حسب میزانی که در ذیل نقشه‌های منضم به «نظام» قید شده است، مشخص می شود.

- ملاک محاسبه ظرفیت صدور پروانه تاسیس تامین ۳۰۰ گرم علوفه متوسط به ازاء هر راس میش مولد از محل منابع فوق‌الذکر خواهد بود.

- زمین زراعی مورد نیاز: در روش پرورش گوسفند در مزارع (بدون اتکاء به مرتع) به منظور تامین علوفه به میزان حداقل یک هکتار زمین کشت آبی برای ۵۰ راس میش مولد مادر و در کشت دیم ۲۵ راس در سیستم بسته تعیین می گردد که باید بصورت مالکیت یا در تصرف متقاضی باشد.

۳- نقشه و جایگاه: جهت نگهداری و پرورش گوسفند داشتی، نقشه‌های تیپ بعنوان الگو برای ظرفیت‌های ۱۰۰-۲۰۰-۳۰۰-۵۰۰ راس برای اقلیم‌های سردسیر، گرمسیر و معتدل به شرح منضم به نظام طراحی، پیش‌بینی و ترسیم شده است.

مبانی محاسباتی نقشه‌های تهیه شده بر حسب یک راس میش مادر تعیین شده است. متوسط مساحت زیربنای مورد نیاز به ازای هر راس میش مادر ۲/۳ مترمربع مسقف و ۲/۶۵ مترمربع غیرمسقف به شرح زیر است.

ترکیب گله و تاسیسات	مسقف	غیر مسقف
میش مادر	۱	۲
زایشگاه و جایگاه بره	۰/۴	-
ماده جایگزین	۰/۲۵	۰/۳۵
قوچ	۰/۱	۰/۳
انبار کنسانتره	۰/۱۲	-
محل نگهداری علوفه	۰/۳۵	-
درمانگاه و امور بهداشتی	۰/۰۸	-
جمع کل (مترمربع)	۲/۳	۲/۶۵

تبصره ۱: احداث اطاق کارگر، دفتر کار، حفاظ ماشین‌آلات، محل جمع‌آوری کود که موقعیت آنها در نقشه مجموعه مشخص شده، بستگی به امکانات و نیاز دامدار دارد.

تبصره ۲: مساحت زیربنای در نظر گرفته شده در جدول، برای میش با توجه به جنه حیوان و میانگین وزنی و نژادی آن، قابل کاهش یا افزایش به میزان ۰/۲ مترمربع با نظر کمیسیون صدور پروانه می‌باشد.

تبصره ۳: با توجه به عوامل جوی و شرایط اقلیمی در مناطق مختلف کشور، سکوی علوفه می‌تواند غیرمسقف یا مسقف باشد.

تبصره ۴: در صورت نیاز به محل شیردوشی و نگهداری آن (با تشخیص کمیسیون صدور پروانه استان) حداکثر تا ۱۵ درصد زیربنای مسقف گوسفند مولد تعیین شده برای هر رأس گوسفند قابل افزایش می‌باشد.

۴- فواصل: رعایت فواصل درخصوص پرورش گوسفند داشتی، بر طبق جدول فواصل، الزامی است.

ب - ضوابط صدور پروانه تاسیس واحدهای پروار بندی بره:

۱- ظرفیت : ظرفیت یک واحد پروار بندی بره در یک دوره پرواری نباید از ۲۰۰ راس کمتر باشد ظرفیتهای بیشتر به شرح زیر تعیین می گردد :

- صدور پروانه تاسیس واحدهای پروار بندی بره زیر نظر کمیسیون صدور پروانه استان با رعایت ضوابط نظام صورت می گیرد.

۲- زمین: حداقل زمین مورد نیاز جهت تاسیس واحدهای پروار بندی بره بر حسب میزانی که در ذیل نقشه های منضم به «نظام» قید شده است، مشخص می شود.

۳- نقشه و جایگاه : جهت نگهداری بره پرواری، نقشه های تیپ به عنوان الگو برای ظرفیتهای ۲۰۰ تا ۲۵۰ راس برای اقلیمهای سردسیر، گرمسیر و معتدل به شرح منضم به نظام طراحی، پیش بینی و ترسیم شده است. مبانی محاسباتی نقشه های تهیه شده برای هر راس بره پرواری و متوسط مساحت زیربنای مورد نیاز به ازای هر راس بره به طور تقریب ۱/۳۱ مترمربع مسقف و ۱/۶۰ مترمربع غیرمسقف به شرح زیر می باشد:

ترکیب گله و تاسیسات	مسقف	غیر مسقف
هر راس بره	۰/۸	۱/۶
انبار کنسانتره	۰/۱۳	-
محل نگهداری علوفه	۰/۳۸	-
جمع کل (مترمربع)	۱/۳۱	۱/۶۰

تبصره ۱: احداث اطاق کارگر، دفتر کار، محل جمع آوری کود، ... بستگی به امکانات و نیاز دامدار دارد.

تبصره ۲: با توجه به عوامل جوی و شرایط اقلیمی در مناطق مختلف کشور، محل نگهداری علوفه می تواند غیرمسقف یا مسقف باشد.

۴- فواصل: رعایت فواصل در خصوص تاسیسات پروار بندی بره، بر طبق جدول فواصل منضم به «نظام» الزامی است.

۲- پرورش بز

پرورش بز می‌تواند، به منظور بهره‌برداری به صورت داشتی جهت تولید شیر، گوشت، الیاف و در کنار آن، پوست و چرم و به طریق روشهای کوچ‌رو (عشایری)، نیمه کوچ‌رو (روستایی) و ثابت (مزرعه‌ای) انجام گیرد. در هر حال، نژاد بز در هر یک از موارد فوق، می‌تواند اصیل، بومی، آمیخته یا از سایر نژادهای مطلوب باشد.

الف - ضوابط صدور پروانه تاسیس واحدهای پرورش بز داشتی

- ۱- ظرفیت: ظرفیت واحدهای پرورش بز داشتی نباید از ۵۰ راس بز مولد کمتر باشد.
- صدور پروانه تاسیس واحدهای پرورش بز داشتی با نظر کمیسیون صدور پروانه استان صورت می‌گیرد. ظرفیت پروانه تاسیس واحدهای بز داشتی براساس ظرفیت پروانه چرا و سایر منابع علوفه‌ای تحت مالکیت و در تصرف (دست کاشت، پس‌چر، بقایا محصولات زراعی و باغی) مشخص می‌شود.
- ملاک محاسبه ظرفیت صدور پروانه تاسیس، تامین ۲۵۰ کیلوگرم علوفه متوسط به ازاء هر راس دام مولد از محل منابع فوق‌الذکر خواهد بود.
- ۲- زمین: حداقل زمین مورد نیاز جهت تاسیس واحدهای پرورش بز داشتی برحسب میزانی که در ذیل نقشه‌های منضم به نظام قید شده است مشخص گردیده تعیین می‌شود.
- زمین زراعی مورد نیاز: در روش پرورش بز در مزارع (بدون اتکا به مرتع) به منظور تامین علوفه حداقل میزان یک هکتار زمین کشت آبی برای ۶۰ راس مولد و در کشت دیم ۳۰ راس تعیین می‌گردد که باید در مالکیت یا در تصرف متقاضی باشد.
- ۳- نقشه و جایگاه: جهت نگهداری و پرورش بز نقشه‌های تیپ بعنوان الگو برای ظرفیت ۵۰-۱۰۰-۵۰۰ راس برای اقلیم گرمسیر به شرح منضم به نظام طراحی، پیش‌بینی و ترسیم شده است.
- مبانی محاسباتی نقشه تهیه شده بر حسب یک راس بز مولد تعیین و متوسط مساحت زیر بنای مورد نیاز به ازای هر راس بز مولد ۱/۵۵ مترمربع مسقف و ۲/۳۱ مترمربع غیرمسقف، به شرح ذیل می‌باشد:

ترکیب گله و تاسیسات	مسقف	غیر مسقف
بز مولد	۰/۷	۱/۷۵
ماده جایگزین	۰/۱۷	۰/۳۵
زایشگاه و جایگاه بزغاله	۰/۲۸	-
بز نر	۰/۰۷	۰/۲۱
انبار کنسانتره	۰/۰۸	-
محل نگهداری علوفه	۰/۲۵	-
جمع کل (مترمربع)	۱/۵۵	۲/۳۱

تبصره ۱: مساحت زیربنایی مفید در نظر گرفته شده در جدول به ازای هر راس بز ماده مولد با توجه به جثه و نژاد در نژادهای بومی قابل افزایش یا کاهش به میزان ۰/۲ مترمربع و نژادهای اصیل درشت جثه قابل افزایش تا ۰/۵ متر مربع با نظر کمیسیون صدور پروانه می‌باشد.

تبصره ۲: مساحت زیربنای خانه مراقب دام، انبار وسایل و لوازم، جمع‌آوری کود، شیردوشی و نگهداری آن بستگی به امکانات دامدار دارد.

تبصره ۳: در صورت نیاز به محل شیردوشی و نگهداری آن (با تشخیص کمیسیون صدور پروانه)، حداکثر تا ۱۵ درصد زیربنای مسقف بز مولد تعیین شده برای هر راس بز، قابل افزایش می‌باشد.

تبصره ۴: با توجه به عوامل جوی و شرایط اقلیمی در مناطق مختلف کشور محل نگهداری علوفه می‌تواند غیرمسقف یا مسقف باشد.

۴- فواصل: در خصوص پرورش بز فواصل همانند واحدهای گوسفند داشتنی است که رعایت آن الزامی می‌باشد.

۳- پرورش گوسفند و بز غیر اهلی:

مقدمه:

گوسفند و بز غیر اهلی از نظر خصوصیات فیزیولوژیکی تفاوت بسیار کمی با نوع اهلی دارد. در ایران چهارگونه قوچ و میش وحشی ارمنی، البرز مرکزی، اوربال و قوچ و میش وحشی لارستان وجود دارد. تنوع بز وحشی کمتر از گوسفند غیر اهلی می باشد. منظور از پرورش گوسفند و بز غیر اهلی تولید گوشت، پوست، شکار و جاذبه های گردشگری می باشد. پرورش این دو گونه به صورت گروهی و در مکان غیر سرپوشیده و محصور انجام می شود.

ضوابط صدور پروانه پرورش گوسفند و بز غیر اهلی:

ظرفیت: حداقل ظرفیت ۵۰ رأس ماده مولد می باشد.

کمیسیون صدور پروانه استان مجاز است تا متناسب با توان و امکانات افراد متقاضی نسبت به صدور پروانه اقدام نماید.

- مبانی محاسبه نقشه های مورد نیاز برای ساختمان و تأسیسات بر حسب یک رأس مولد ماده به شرح جدول ذیل تعیین می گردد:

جایگاه	مسقف (متر مربع)	غیر مسقف (متر مربع)
سرپناه	۱/۵	-
گردشگاه محصور	-	۶
انبار علوفه	۰/۸	-
انبار کنسانتره	۰/۲	-
جمع	۲/۵	۶

تبصره ۱: احداث خانه کارگری، دفتر کار، حفاظ ماشین آلات، محل جمع آوری کود و غیره بستگی به امکانات و نیاز متقاضی دارد.

تبصره ۲: مساحت در نظر گرفته شده در جدول با توجه به جثه حیوان قابل افزایش یا کاهش به میزان ۰/۲ متر مربع با نظر کمیسیون صدور پروانه مجاز است.

زمین: برای متقاضیان پرورش به روش بسته به ازاء هر رأس ارائه حداقل ۵۰ متر مربع زمین الزامی است.
موقع: برای متقاضیان پرورش آزاد (روی مرتع) ارائه پروانه چرا به ازای یک هکتار برای چهار رأس الزامی است.

۴- پرورش آهو و جبیر:

مقدمه:

آهو و جبیر در مناطق خاصی از قبیل جلگه‌های سرسبز با پوشش مرتعی ویژه و در شرایط آب و هوایی و اقلیمی و نیمه گرمسیری تا معتدل زندگی می‌کند و بندرت قابل رویت در مناطق مرتفع و کوهستانی می‌باشد. این دو گونه جزء خانواده نشخوارکنندگان و علفخواران بوده و با دوره آبستنی ۵ ماه و در سال یکبار بارور می‌شوند. دوره جفتگیری فصل پائیز و زایمان اوایل بهار می‌باشد. پرورش آهو و جبیر به منظور تولید گوشت، پوست، شکار و جاذبه‌های گردشگری انجام و به صورت گروهی نگهداری می‌شوند.

ضوابط صدور پروانه پرورش آهو:

ظرفیت: حداقل ظرفیت ۵۰ رأس ماده مولد می‌باشد.

کمیسیون صدور پروانه استان مجاز است تا متناسب با امکانات متقاضیان پروانه صادر نماید.

- مبانی محاسبه نقشه‌های مورد نیاز برای ساختمان و تأسیسات بر حسب یک رأس مولد ماده ارائه شده است. متوسط مساحت زیربنای مورد نیاز به ازای هر رأس مولد ماده ۲ متر مربع مسقف و ۶ متر مربع غیرمسقف به شرح جدول ذیل تعیین می‌گردد.

جایگاه	مسقف (متر مربع)	غیر مسقف (متر مربع)
سرپناه	۱/۲	-
گردشگاه محصور	-	۶
انبار علوفه	۰/۶	-
انبار کنسانتره	۰/۲	-
جمع	۲	۶

تبصره ۱: احداث خانه کارگری، دفتر کار، حفاظ ماشین‌آلات، محل جمع‌آوری کود و غیره بستگی به امکانات و نیاز متقاضی دارد.

تبصره ۲: مساحت در نظر گرفته شده در جدول با توجه به جثه حیوان قابل افزایش یا کاهش به میزان ۰/۲ متر مربع با نظر کمیسیون صدور پروانه مجاز است.

زمین: برای متقاضیان پرورش به روش بسته به ازاء هر رأس ارائه حداقل ۵۰ متر مربع زمین الزامی است.
مرتع: برای متقاضیان پرورش آزاد (روی مرتع) ارائه پروانه چرا به ازای یک هکتار برای چهار رأس الزامی است.

۵- پرورش گوزن

مقدمه:

یکی از صفات عمده متمایز کننده گوزن‌ها از سایر نشخوارکنندگان شکل و ساختمان شاخ‌های آنهاست. معمولاً تنها نرینه‌هایی که پا به سن بلوغ گذاشته‌اند شاخ دارند. شاخ گوزن تو پر و با دوام هستند. در صورتیکه شاخ دیگر نشخوارکنندگان میان تهی و تغییرپذیر می‌باشند. گوزن با استفاده از حس بویایی خود از فاصله چندصدمتری متوجه وجود دشمن می‌شود و بسیار سریع و جست و خیزهای بلندی دارد. این حیوان در حدود ۱۷۰ گونه مختلف دارد که در سراسر دنیا و بویژه در اروپا پراکنده‌اند در ایران دو گونه مهم تحت عنوان «گوزن زرد» و «گوزن قرمز» وجود دارد. گوزن زرد ایرانی که ایستگاه اصلی آن منطقه زاگراس بوده است به دلیل تخریب محیط زیست و شکار بی‌رویه منقرض شده و در حال حاضر فقط مناطقی از استان مازندران از وجود این گونه زیستی بهره‌مند است.

گوزن قرمز ایرانی یا مرال در جنگل و بیشه‌زارهای حاشیه جنوبی و جنوب شرقی دریای خزر زندگی می‌کند و در نقاط مختلف نام‌های گوناگونی دارد. مثل مرال، ورزا، گو، گاو کوهی. نرها بمراتب بزرگتر از ماده‌ها بوده و وزن آنها بین ۲۲۰-۱۸۰ کیلوگرم است. وزن ماده‌ها حدود ۱۴۰-۱۰۰ کیلوگرم است. ارتفاع بدن از زمین تا شانه ۱۵۰-۱۴۰ سانتیمتر و طول بدن ۲۰۰-۱۹۶ سانتیمتر است. پرورش گوزن به منظور تولید گوشت، پوست، شاخ، شکار و جاذبه گردشگری بوده و بصورت گروهی و محصور انجام می‌شود.

ضوابط صدور پروانه پرورش گوزن:

ظرفیت: حداقل ظرفیت ۲۰ رأس ماده مولد می‌باشد.

کمیسیون صدور پروانه استان مجاز است متناسب با امکانات متقاضیان پروانه صادر نماید.

- مبانی محاسبه نقشه‌های مورد نیاز برای ساختمان و تأسیسات بر حسب یک رأس مولد ماده ارائه شده است. متوسط مساحت زیربنای مورد نیاز به ازای هر رأس مولد ماده ۱۴/۶۸ متر مربع مسقف و ۲۲/۲ مترمربع غیر مسقف به شرح جدول ذیل تعیین می‌گردد:

جایگاه	مسقف (متر مربع)	غیر مسقف (متر مربع)
آغل گوزن ماده	۶	۱۲
گوزن نر	۰/۶	۱/۲
گردشگاه بسته	-	۴
انبار علوفه	۱/۴۵	-
انبار کنسائتره	۱/۱۳	-
زایشگاه	۱	-
قرنطینه	۱	-
گوساله گوزن ها	۲/۵	۵
خانه کارگری	۱	-
جمع مساحت مورد نیاز	۱۴/۶۸	۲۲/۲

تبصره ۱: احداث خانه کارگری، دفتر کار، حفاظ ماشین آلات، محل جمع آوری کود و غیره بستگی به امکانات و نیاز متقاضی دارد.

تبصره ۲: مساحت در نظر گرفته شده در جدول با توجه به جثه حیوان قابل افزایش یا کاهش به میزان ۰/۲ متر مربع با نظر کمیسیون صدور پروانه مجاز است.

زمین: برای متقاضیان پرورش به روش بسته به ازاء هر رأس ارائه حداقل ۱۰۰ متر مربع زمین الزامی است.

مرفع: برای متقاضیان پرورش آزاد (روی مرتع) ارائه پروانه چرا به ازای یک هکتار برای دو رأس الزامی است.

فصل سوم:
پروژس و نگهداری شتر

پرورش و نگهداری شتر

مقدمه:

کشور ما با داشتن مناطق کویری و نیمه کویری وسیع، آب و هوای خشک و گونه‌های خاص گیاهی، یکی از نواحی مستعد زیست و پرورش شتر است. این دام، با اختصاصات زیستی و صفات پرورشی و تولیدی مختص به خود، از انواع مناسب جهت نگهداری و تولید محصولات دامی با بازده اقتصادی مطلوب در شرایط اقلیمی و جغرافیایی کشور ما می‌باشد.

اختصاصات حیاتی و تولیدی شتر، علاوه بر قدرت زیست در شرایط خشک و کویری و کم آب و توانایی در استفاده از انواع گونه‌های گیاهی پست و خشبی، مقاومت بیشتری نسبت به اغلب بیماری‌های عفونی و عوامل بیماری‌زا و در نتیجه، تلفات و ضایعات کمتر با توجه به شیوه نگهداری این دام در وضعیت غیرمترکم زیستی می‌باشد.

با توجه به نکات مذکور می‌توان با نگهداری و پرورش شتر، در جهت اشتغالی و ارتقای سطح اقتصادی و درآمد مردم محروم این مناطق و تامین بخشی از پروتئین مورد نیاز جامعه قدم‌های اساسی برداشت. تبصره: شایان ذکر است که با توجه به ماهیت پرورش و تولید شتر داشتنی در شرایط فعلی، پرورش صنعتی آن معمول نمی‌باشد چنانچه شرایط تولیدی به گونه‌ای شود که امکان پرورش صنعتی آن فراهم شود در آن صورت ضوابط و مقررات مربوطه از ضوابط و مقررات پرواربندی گوساله تبعیت خواهد کرد.

پرورش شتر

پرورش شتر می‌تواند به منظور بهره‌برداری داشتنی یا پرواربندی انجام گیرد.

الف- ضوابط صدور پروانه واحدهای پرورش شتر داشتنی:

صدور پروانه برای پرورش شتر داشتنی منوط به داشتن کارت شناسائی می‌باشد. توضیح اینکه صدور کارت شناسایی پرورش شتر داشتنی منوط به علامت‌گذاری یا شماره‌گذاری شتر داشتنی توسط شترداران می‌باشد.

۱- ظرفیت

ظرفیت واحدهای پرورش و نگهداری شتر داشتنی (شترمولد یا اروانه) نباید از ۵ نفر مولد کمتر باشد.

۲- زمین

بمنظور نگهداری گله در مواقع ضروری، محوطه محصوره به منظور انجام خدمات فنی، بهداشتی با توجه به عرف موجود و مصالح محلی به ازای هر نفر شتر ماده مولد ۲۰ مترمربع در نظر گرفته شود.

۳- فواصل

با توجه به اینکه پرورش شتر به صورت چرائی مدنظر می‌باشد رعایت حریم و فواصل در گله‌های پرورش شتر ذاتی الزامی نیست.

ب- ضوابط صدور پروانه تاسیس و بهره‌برداری واحدهای پرواربندی شتر:

۱- ظرفیت

ظرفیت یک واحد پرواربندی شتر در یک دوره پروار نباید از ۱۰ نفر شتر کمتر باشد و ظرفیت‌های بیشتر به شرح زیر مشخص می‌شود.

پروانه واحدهای پرواربندی شتر برای کلیه متقاضیان توسط کمیسیون صدور پروانه استان متناسب با توان و امکانات متقاضیان صادر می‌شود. استان مجاز است و ظرفیت‌های بالاتر باید به تأیید کمیسیون مرکزی صدور پروانه برسد.

۲- زمین

بطور معمول در جایگاه پرواربندی شتر نیاز به محل مسقف نمی‌باشد (ولی می‌بایست بالای آخورها و آبشخورها پوشیده گردد) مساحت بهار بند بر حسب هر نفر شتر (ترکیبی از گروه‌های سنی و جنسی متفاوت) ۱۰ متر مربع باشد. در استانهای سردسیر کشور می‌توان به ازای هر نفر شتر چهار متر مربع مسقف و شش متر مربع غیر مسقف در نظر گرفت.

۳- نقشه جایگاه

با توجه به شرایط خاص زیست شتر جهت نگهداری و پرورش به منظور پرواربندی، نقشه‌ای که با شرایط و امکانات دامدار و عرف معماری و مصالح و سنتهای محلی تطابق دارد قابل اجرا می‌باشد. این نقشه باید به تأیید معاونت امور دام استان رسیده باشد.

۴- فواصل

رعایت فواصل مطابق جدول فواصل و همانند واحدهای پرواربندی دام می‌باشد.

روش اجرایی صدور و تمدید مجوز شترداری (کارت شناسایی شترداری)

مراجعه متقاضی و ارائه تقاضا نامه کتبی دامدار به معاونت امور دام استان یا شهرستان و هماهنگی جهت جمع‌آوری گله شتر در محلی که امکان مقید نمودن شترها جهت بازدید کارشناسان از گله فراهم گردد.

روش اجرایی صدور پروانه پرواربندی شتر:

روند صدور پروانه پرواربندی شتر همانند پرواربندی سایر دام‌ها (بره و گوساله) خواهد بود. با این تفاوت که در ساخت بنا و تاسیسات از مصالح محلی و امکانات بطوری استفاده شود که موجب صرف هزینه‌کرد سرمایه‌گذاری سنگینی نگردد.

فصل چهارم:

- مراکز پرورش و اصلاح نژاد اسب

- مراکز پرورش سایر تک‌سمیان

۱- مراکز پرورش و اصلاح نژاد اسب:

مقدمه:

پرورش اسب می‌تواند، به منظور بهره‌برداری بصورت واحدهای پرورش و اصلاح نژاد اسب یا بصورت کانونهای سوارکاری و مراکز نگهداری اسب و یا بصورت واحدهای تربیت اسب و یا بصورت کره‌گیری و گله‌های ایلخی انجام گیرد. متقاضیان پرورش و اصلاح نژاد اسب بایستی نسبت به اخذ پروانه از کمیسیونهای صدور پروانه اقدام نمایند.

تبصره: متقاضیان واحدهای تربیت اسب، باشگاههای سوارکاری و پانسیونهای اسب، مجوز فعالیت خود را باید از سازمان تربیت بدنی دریافت کنند. در صورت توأم بودن فعالیت‌های ورزشی و پرورشی باید مجوزهای لازم را از سازمان تربیت بدنی و معاونت امور دام کسب نمایند.

الف - ضوابط صدور پروانه تاسیس واحدهای پرورش و اصلاح نژاد اسب

۱- **ظرفیت:** ظرفیت واحدهای پرورش و اصلاح نژاد اسب ۱۰ راس مادیان و حداکثر با توجه به امکانات پرورش دهندگان و نظر کمیسیون صدور پروانه در نظر گرفته می‌شود.

تبصره: حداقل ظرفیت برای نژادهای خارجی ۸ راس مادیان می‌باشد.

۲- **زمین:** حداقل زمین مورد نیاز جهت تاسیس واحدهای پرورش اسب به ازاء هر راس اسب ۱۶۵ مترمربع می‌باشد که ۹۸ متر آن فضاهای مسقف و غیرمسقف و بقیه آن به منظور گردشگاه و فضای سبز در نظر گرفته می‌شود.

۳- **نقشه و جایگاه:** جهت نگهداری و پرورش اسب، نقشه تپ برای ظرفیت ۱۰ راس مادیان در اقلیم معتدل، بشرح منضم به نظام طراحی و ترسیم شده است.

مبانی محاسباتی نقشه تهیه شده بر حسب یک راس مادیان تعیین می‌شود و متوسط مساحت زیربنای مفید مورد نیاز یک راس مادیان ۴۶ مترمربع مسقف و ۵۲ متر مربع غیرمسقف بشرح زیر می‌باشد:

جدول: زیربنای مسقف و غیرمسقف مورد نیاز اسب براساس ترکیب گله - مترمربع

ترکیب گله و تاسیسات	مسقف	غیر مسقف
جایگاه مادیان	۱۵	۳۰
کره ماده و نر یکساله	۲	۴
کره ماده و نر دو ساله	۳	۶
ماده سه ساله	۶	۱۲
زایشگاه	۲	-
راهرو تغذیه	۶	-
مسکونی	۲	-
انبار علوفه	۶	-
انبار کنسانتره	۱/۵	-
قرنطینه	۲/۵	-
جمع کل	۴۶	۵۲

تبصره ۱: برای هر واحد پرورش اسب ۱۲۰۰ مترمربع فضای آزاد محصور شده بعنوان لونژ در نظر گرفته می شود.

تبصره ۲: برای نژادهای سنگین خارجی (درشت اندام) ۳۰ درصد به مساحت زیربناها اضافه می شود و برای نژادهای کوچک یا پونی ۳۰ درصد از مساحت زیربناها کاسته می شود.

تبصره ۳: در صورت پرورش و نگهداری سیلیمی در واحد زیربنای مورد نیاز بر مبنای زیر محاسبه و به میزان کل زیربنای تعیین شده برای یک واحد پرورش اسب با هر ظرفیتی اضافه می گردد.

۱-۳- از ۱۰ تا ۲۰ مادیان ۱ راس سیلیمی ۱۵ مترمربع مسقف و ۳۰ مترمربع غیرمسقف

۲-۳- از ۲۰ تا ۵۰ مادیان ۲ راس سیلیمی ۲۴ مترمربع مسقف و ۴۸ مترمربع غیرمسقف

از ۵۰ راس مادیان به بالا، به ازای هر ۳۰ راس مادیان تعداد یک سیلیمی بیشتر لحاظ و فضای مورد نیاز آن توسط کمیسیون صدور پروانه استان مشخص و به کل زیر بنا اضافه می شود.

ترکیب گله در پرورش اسب:

در یک واحد بظرفیت ۱۰ راس مادیان در پایان سال سوم ترکیب گله بشرح ذیل ثابت می گردد.

سیلیمی	کره اسب ماده و نر یک ساله	کره اسب نر و ماده	مادیان	جمع
۱	۶	۶	۱۰	۲۳

تبصره ۱: در پایان سال سوم مادیانها جایگزین و نرها از گله خارج می شوند.

فواصل :

مطابق جداول فواصل کتاب نظام

ب - ضوابط صدور پروانه پرورش اسب به صورت ایلخی (بطور آزاد و گروهی)

پروانه این نوع پرورش فقط برای متقاضیانی صادر می‌گردد که دارای مرتع طبیعی (دارای پروانه چرا) و مرتع مصنوعی (با توجه به میزان زمین در اختیار متقاضی) باشند.

۱- ظرفیت:

حداقل ظرفیت ۱۰ راس و حداکثر ظرفیت به میزان مرتع بستگی دارد. به ازای هر راس اسب میزان سه هکتار مرتع درجه ۲ مورد نیاز می‌باشند.

۲- زمین:

با توجه به ظرفیت و میزان مرتع زمین مورد نیاز تعیین می‌گردد.

۳- نقشه و جایگاه:

جایگاه مورد نیاز در این نوع پرورش صرفاً برای نگهداری در فصل سرد است.

محل نگهداری بصورت گروهی ۱۲ مترمربع به ازاء هر راس

انبار علوفه ۱/۵ مترمربع به ازاء هر راس

فواصل:

با توجه به شرایط پرورش به صورت آزاد و عمدتاً مرتعی اعمال فاصله ضرورتی ندارد.

۲- پرورش گورخر (گوراسب) Persian wild ass (Onager)

پراکنش: در گذشته به تعداد زیاد در حاشیه کویر مرکزی از طبس تا سمنان و گاوخونی در استان اصفهان، جنوب ورامین، نزدیک قزوین، بافت و سیرجان در کرمان، نیریز در فارس، ابرقو و هرات در یزد و مناطق مرزی سرخس وجود داشته است. تعدادی نیز در منطقه خوش ییلاق واقع در شاهرود رهاسازی گردیده‌اند.

مشخصات: شباهت زیادی به الاغ دارد ولی قدری از آن بزرگتر است. گوش‌های بلند، باریک و نوک تیزاند، دم بلند و نیمه انتهایی آن موهای بلندی دارد. موها کوتاه‌اند، رنگ پشت زرد متمایل به نارنجی، پائین بدن، پهلوها و کفل‌ها سفید متمایل به زرد است یال سیاه رنگ بر روی گردن و نوار قهوه‌ای تیره‌ای در پشت دارد که تا دم ادامه می‌یابد. در سطح داخلی دست‌ها تکه‌ای پوست گرد و سیاه رنگ مشاهده می‌شود. گورخر ایرانی برخلاف بقیه گورخرها که راه راه هستند دارای رنگ بدنی یکسانی می‌باشند.

اندازه‌ها: طول سر و تنه ۲۰۰ تا ۲۲۰ سانتی‌متر

دم ۳۰ تا ۳۵ سانتی‌متر

ارتفاع ۱۳۰ تا ۱۴۰ سانتی‌متر

وزن ۱۵۰ تا ۲۵۰ کیلوگرم

عادات: روزها فعال است، صبح زود و عصر بیشتر مشاهده می‌شود. در مناطق ناامن شب‌ها نیز فعال است و مسافتات زیادی را جهت نوشیدن آب طی می‌کند. این حیوان بصورت اجتماعی زندگی می‌کنند. نرها معمولاً تنها و گاهی با چند ماده و بچه مشاهده می‌شود.

در حال حاضر گورخر ایرانی از چند نقطه از جمله مناطق حفاظت شده توران در استان سمنان، بهرام‌گور در فارس و منطقه وزی سرخس باقیمانده است. در سال ۱۳۷۷ تعدادی نیز به منطقه حفاظت شده کالمند و بهادران در استان یزد منتقل گردید.

- پرورش گورخر به دو منظور گوشتی و شکاری و با دو سیستم آزاد و تغذیه دستی صورت می‌گیرد.

ظرفیت: حداقل ۲۰ ماده و ۲ نر و حداکثر بستگی به میزان زمین متقاضی دارد.

زمین: بازاء هر رأس ۵۰۰ متر مربع زمین + ۱۱/۴۵ = ۵۱۱/۴۵

جایگاه: ۱۱/۴۵ متر مربع بازاء هر رأس ۶ متر مربع + انبار علوفه ۴ متر مربع + انبار کنسانتره ۱/۴۵ متر مربع.

فاصله: طبق ضوابط پرورش اسب

۳- تولید قاطر و یا استر

حیوان بارکش و سواری که از جفتگیری الاغ نر با مادبان بوجود می‌آید. استفاده از قاطر به عنوان یک حیوان مفید در عملیات نظامی، سواری، حمل بار (بویژه در مناطق صعب‌العبور) و کشیدن ارابه می‌باشد.

ظرفیت:

- حداقل ۳۰ رأس تولید قاطر می‌باشد
- کمیسیون صدور پروانه استان مجاز می‌باشد با توجه به امکانات برای کلیه متقاضیان مجوز صادر نماید.

جایگاه:

جایگاه	مسقف	غیر مسقف
مادبان همراه با کره	-	۳۰
الاغ نر	-	۱۶
انبار علوفه	۴	-
انبار کنسانتره	۱/۴۵	-
مسکونی	۲	-
قرنطینه	۲/۴	-
زایشگاه	۲	-
جمع	۱۱/۸۵	۴۶ مترمربع

قاطر بعد از کره‌گی نیاز به ۲۴ مترمربع زمین غیرمسقف دارد.
زمین: به ازای هر رأس حدود ۶۰ متر مربع زمین نیاز می‌باشد.
فاصله: طبق واحدهای پرورش اسب

۴- پرورش الاغ

الاغ کوچکترین عضو تک سمیان بوده و عموماً به رنگهای خاکستری، سیاه، سفید یا قهوه‌ای ساده بوده و روی کمر و شانه خط تیره رنگی دیده میشود. طول مدت آبستنی الاغ ماده یک سال می‌باشد و معمولاً یک کره دنیا می‌آورند. از نظر قد بین ۹۰ الی ۱۵۰ سانتی‌متر و طول بدن بین ۲۰۰ الی ۲۲۰ سانتی‌متر و میانگین وزن بدن ۲۶۰ کیلوگرم است. معمولاً ۴۰ الی ۵۰ سال عمر می‌کنند. الاغ دارای پاهای کوتاه و باریک و سم کوچک بوده و یال کوتاه و کم پشت بطور افراشته روی گردن قرار می‌گیرد. مهمترین موارد استفاده از این حیوان در باربری و سواری و در تولید قاطر می‌باشد.

ضوابط صدور پروانه پرورش الاغ:

ظرفیت:

- حداقل ۵۰ رأس مولد ماده می‌باشد.
- کمیسیون صدور پروانه مجاز می‌باشد با توجه به امکانات برای کلیه متقاضیان مجوز صادر نماید.
- جایگاه عمومی:** بازاء هر رأس (نر و ماده) ۱۶ مترمربع (همراه با بهاربند)
- انبار غذای متراکم:** بازاء هر رأس مولد ۱/۴۵ مترمربع
- احداث اتاق کارگر، دفتر کار، حفاظ ماشین‌آلات و محل جمع‌آوری کود بستگی به امکانات و نیاز دامدار دارد.
- زمین: مجموع زمین مورد نیاز به ازای هر رأس ۵۶/۴۵ متر مربع می‌باشد.
- فاصله:** طبق ضوابط پرورش اسب

فصل پنجم:
پرورش و نگهداری حیوانات
پوستی، زینتی و خانگی و
آزمایشگاهی

۱- پرورش خرگوش

مقدمه:

حیوانیست نشخوارکننده، تک معده‌ای و پستاندار، لب بالائی عموداً دو بخش شده و سوراخ‌های بینی شکل یک خط کج به روی خطی که لب بالائی را بدو قسمت تقسیم نموده است می‌پیوندد. (پلک آن سه بخشی بوده که بخش سوم آن $\frac{1}{4}$ چشم را می‌پوشاند. دست‌ها کوتاه‌تر از پاها بوده و در دست‌ها ۴ و در پاها ۵ انگشت دارد. تعداد دندان‌ها ۲۸، ۶ تنایا و ۲۲ نیز آسیا هستند. طول دوره آبستنی آن بطور میانگین ۳۱ روز بوده و در سال بین ۸-۷ بارزایمان می‌کند و میانگین بچه خرگوش در هر زایش نیز ۸ قلاده است. مزایای پرورش آنرا میتوان در زمینه تولید گوشت، پشم، پوست و حتی استفاده از کود آن در جهت تولید گاز اتان مورد توجه قرار دارد. بالا بودن سرعت تولید مثل خرگوش و میزان تولید گوشت نسبت به هر راس دام مادر بیشتر از دیگر دام‌ها علفخوار در مزرعه است.

خرگوش نسبت به شرایط نگهداری و تعریف گوناگون آن بسیار سازگار است.

خرگوش کوچکترین حیوان گوشتی است که از علوفه، پروتئین تولید می‌کند.

ارزش گوشت، پشم و پوست خرگوش در بازار و در مقایسه با دیگر دام‌های اهلی نسبتاً بالاست و بالابودن عملکرد واحد خرگوش در محدوده‌ای کوچک و امکانپذیر بودن استفاده از مواد غذایی به جز آنچه که در مزرعه کشت میشود هر دو سبب شده که هزینه تولید این حیوان پایین باشد و سالانه در دنیا حدود ۸۰۰ میلیون قلاده تحت پرورش قرار گیرد.

ضوابط صدور پروانه پرورش خرگوش

حداقل ظرفیت ۵۰۰ قلاده مولد است.

نقشه جایگاه:

قفس‌ها در فضای باز و در یک ردیف قرار داده می‌شوند در قفس در جهت خلاف وزش بادهای حاکم در منطقه بوده و باید طوری قرار داده شوند که بتوانند از اشعه خورشید ظهرگاهی استفاده نمایند. اما برای حفاظت خرگوش‌ها از تابش مستقیم خورشید از سایبان‌های طبیعی و یا مصنوعی استفاده می‌شود. بهتر است قفس‌ها در زیر درختان جاسازی شوند. برای دور ماندن از دست چوندگان، قفس‌ها باید در ۱۰۰-۸۰ سانتی‌متر سطح زمین تعبیه شوند.

۲- خرگوش داری بسته: در مناطق سردسیر

- جایگاه خرگوش از هر نوع تیپ که باشد باید روشن و بدور از تابش مستقیم خورشید و جریان هوا باشد.
- خرگوش‌ها بیش از سرمای شدید از گرمای زیاد صدمه می‌بینند.
- دمای داخل جایگاه باید بین ۱۵-۱۴ درجه سانتیگراد باشد.
- برای خرگوش‌های تازه متولد شده و خرگوش‌های آبستن گرمای ۲۰-۱۸ درجه پیشنهاد می‌شود.
- دمای کمتر از ۱۰ و بیشتر از ۲۵-۲۰ درجه برای خرگوش‌ها مضر می‌باشد.
- در دمای پایین مصرف غذا افزایش یافته و نسبت مرگ و میر در بچه خرگوش‌ها بالا می‌رود.
- در دمای بالا نیز مصرف غذا کاهش یافته و رشد و نمو کند می‌شود.
- رطوبت نسبی جایگاه چه از نظر تولید و چه از نظر سلامتی در حدود ۷۰-۶۵ درصد خواهد بود.
- بزرگی قفس‌ها بسته به نژاد خرگوش‌ها تغییر می‌کند.
- کف قفس در سیستم‌های یک طبقه باید مشبک باشد و از سطح زمین حدود ۱۰۰-۸۰ سانتی‌متر بالاتر قرار گرفته باشد.

ابعاد یک قفس معمولی

ارتفاع ۶۰ سانتی‌متر

پهنای ۷۰ سانتی‌متر

طول ۷۰ سانتی‌متر

ابعاد قفس‌ها با توجه به نژاد خرگوش‌ها

نژادهای درشت	نژادهای متوسط	نژادهای ریز	
سانتی‌متر ۱۸۰-۱۰۰	سانتی‌متر ۹۰-۸۰	سانتیمتر ۹۰-۷۰	عرض
سانتی‌متر ۸۰-۶۰	سانتی‌متر ۷۵-۶۰	سانتی‌متر ۷۵-۵۰	عمق
سانتی‌متر ۶۰-۵۵	سانتی‌متر ۶۰-۵۰	سانتی‌متر ۶۰-۴۵	ارتفاع

خرگوش‌ها در برابر بیماری‌های پارازیتی حساس هستند. لذا برای مبارزه با بیماری‌ها نباید در خرگوش‌داری حیوان بیشتری نگهداری نمود و تعداد خرگوش ماده بالغ بیش از ۱۰۰ قلاده باشد.

ضمناً باید خرگوش‌ها را به گروه‌های ۴۰-۳۰ تائی تقسیم نمود.

۲- زمین: میزان زمین بازا هر قلاده مولد ۶۰/۰ مترمربع و بازا هر نتاج: ۳۵/۰ مترمربع می‌باشد.

۴- فواصل: بدور از مناطق مسکونی و دامداری‌ها

۲- پرورش روباه

مقدمه:

روباه در اکثر مناطق کشور از ارتفاعات سردسیر آذربایجان قرار گرفته تا جزیره قشم زندگی می‌کنند. در اکثر زیستگاه‌ها و حتی داخل شهر مشاهده می‌شوند. از مناطق بسیار خشک بیابانی و جنگلهای انبوه دوری می‌کند.

حیوانی است شب‌گرد، اوایل غروب و صبح زود فعالیت بیشتری دارد حیوانی است تک‌زی و فقط در زمان جفتگیری و نگهداری از بچه‌های زندگی مشترک دارد و معمولاً دو لانه دارد و در مواقع خطر بچه‌ها را از لانه‌های دیگر منتقل می‌کند.

دوره آبستنی ۵۰ تا ۵۶ روز و تعداد ۴ تا ۸ بچه به دنیا می‌آورد.

در ایران گونه‌های مختلفی از روباه مانند: روباه شنی، روباه ترکمنی و شاه روباه وجود دارد.

ضوابط صدور پروانه پرورش روباه:

هدف: پرورش برای تولید پوست که به صورت گروهی پرورش داده میشوند.

۱- ظرفیت: حداقل ۱۵۰ و حداکثر ۲۵۰ قلاده

۲- زمین: در پرورش آزاد ۱/۶ مترمربع یک قلاده زمین مورد نیاز ۳/۲ مترمربع زمین آزاد در پرورش

قفس: $۴ \times ۱۵ = ۶۰$ مترمربع برای یک نر و ۵ ماده روباه

۳- جایگاه:

بصورت قفس: به ازاء هر قلاده $۱۰۰ \times ۱۵۰ \times ۸۰$ سانتی متر فضا مورد نیاز است.

بصورت آزاد: به ازاء هر قلاده حیوان ۱/۶ مترمربع فضا مورد نیاز است.

ابعاد قفسهای مورد استفاده (متر)

ارتفاع	عرض	عمق	
۰/۷۳	۱/۳۰	۰/۷۵	روباه بالغ
۰/۵۰	۰/۵۸	۰/۷۵	روباه ماده
۰/۶۰-۰/۷۰	۰/۵۰-۰/۶۰	۰/۷۵-۱/۰۰	برای دو توله
۰/۷۵	۰/۹۰	۰/۹۵	جعبه زایش
۲ متر	۵-۶ متر	۱۰-۲۰ متر	جایگاه استقرار قفسها

۴- فواصل: بدور از مناطق مسکونی و دامداریها

۳- پرورش سمور

مقدمه:

جثه‌ای به اندازه گربه خانگی دارد. بدن کشیده و استوانه‌ای، پوزه‌دار، گوشه‌های نسبتاً بزرگ و کاملاً گرد، دم نسبتاً بلند و پشمالو، پاها کوتاه، ناخنهای بلند و نیمه جمع، در ناحیه زیر گلو دارد که در پایین دوشاخه میشود و به طرف دستها امتداد می‌یابد.

در اکثر مناطق ایران از آذربایجان تا مناطق ساحلی جنوب پراکنده است.

حیوانی است شب‌گرد و بطور انفرادی زندگی میکند. سنجاب‌ها را به روی درختان تعقیب و شکار میکند دوره آبستنی ۶۵ روز و تعداد نوزاد در هر زایش ۵

۱- ظرفیت: حداقل ۵۰۰ و حداکثر ۵۰۰۰ قلاده میباشد.

۲- زمین: به ازاء هر قلاده ۶ مترمربع مورد نیاز است.

۳- جایگاه: در هر قفس ۴ سمور نگهداری میشود که ابعاد آن $۸/۱ \times ۱ \times ۴$ و برای هر قفس یک جعبه زایمان تعبیه میشود.

۴- فواصل: بدور از مناطق مسکونی و دامداریها

۴- پرورش چین چيلا

مقدمه:

از حیوانات پوستی با ارزش و مقاوم در مقابل شرایط آب و هوای سخت و نامناسب است. حیوانی است با طول بدن ۳۵-۳۰ سانتی متر که قادر به تولید پوستی برابر ۲۷ سانتی متر مربع است بصورت کلنی زندگی میکند. دوره بارداری بین ۱۲۰-۱۰۰ روز است. وزن بالغ پدر و مادر بین ۴۰۰ تا ۷۰۰ گرم است.

شرایط پرورش:

- رطوبت نسبی جایگاه‌های پرورش چین چيلا
- طول روشنایی کوتاه منجر به بالا رفتن کیفیت پوست میشود.
- قفسهای فلزی و سیم توری
- قفسها همراه با لانه یا بصورت تکی و یا ردیفهای ۲ و یا ۳ تایی قرار داده میشوند.
- یک جعبه فلزی محکم و قابل حمل که لبه‌های آن ۵ سانتی متر ارتفاع دارد. در زیر هر قفس که روی هم قرار گرفته‌اند قرار داده می‌شود این جعبه برای مدفوع حیوان پیش‌بینی شده است.

ضوابط صدور پروانه پرورش چین چيلا:

- ۱- ظرفیت: حداقل ۵۰۰ و حداکثر ۵۰۰۰۰ قلاده
- ۲- زمین: به ازاء هر قلاده ۰/۲ مترمربع مورد نیاز است.

۳- جایگاه:

- قفس زیری در ارتفاع ۳۰ سانتی متر زمین قرار داده میشود.
- بین قفسها ۵ سانتی متر فاصله در نظر گرفته میشود.
- در کف قفسها سیم توری با ۲-۳ روزنه در ۲/۵۴ سانتی متر مربع قرار داده می‌شود.
- عرض قفس ۶۰-۴۰ سانتی متر
- عمق ۳۸-۵۰ سانتی متر
- اندازه جعبه زایمان ۳۰-۲۵ سانتی متر مربع است

۴- فواصل: بدور از مناطق مسکونی و دامداریها

۵- پرورش راکون

مقدمه:

راکون با قرارگرفتن در خانواده سگ سانان از آسیای خاوری منشا گرفته است. تا قبل از سال ۱۹۲۷ بغیر از آسیای خاوری در هیچ جای دنیا دیده نشده بود. اما پس از آن سال به آسیای باختری و مناطق مختلف روسیه اروپایی انتقال داده شده است. سالیان دور در خاورمیانه دور بعنوان یک حیوان مزرعه تحت پرورش قرار گرفته است. در اوایل قرن بیستم چندین مرکز پرورش راکون بوجود آمد. امروز فنلاند بزرگترین کشور تولید کننده راکون بوده و سپس کشورهای روسیه و دانمارک قرار دارند. راکون تنها از نظر سرشبه روباه است. طول بدن یک راکون بالغ ۸۰-۵۵ سانتیمتر، طول دم ۲۵-۱۵ سانتی متر و بر روی دم حدود ۷-۵ عدد حلقه سیاه رنگ وجود دارد. ارتفاع آنها بین ۳۵-۳۰ سانتی متر وزن زنده در تابستان ۶-۴ کیلوگرم و در زمستان بدلیل ذخیره چربی دم دارای وزنی در حدود ۱۰-۵ کیلوگرم است. در اطراف چشم و بعرض ۵ سانتی متر یک نوار سیاه رنگ بشکل ماسک وجود دارد. میانگین نوزاد در هر زایش ۴ بچه راکون می باشد.

ضوابط صدور پروانه پرورش راکون

پرورش بصورت فشرده و در قفس

۱- ظرفیت: حداقل ۵۰۰ و حداکثر ۱۵۰۰ قلاده می باشد.

۲- زمین مورد نیاز: دوبرابر مساحت مسقف مورد نیاز به ازاء هر قلاده (۶/۰ متر مربع) یعنی برای یک

قلاده مولد ۳/۰ مترمربع - برای یک نتاج ۲/۰ متر مربع

۳- جایگاه: با پرورش در قفس ها بوده و این قفس ها می توانند بصورت طبقاتی هم باشند.

ابعاد یک قفس: عرض ۳۰ سانتی متر

ارتفاع ۶۰ سانتی متر

عمق ۱۰۰ سانتی متر

بین قفس ها راهروی عمومی بعرض ۲ متر

۴- فاصله: بدور از مناطق مسکونی و دامداری ها

۶- پرورش نوتریا (سگ آبی آمریکای جنوبی)

مقدمه:

زیستگاه اصلی آن آمریکایی جنوبی بوده و در کنار رودخانه و دریاچه‌ها در مناطق باتلاقی، هم در آب و هم در خشکی زندگی میکند و از جوندگان بحساب می‌آید. نوتریا بر اساس منطقه زیست، رنگ، جثه و کیفیت پوست دارای نمونه‌هایی با خصوصیات متفاوت دارد. این حیوان دارای وارپته‌های رنگی سیاه، آبی، زرد، نقره‌ای و قهوه‌ای و آلبینو می‌باشد.

اولین مرکز پرورش نوتریا در سال ۱۹۲۶ در فرانسه و آلمان تاسیس شد.

طول بدن ۶۰ سانتی‌متر، طول دم لخت و لوله‌ای شکل آن ۴۰-۳۵ سانتی‌متر و وزن بالغ ۱۲ ماه در حدود ۵ کیلوگرم است. نوتریا بدنی کوتاه، گردنی کوتاه و قوی، سری بلند و پهن و دماغی گرد داشته و لب‌ها نمی‌تواند دندان‌ها را ببوشاند. دندان‌های جلویی بلند با رنگ پرتقلای جلب توجه می‌کنند. چشم‌ها متوسط و گرد بوده و اندکی برآمده است. گوش‌ها بدون مو و کوچک آن گرد بوده و طول از عرض آن چندان تفاوتی ندارد. در غذا خوردن از دست‌هایش استفاده می‌کند. نوتریا دارای گوشت لذیذیست وزن لاشه در نرها ۶۰ درصد وزن بوده و این وزن در ماده‌ها اندکی کمتر است. پوست نوتریا علیرغم اینکه گران نیست یکی از بهترین پوستها برای خود دارای درجه اختصاص محل مصرف و قیمت ویژه می‌باشد. پوست نوتریا از الیاف زیر روئی، الیاف میانی و الیاف ظریف روئی بوجود آمده است.

ضوابط صدور پروانه پرورش نوتریا:

۱- ظرفیت: حداقل ۵۰۰ و حداکثر ۱۰۰۰ قلاده می‌باشد.

۲- زمین: میزان زمین مورد نیاز برای یک قلاده ۸ مترمربع می‌باشد.

۳- جایگاه: ۱ مترمربع برای ۳ قلاده حیوان (بدون سقف)

۴- فاصله: بدور از مناطق مسکونی و دامداری‌ها

۷- پرورش کروکودیل‌ها:

مقدمه:

در اواخر دوره کرتاسه در آمریکای شمالی، اروپا و آسیا ظاهر شده و به سرعت گسترش یافته‌اند بطوریکه قبل از اتمام این دوره در اروپا، آفریقا، آسیای جنوبی و شمالی و آمریکای شمالی و جنوبی وجود داشته و مناطق پراکنش امروزی آنها آفریقا، ماداگاسکار، آسیا، شرق و غرب هندوستان، استرالیا، آمریکای مرکز و شمالی، آمریکای جنوبی و فلوریدای جنوبی است. اعضای این خانواده دارای پوزه باریکتر از آلیکاتورها بوده و فک دارای یک قسمت هلالی شکل است که موقع بسته‌بودن دهان، دندان چهارم فک پائین که بزرگتر از بقیه دندان‌ها می‌باشد در خارج فک بالا و در این قسمت هلالی قرار گرفته و قابل رویت است. طول بدن بین ۱/۵ تا ۷/۵ متر و دارای ۳ جنس و ۱۴ گونه می‌باشد.

گونه‌ای از این خانواده در بخش کوچکی از بلوچستان ایران زندگی می‌کند که نام محلی آن « گاندو» می‌باشد. طول بدن بین ۵-۴ متر ونیمی از این طول را دم جانور تشکیل میدهد.

در طرفین فک بالا، ۱۹ دندان و در طرفین فک پایین ۱۵ دندان دیده میشود که دندان چهارم در هر طرف فک پایین بزرگتر بوده و هنگام بسته شدن دهان بیرون از فک بالا قرار گرفته و قابل رویت است. رنگ بدن زیتونی تیره تا قهوه‌ای می‌باشد. سطح پشتی بدن دارای ۴ تا ۶ ردیف طولی و در هر ردیف نیز ۱۶ تا ۱۸ عدد فلس شاخی می‌باشد.

در سال حدود ۴۰-۳۰ عدد تخم می‌گذارد.

پرورش کروکودیل (تمساح) در جهان بمنظور استفاده از پوست و گوشت و جذب گردشگر داخلی و خارجی انجام می‌شود. در کشور جمهوری اسلامی ایران هدف از پرورش استفاده از پوست این حیوان بمنظور صادرات و ارزآوری و در نهایت اشتغالزایی می‌باشد.

روش پرورش:

۱- در شرایط آب و هوایی مناسب (باز)

۲- پرورش در مدار بسته

فضای پرورش (خاکی) در استخر:

طول: ۳ برابر طول حیوان از پوزه تا مخرج

عرض: ۲ برابر طول حیوان از پوزه تا مخرج

فضای پرورش (آبی) در استخر:

طول: ۴ برابر طول حیوان از پوزه تا مخرج

عرض: ۳ برابر طول حیوان از پوزه تا مخرج

برای هر کروکودیل مازاد ۱۰٪ فضای خاکی و ۲۰٪ فضای آبی بیشتر در نظر گرفته می‌شود عمق مناسب استخر ۲ برابر طول حیوان از پوزه تا مخرج کف استخر حداقل ۰/۵ متر با مخلوط خاک و ماسه پر شود.

در اطراف استخرها محوطه‌ای به عرض ۵ متر بمنظور رفت آمد و تخم‌گذاری ایجاد شود و به عمق ۰/۵ تا یک متر با ماسه بادی نیز پر شود. شیب استخرها یک درصد در نظر گرفته می‌شود. لازم است هر دو هفته یکبار آب استخرها تخلیه و عوض شود.

فاصله واحد پرورش کروکودیل از سایر واحدها مشابه واحدهای پرورش خرگوش می‌باشد.

تأسیسات: سالن پرورش مجهز به توری فلزی با پایه فولادی - کف استخر سیمانی و غیر قابل نفوذ وجود مخزن آب بالاتر از محوطه - استخرها نگهداری - کشتارگاه - تصفیه فاضلاب - تبدیل ضایعات - محل استقرار دستگاه جوجه‌کشی - موتورخانه - واحد دباغی - سیستم آبرسانی و زهکشی - فضا سازی - نرده‌کشی - استخر رسوب‌گیر - سردخانه

(حداقل ارتفاع سقف ۳/۵ متر - ارتفاع دیوارها حداقل ۲/۵ متر به رنگ روشن) = در ساخت تأسیسات در تأسیسات از مصالح چوبی و مصالحی که براحتی قابل شستشو و ضد عفونی نمی‌باشند استفاده نمی‌شود.

جنس حصار در پرورش باز باید از نوعی باشد که کروکودیل نتواند از آن خارج شود. در روش سیستم نیز حصار افزار استخرها باید بنحوی باشد که کروکودیل نتواند از آن خارج شود.

مساحت تأسیسات جنبی حداقل $\frac{1}{5}$ تا $\frac{1}{7}$ تأسیسات اصلی می‌باشد.

مساحت مورد نیاز بمنظور احداث واحد بر اساس طرح ۲ برابر تأسیسات و استخرها در نظر گرفته می‌شود.

ظرفیت: حداقل ۵ رأس

۸- پرورش مینک

پرورش مینک به منظور تولید پوست و به صورت پرورش در قفس است و محوطه موسسه پرورش مینک از توریهای فلزی به ارتفاع ۱/۶۰ متر در حالیکه یک طرف آن به اندازه ۳۰-۲۰ سانتی متر در زیر خاک خواهد ماند حفاظت میشود.

۳- جایگاه: جایگاه سرپوشیده برای مینک یا مولد نر و ماده

طول: ۸۰ سانتی متر

عرض: ۴۰ سانتی متر

ارتفاع: ۴۰ سانتی متر

- فاصله قفسها از سطح زمین ۱-۶۰+ متر و به صورت ۲ و یا ۸ ردیف بقیه میگردد.
- فاصله بین قفسها ۵ سانتی متر است.
- عرض راهرو ۲-۱/۲ متر در بین قفسها
- جعبه زایش در ابعاد ۲۵×۳۰×۳۰

۱- ظرفیت:

حداقل ۵۰۰ و حداکثر ۵۰۰۰ راس

۴- فاصله: بدور از مناطق مسکونی و دامداریها

۲- زمین:

به ازاء هر راس مینک ۲ متر مربع زمین مورد نیاز میباشد.

مقدمه:

مصریان قدیم در حدود ۳۰۰۰ سال قبل از میلاد گربه را اهلی کرده‌اند. علت آن نیز استفاده از گربه جهت مبارزه با موش‌های سیلوه‌های غلات بوده است. مصریان معتقدند که کله‌باست (الهه گرمادهنده به خورشید و نمایانگر گرمای واقعی) شبیه گربه می‌باشد.

گربه علیرغم گذشت هزاران سال از پدیده اهلی شدنش، توانسته است غیر وابستگی خود به انسان را حفظ نماید. گربه‌ایکه از خود صدای نوازشگرانه در می‌آورد بمنزله خوشحالی اوست. گربه تنها برای انسان میو می‌کند و برای دیگر گربه‌ها اینکار را انجام نمی‌دهد. ظاهر صورت گربه‌ها بسیار پرمعنی است. زیرا با صورت خود می‌توانند احساسات درد و رنج، ترس و خوشحالی و غضب خود را نشان دهند.

گربه‌ها حیوانات محتاطی هستند اما در صورت بروز خطر فرار نکرده و در جای خود باقی می‌مانند و برای بزرگنمایی نیز پشت و کمر خود را بلند می‌کنند.

در گربه‌ها زیبایی کمیابی و با یک قدرت بدون تظاهر وجود دارد. گربه خانگی با میل و تمایل زیاد به غیروابستگی و اعمال و رفتار بدون قید و بند خود، گربه دوستان را مات و مبهوت می‌کند. گربه‌ها معمولاً به دو دسته تقسیم می‌شوند:

۱- گربه‌های موبلند

۲- گربه‌های مو کوتاه

گربه‌های ایرانی دارای تنه کوچک و کوتاه، کله گرد، گوش‌های کوچک و پرمو، موهای بلند و ضخیم می‌باشند. گربه سیاه ایرانی، گربه آبی‌رنگ ایرانی، گربه پلنگی ایرانی، گربه قرمز رنگ ایرانی گربه کرم‌رنگ ایرانی، گربه دودی رنگ ایرانی و ... چند تا از گربه‌های ایرانی می‌باشد که اشتهار زیادی در بین علاقمندان و بویژه گربه دوستان ایتالیا دارند.

ضوابط صدور پروانه پرورش گربه

پرورش بصورت انفرادی و گروهی و به تفکیک نر و ماده و بعنوان مونس و همدم انسان صورت می پذیرد.

۱- ظرفیت: حداقل ۱۵ و حداکثر ۱۰۰ قلاده مولد می باشد.

۲- زمین: به ازاء هر ۱۰۰ قلاده ۷۰۰ مترمربع مورد نیاز است.

۳- جایگاه: فضای مورد نیاز جهت پرورش گربه مطابق جدول ذیل می باشد.

فضای مسقف (متر مربع)	فضای باز (مترمربع)	
۰/۶۶	۲	گربه ماده
۰/۱۵	۲	گربه نر
۰/۳۳	۰/۵	بچه گربه
۱/۱۴	۴/۵	جمع

به ازاء قلاده = $۵/۶۴ \times ۱۰۰ = ۵۶۴$ قلاده = ۵۶۴

فضای مسقف (متر مربع)	فضای باز (مترمربع)	
۲۵	-	حمام تا ۱۰۰ قلاده
۱۲	-	درمانگاه تا ۱۰۰ قلاده
۵۰	-	محل تهیه غذا تا ۱۰۰ قلاده
۱۵	-	اتاق نگهداری تا ۱۰۰ قلاده
۲۵	-	اتاق کارگری تا ۱۰۰ قلاده
۲۰	-	اتاق اداری تا ۱۰۰ قلاده
۲۰	-	محل دفع فضولات تا ۱۰۰ قلاده
۱۴۲	۴/۵	جمع

۴- فاصله: بدور از محل مسکونی باشد.

۱۰- پرورش سگ

مقدمه: سگ دارای قابلیت‌هایی مانند بافت عضلانی مناسب برای دویدن، تعقیب کردن و شکار نمودن، دندان‌های مناسب برای گرفتن شکار، دزد و قاچاقچی، حس بویایی و شنوایی بسیار قوی برای ردیابی، تعیین بعد مسافت و تربیت، قدرت راهنمایی بسیار دقیق و کانال گوارشی کوتاه مناسب جهت تغذیه از مواد گوشتی می‌باشد.

هدف: هدف از پرورش سگ بدلیل داشتن قابلیت تربیت‌پذیری، تولید و پرورش سگ‌هایی است که در امور مربوط به گله، نگهبانی، پلیس، شکار، راهنمای نابینایان، زنده یاب و ... مورد استفاده و پرورش قرار می‌گیرند.

سن بلوغ در نرها یک سالگی و در ماده‌ها ۶ ماهگی است. در سال دوبار فصل می‌شوند و دوره آبستنی حدود ۹ هفته بوده و بطور میانگین ۴-۶ تولد کور و کر بدنیا می‌آورند. دمای بدن ۳۹-۳۸/۵ درجه سانتی‌گراد، تعداد تنفس در هر دقیقه ۱۸-۱۵ و تعداد نبض در دقیقه ۱۲۰-۹۰ بار است. در ارتباط با نژادهای سگ در ایران هیچگونه فعالیتی انجام نگرفته و در حال حاضر تنها سگ سرابی و سگ افشاری زبازند سگ دوستان می‌باشد.

ضوابط صدور پروانه پرورش سگ:

جایگاه: سگ ماده ۶ متر مربع، سگ نر ۱/۵ متر مربع، توله ۱/۵ متر مربع، فضای باز برای بالغ‌ها ۱۰ متر مربع، فضای باز برای توله ۵ متر مربع، حمام ۱/۴ متر مربع، درمانگاه ۱/۴ متر مربع، محل تهیه غذا و انبار غذا ۰/۵ متر مربع، انبار وسایل ۰/۱۲ متر مربع، نگهبانی ۰/۱۵ متر مربع، اطاق کارگری ۰/۲۵ متر مربع، اداری ۰/۲ متر مربع و مخزن دفع فضولات ۰/۲ متر مربع جمع مساحت مورد نیاز ۱۳/۲۲ متر مربع می‌باشد.

جدول: ضوابط صدور پروانه پرورش سگ

(مساحت به m²)

جمع	فضای کلی سایر تأسیسات به ازای هر قلاده	فضای باز	فضای بسته	مساحت جنسیت
۲۰/۲۲	۴/۲۲	۱۰	۶	سگ ماده
۱۵/۲۲	۴/۲۲	۱۰	۱/۵	سگ نر
۱۰/۲۲	۴/۲۲	۵	۱/۵	توله
*				جمع تأسیسات

* مجموع تأسیسات فضای بسته ۱۳/۲۲ متر مربع

فواصل: بدور از محل مسکونی

ظرفیت: حداقل ۱۵ قلاده مولد و حداکثر ۵۰ قلاده

پرورش و نگهداری حیوانات آزمایشگاهی

مقدمه:

حیوانات آزمایشگاهی، کلید ناشناخته علوم بیولوژی و آموزشی هستند و پیشرفت رشته‌های مختلف علوم پزشکی، زیست‌شناسی و داروشناسی در تمام زمینه‌ها، مدیون به کارگیری حیوانات مزبور است. در حال حاضر، به منظور دستیابی به نتایج علمی و تحقیقاتی موردنظر، اصولی در نظر گرفته می‌شود، که رعایت آن در پرورش، نگهداری و تکثیر این حیوانات، منجر به ایجاد رشته‌های فوق تخصصی در دانشگاهها و مؤسسات علمی شده است. به طور کلی، حیوانات آزمایشگاهی، در موارد زیر، می‌توانند مورد استفاده قرار گیرند:

۱- آزمایش مواد بیولوژیکی

۲- سم‌شناسی

۳- آزمایش فرآورده‌های دارویی

۴- آزمایش ناهنجاری زائی در داروها و مکملهای غذایی

۵- سیتولوژی

۶- ژنتیک

۷- ژنتیک سلولی

۸- رادیولوژی

۹- سرطان‌شناسی

۱۰- میکروبیولوژی

۱۱- ایزوتوپها و مواد رادیواکتیو

۱۲- آزمایشات رفتاری

۱۳- تحقیقات فضائی

۱۴- جنین‌شناسی

۱۵- فیزیولوژی

۱۶- دندانپزشکی

۱۷- انگل‌شناسی

ضوابط صدور پروانه جهت پرورش و نگهداری حیوانات آزمایشگاهی

الف- ضوابط صدور پروانه تأسیس واحدهای پرورش حیوانات آزمایشگاهی

۱- ظرفیت: حداقل ظرفیت، مطابق جدول شماره ۱ تعیین می‌گردد.

جدول شماره ۱

نوع حیوان	طریقه نگهداری	حداقل ظرفیت گله پدر و مادر		حداقل فرزندانی که در سال عرضه می‌شود
		تعداد پدر	تعداد مادر	
موش	پلی گامی ۱	۳۵	۱۴۰	۲۰۰۰۰ عدد
	منوگامی ۲	۱۴۰	۱۴۰	۲۰۰۰۰ عدد
	همخون	۲۸۰	۲۸۰	۲۰۰۰۰ عدد
هامستر	منوگامی	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰۰۰ عدد
رات	پلی گامی	۳۵	۱۴۰	۲۰۰۰۰ عدد
	منوگامی	۱۴۰	۱۴۰	۲۰۰۰۰ عدد
	همخون	۲۸۰	۲۸۰	۲۰۰۰۰ عدد
خوکچه هندی	پلی گامی	۲۰	۲۰۰	۲۰۰۰ سر
خرگوش	پلی گامی	۲۰	۲۰۰	۵۰۰۰ سر
گربه	پلی گامی	۱۶	۸۰	۴۰۰ سر
سگ	پلی گامی	۱۵	۶۰	۳۰۰ قلاده

تعیین حداکثر ظرفیت چنین واحدهائی بر حسب نیاز و شرایط منطقه به عهده کمیسیون مرکزی است.

۲- زمین: مساحت کل زمین مورد نیاز جهت تأسیس واحدهای پرورش حیوانات آزمایشگاه دو برابر مساحت زیربنا در نظر گرفته می‌شود.

۳- نقشه و جایگاه: جهت پرورش هر یک از انواع حیوانات آزمایشگاهی بر اساس روشهای مختلف تولید و ظرفیت قید شده در جدول شماره ۲، باید ۶۰ متر مربع (به ازای هر یک از ستونهای جدول اطاقی به ابعاد ۴ × ۵ متر) مساحت جایگاه اصلی در نظر گرفته شود. تأسیسات جنبی شامل حمام، موتورخانه دستشوئی، انبار مواد غذایی، دفتر و خانه کارگری نیز، به ازای ظرفیت هر یک از انواع حیوانات آزمایشگاهی (جدول شماره ۲)، در جدول شماره ۳ ذکر شده است، که با اضافه شدن هر نوع حیوان دیگر، میزان مساحت تأسیسات جنبی افزایش خواهد یافت.

جدول شماره ۲

انواع حیوانات آزمایشگاهی	تعداد حیوانات جوان جهت عرضه به بازار	تعداد پدر و مادر جهت تولید و تکثیر	تعداد حیوانات جهت کارهای آزمایشی و تحقیقاتی
موش	۳۵۰۰ عدد	۱۲۵۰ عدد	۱۰۰۰ عدد
هامستر	۷۰۰ عدد	۲۴۰ عدد	۲۰۰ عدد
رات	۷۰۰ عدد	۲۵۰ عدد	۲۰۰ عدد
خوکچه هندی	۳۵۰ عدد	۱۲۵ عدد	۱۰۰ عدد
خرگوش	۷۰ عدد	۲۵ عدد	۲۰ عدد
گربه	۲۸ عدد	۱۰ عدد	۸ عدد
سگ	۷ قلاده	۲-۳ قلاده	۲ قلاده

جدول شماره ۳

نوع تأسیسات	مساحت برای یک نوع حیوان	مساحت اضافی با اضافه شدن نوع دیگر
حمام، موتورخانه و دستشوئی	۴۰ متر مربع	۱۰ متر مربع
انبار غذا	۶۰ متر مربع	۳۰ متر مربع
دفتر	۲۰ متر مربع	در صورت نیاز حداکثر ۴۰ متر مربع
خانه کارگری	۷۰ متر مربع*	--

* برای سکونت دو نفر کارگر به ازای ظرفیت قید شده در جدول شماره ۲

پرورش انواع حیوانات آزمایشگاهی در قفسهای مخصوص، صورت می گیرد. مشخصات هر یک از قفسها به شرح زیر است:

— اندازه قفس برای پرورش و نگهداری موش، رات و هامستر:

قفس نوع اول: ۲۴ سانتی متر طول × ۱۳/۵ سانتی متر عرض × ۱۳ سانتی متر ارتفاع.

قفس نوع دوم: ۲۷ سانتی متر طول × ۲۱ سانتی متر عرض × ۱۴ سانتی متر ارتفاع.

قفس نوع سوم: ۴۲ سانتی متر طول × ۲۷ سانتی متر عرض × ۱۵ سانتی متر ارتفاع.

قفس نوع چهارم: ۵۹ سانتی متر طول × ۳۸/۵ سانتی متر عرض × ۳۰ سانتی متر ارتفاع.

در هر یک از قفسهای فوق، تعداد مختلفی از حیوانات یاد شده، نگهداری می شوند.

ضمناً از قفس نوع چهارم برای نگهداری خوکچه هندی نیز می توان استفاده کرد.

– اندازه قفس برای پرورش و نگهداری خرگوش:

برای یک عدد خرگوش: ۶۰ سانتی متر طول × ۴۵ سانتی متر عرض × ۵۲ سانتی متر ارتفاع.
برای دو عدد خرگوش: ۱۰۰ سانتی متر طول × ۵۵ سانتی متر عرض × ۵۲ سانتی متر ارتفاع.

– اندازه قفس برای نگهداری گربه:

۷۰ سانتی متر طول × ۵۰ سانتی متر عرض × ۴۰ سانتی متر ارتفاع.

– اندازه قفس جهت نگهداری سگ:

۹۷/۵ سانتی متر طول × ۷۰/۵ سانتی متر عرض × ۸۲ سانتی متر ارتفاع.

اندازه قفس سگ، بستگی به وزن و جنه حیوان دارد. معمولاً جهت نگهداری سگ آزمایشگاهی که جنه متوسط دارد، از قفس فوق استفاده می شود و بر این اساس، می توان اندازه ها را تغییر داد.
تبصره ۱: در یک اطاق از جایگاه، نمی توان تماماً اقدام به تولید حیوانات آزمایشگاهی متعارفی و فاقد اجرای میکروبی بیماری زا کرد. لیکن، تولید حیوانات اخیر با حیوانات فاقد اجرام میکروبی در یک اطاق، بلامانع است.

تبصره ۲: چنانچه تولیدکننده نخواهد، بر روی حیوانات آزمایشگاهی کارهای آزمایشی و تحقیقاتی انجام دهد، جایگاه مورد نیاز می تواند به همان نسبت (۲۰ متر مربع به ازای هر نوع حیوان مندرج در جدول شماره ۲) کاهش یابد.

تبصره ۳: متقاضی باید، انواع حیوانات آزمایشگاهی از راسته جونندگان و خرگوش سانان را در یک واحد و حیوانات آزمایشگاهی گوشتخوار را در واحد دیگر پرورش دهد و برای هر یک، پروانه جداگانه ای دریافت کند.

تبصره ۴: پروانه صادره برای هر یک از راسته های جونندگان و خرگوش سانان یا راسته گوشتخواران، به طور مجزا صادر می گردد. نژاد، ظرفیت - اعم از مادر و کل گله - و مساحت زیربنا برای هر یک از راسته های فوق، باید به تفکیک ذکر شود و نحوه بهره برداری آنها نیز مشخص شود.

تبصره ۵: حیوانات آزمایشگاهی همخون، باید در اطاقهای جداگانه ای پرورش یابند و نگهداری و پرورش آنها در یک اطاق، ممنوع است.

تبصره ۶: در صورت احداث بنای واحد برای انواع حیوانات آزمایشگاهی، قسمتها باید به گونه ای ایجاد شوند، که هیچ گونه ارتباطی با یکدیگر نداشته باشند.

تبصره ۷: حیوانات جدیدی که قرار است به کلنی اضافه شوند، باید مشخصات همان کلنی را داشته یا اینکه از نظر فلور میکروبی در طبقه بالاتری قرار گرفته باشند.

تبصره ۸: تولید حیوانات آزمایشگاهی باید زیر نظر یک نفر متخصص ذیصلاح صورت گیرد.

تبصره ۹: حمل و نقل حیوانات آزمایشگاهی فروخته شده، از مرکز تولید به مرکز مصرف با در نظر گرفتن درجه بندی حیوانات، باید بر اساس استانداردهای بین المللی انجام گیرد.

تبصره ۱۰: در مورد سگ و گربه، علاوه بر موارد ذکر شده، رعایت مقررات زیر نیز، الزامی است:

- گربه باید بر ضد بیماری PANLEUKOPENIA مایه کوبی شود.
- سگ باید بر ضد بیماری سگهای جوان CANINE DISTEMPER، تورم ویروسی کبد و لپتوسپیروز (L.ICTERHAEMORRHAGICA, L.CANICOLA) مایه کوبی شود.
- واکسنهای نام برده، باید زیر نظر دامپزشک تزریق شود.

تبصره ۱۱: تمام حیوانات باید، دارای یک شماره مخصوص باشند، تا کارت اطلاعات تحت آن شماره تکمیل شود.

تبصره ۱۲: یک نسخه از کارت بهداشتی باید توسط دامپزشک مسئول امضاء و در موقع فروش به خریدار تحویل و نسخه دیگر آن، به مدت یکسال در بایگانی تولیدکننده نگهداری شود.

تبصره ۱۳: واکسیناسیون حیوانات باید حداقل ۱۵ روز قبل از فروش انجام شود. لیکن، در صورتی که مصرف کننده خواستار حیوانی است که واکسینه نشده باشد، فروش حیوان طبق درخواست کتبی مصرف کننده، بلامانع است.

تبصره ۱۴: تولیدکننده موظف است، درجه حیواناتی را که میل دارد اقدام به پرورش آن کند، مشخص سازد (مطابق جدول شماره ۶).

تبصره ۱۵: تولیدکننده موظف است، نوع پرورش حیواناتی را که به شرح زیر نام برده می شوند مشخص سازد:

- پرورش حیوانات آزمایشگاهی همخون
- پرورش حیوانات آزمایشگاهی غیرهمخون
- پرورش نسل حیوانات همخونی که با هم آمیخته شده اند (هتروزایگوت کامل)

تبصره ۱۶: تولیدکننده، نباید روشهای مختلف پرورش حیوانات آزمایشگاهی را که در بند قبلی قید شده است، در یک اطاق به مورد اجرا گذارد.

تبصره ۱۷: جهت نگهداری حیوانات سه ستاره گروه یک، که در ساختمانهای بسته صورت می گیرد، رعایت اصول زیر الزامی است:

- تهویه فشار مثبت

- تصفیه هوا
  - پاستوریزاسیون غذا
  - استریلیزاسیون قفسها و بستر حیوانات
  - تعویض لباس روئی افرادی که وارد ساختمان نگهداری حیوانات می شوند.
- تبصره ۱۸:** جهت نگهداری حیوانات چهار ستاره گروه اول و سه ستاره گروه دوم، که آنها نیز باید در ساختمانهای بسته صورت گیرد، رعایت اصولی زیر الزامی است:
- تهویه فشار مثبت
  - تصفیه هوا
  - استریلیزاسیون غذا، قفسها و بستر حیوانات
  - تعویض کامل لباس افرادی که وارد ساختمان می شوند.
  - استحمام افراد در موقع ورود به داخل ساختمان نگهداری حیوانات
- ۴- فواصل:** در خصوص پرورش حیوانات آزمایشگاهی با در نظر گرفتن کلیه ضوابط بهداشتی و زیست محیطی، رعایت فواصل الزامی نیست.
- تبصره:** رعایت فواصل در خصوص پرورش حیوانات آزمایشگاهی گوشتخوار، برابر آنچه که در فصل پرورش سگ و گربه ذکر گردیده است، عمل خواهد شد.

فصل ششم:
پرورش و نگهداری طیور.
سایر ماکیان. شترمرغ و
پرندگان زینتی

۱- پرورش و نگهداری طیور

مقدمه:

در چند دهه اخیر، با توجه به رشد جمعیت و تغییر الگوی مصرف و اینکه مردم بیشتر طالب مصرف مواد پروتئینی شده‌اند و نیز، با توجه به کم شدن عرضه مرغ از روستاها که در اثر شیوع بعضی از بیماریها صورت گرفته و نیز حمایت دولت از نظر حجم سرمایه‌گذاری و تعداد افراد شاغل یکی از مهمترین شاخه‌های بخش کشاورزی کشور محسوب می‌شود و تعداد زیادی سالنهای مجهز مرغداری و نیز کارخانجات جوجه‌کشی و خوراک دام و مکمل‌سازی به این امر اختصاص یافته است و متخصصان ورزیده‌ای در این رشته، مشغول فعالیت شده‌اند.

بازده عالی تولید گوشت و تخم مرغ توسط این پرنده است که آنرا در میان انواع دام و طیور منحصر به فرد کرده است و در صورتی که با استفاده از امکانات بالقوه موجود در کشور مواد اولیه خوراک آن نیز تامین گردد. صنعت مرغداری می‌تواند قسمت قابل توجهی از پروتئین مورد نیاز جمعیت روبه‌رشد کشور را تامین کند.

در کشور ما علاوه بر مرغ و خروس، پرورش سایر انواع طیور، مانند: غاز، اردک و بوقلمون نیز کم و بیش متداول است با در نظر گرفتن خصوصیات مختلف و نیازهای پرورش هر کدام از این پرندگان، نگهداری آنها نیز می‌تواند در شرایط مساعد با صرفه بوده و در تامین گوشت سفید و تنوع آن نقش فعالی داشته باشد.

۱- مرغ و خروس اعم از هیبریدهای تجارتي یا مرغ و خروس بومی

پرورش مرغ و خروس، به منظور بهره‌برداری به صورت واحدهای تولید گوشت (پرورش نیمچه گوشتی) تخم مرغ خوراکی (پرورش پولت و مرغ تخمگذار) جوجه یکروزه تجارتي (پرورش مرغ مادر گوشتی و تخمگذار)، جوجه یکروزه مادر (پرورش اجداد گوشتی یا تخمگذار) و جوجه یکروزه اجداد (پرورش لاین گوشتی یا تخمگذار) انجام می‌گیرد.

ضوابط صدور پروانه تاسیس واحدهای پرورش مرغ و خروس:

کلیه ضوابط تاسیس واحدهای پرورش مرغ و خروس اعم از ظرفیت، زمین و نقشه و جایگاه جهت انواع روشهای بهره‌برداری فوق‌الذکر به صورت پرورش در آشیانه‌های اتوماتیک یا در آشیانه‌های غیراتوماتیک

چه به صورت پرورش بر روی بستر یا در قفس در جدول مشخصات مندرج می‌باشد که رعایت فواصل و ضوابط ذکر شده در جداول الزامی است.

تبصره ۱: متقاضیانی که بخواهند نسبت به احداث یک واحد زنجیره‌ای پرورش ماکیان شامل: کارخانه ساخت خوراک، کارخانه جوجه‌کشی، مزرعه مرغ مادر، پرورش نیمچه گوشتی و کشتارگاه طیور اقدام کنند باید برای هر کدام از واحدهای نام برده، پروانه جداگانه‌ای که در قالب یک واحد زنجیره‌ای و برابر ضوابط خاص خود صادر خواهد شد دریافت دارند.

تبصره ۲: متقاضیان احداث یک واحد توأم مانند مرغ تخمگذار یا واحد پرورش پولت یا واحد مرغ مادر با واحد جوجه‌کشی، باید نسبت به دریافت پروانه مجزا برای هر یک از واحدهای فوق‌الذکر، که مطابق ضوابط خاص خود صادر می‌شود، اقدام کنند.

تبصره ۳: فواصل مربوط به واحدهای مرغداری موضوع تبصره ۲ بر اساس ضوابط خاص خود که در ذیل جدول فواصل ذکر شده تعیین می‌گردد.

تبصره ۴: رعایت فاصله در خصوص کارخانه خوراک وابسته به هر یک از واحدهای پرورش ماکیان با محل تاسیسات همان واحد الزامی است.

تبصره ۵: در خصوص احداث واحد پرورش طیور به غیر از لاین و اجداد که در اختیار کمیسیون مرکزی صدور پروانه می‌باشند بقیه تصمیمات به عهده کمیسیون صدور پروانه استان می‌باشد.

۲- سایر ماکیان

پرورش سایر ماکیان نظیر: (بوقلمون - شترمرغ - پرندگان زینتی - غاز - اردک - قرقاول - دراج - کبک - بلدرچین - هوبره) عمدتاً به منظور بهره‌برداری به صورت واحدهای تولید گوشت و بندرت در جهت تولید تجاری تخم آنها صورت می‌گیرد.

تبصره: پرورش برخی از سایر ماکیان مانند کبک و بلدرچین بصورت توام، گله مادر و تولیدی و تاسیسات جنبی انجام می‌پذیرد.

ضوابط صدور پروانه تاسیس واحدهای پرورش سایر ماکیان:

کلیه ضوابط تاسیس واحدهای فوق‌الذکر اعم از ظرفیت زمین و نقشه و جایگاه چه در سالنهای پنجره باز با تهویه آزاد یا در جایگاه محصور شده با توری، در جدول مشخصات مندرج است رعایت فاصله نیز مطابق جدول فواصل الزامی است.

چنانچه پرورش برخی از سایر ماکیان مانند: (غاز و اردک) بصورت استفاده از فضای آزاد یا سیستم نیمه چرائی صورت پذیرد، فواصل یاد شده می‌تواند حداکثر تا $\frac{1}{4}$ تقلیل یابد.

و همچنین پرورش اردک و غاز می‌تواند بصورت تلفیقی و در کنار استخرهای پرورش ماهی و تالابها و مردابها انجام گیرد.

تعاریف:

اردک و غاز: جزء پرندگان آبزی که در قالب اردک و غاز صنعتی و همچنین اردک و غاز بومی قابل تکثیر، پرورش و عرضه می‌باشد. استفاده از فضای آزاد و سیستم نیمه چرائی و همچنین پس‌چر مزارع و پرورش توام با ماهی در نظر گرفته می‌شود.

بوقلمون بومی: صرفاً در قالب شرایط روستائی و بهره‌گیری از فضای آزاد و چرائی یا نیمه چرائی در نظر گرفته شود.

بوقلمون صنعتی: صرفاً در قالب مزارع بسته و بهره‌گیری از کنسانتره و مدت زمان محدود پرورش و سپس کشتار و عرضه آن اقدام گردد. وجود مزارع مادر و گوشتی بصورت مجزا از خصوصیات آن تلقی می‌گردد. وجود کارخانه جوجه‌کشی در مزارع مادر الزامی می‌باشد. ولی در صورت لزوم، رعایت فاصله طبق نظام دامپروری الزامی می‌باشد.

مرغ مروارید: قابلیت پرورش در قالب سیستم نیمه چرائی و همچنین کاملاً بسته را دارا می‌باشد. مزارع در قالب مادر و پرورشی (گوشتی) در نظر گرفته می‌شود.

قرقاول، کبک، بلدرچین، تیهو: در قالب صنعتی بوده و وجود قسمت‌های مادر، جوجه‌کشی گوشتی، کشتارگاه، بسته‌بندی، سردخانه، لاشه سوز و انبار از ملزومات تأسیسات مورد نظر بوده و رعایت فاصله تأسیسات موجود مورد نیاز در مزارع فوق مطابق با ضوابط نظام دامپروری در حال حاضر الزامی نمی‌باشد.

هوبره: قابلیت پرورش در قالب سیستم نیمه چرائی و بسته را دارا است. مزارع هوبره در قالب مادر و پرورشی (گوشتی) در نظر گرفته می‌شود.

۳- پرندگان زینتی

نگهداری پرندگان زینتی علاوه بر جنبه سرگرمی و تفنن جنبه تجارتي نیز به خود گرفته است و جزء یکی از رشته‌های تولیدی- کشاورزی و دامپروری محسوب می‌شود جهت بررسی مسائل مربوط به تغذیه، اصلاح نژاد و نگهداری آنها در سراسر دنیا محققان بسیاری مشغول تحقیق و بررسی هستند تا بتوانند با حداقل خوراک مصرفی بهترین بازده را از نظر تولید بدست آورند. گذشته از جنبه فوق در کشورهای پیشرفته بسیاری از افراد علاقمند و باذوق اقدام به جمع‌آوری نژادهای اصیل و زینتی و به تشکیل کلوپ و جمعیت این پرندگان می‌کنند و هر ساله به برپایی نمایشگاه می‌پردازند و در آنجا داوران باتجربه بهترین پرندگان را انتخاب و جوایزی به صاحبان آنها می‌دهند. نگهداری پرندگان زینتی دارای فواید بسیاری به شرح زیر میباشد:

- بسیاری از این پرندگان، علاوه بر زیبایی پر و بال و ظاهر شکیل و لحن خوش که جنبه زینتی آنها است، از نظر تولید گوشت و تخم نیز برای مصارف خانواده و احياناً فروش بکار می‌روند. از نمونه این گروه، می‌توان برخی از انواع مرغ و خروس خانگی، اردک، کبوتر، کبک بلدرچین، تیهو و غیره را نام برد.

- گروهی از پرندگان هستند که به علت زیبایی پروبال و شکیل بودن ظاهر و لحن خوش مورد توجه قرار دارند و نگهداری می‌شوند. نگهداری پرندگان اصیل و زیبا سبب حفظ نژاد آنها می‌شود، در حالی که در اثر کم توجهی به این امر ممکن است، نسل این حیوانات به طور کلی منقرض و از صحنه گیتی محو شود و در نتیجه طبیعت از داشتن یکی از پدیده‌های خود محروم شود. از انواع این گروه قناری، مرغ عشق، فینچ، انواع طوطی، طاووس، قو، سهره، سار، مینا پری، انواع بلبل‌ها، چکاوک، طرقله و بسیاری دیگر را می‌توان نام برد.

- بسیاری از نژادهای پرندگان زیبا به وسیله افرادی ایجاد شدند که دارای شغل و پیشه متفاوتی به غیر از پرورش پرندگان بوده‌اند این افراد با علاقه‌ای که به حیوانات داشته به طور تجربی مبادرت به اصلاح و تلاقی نژادهای مختلف کرده‌اند، که از اختلاط بعضی از همین نژادها در تولید آمیخته و نژادهای جدید نیز استفاده شده است. امکان چنین امری در کشور ما نیز، فراهم است. البته، جمع‌آوری و نگهداری انواع پرندگان در مناطق مختلف، علاوه بر آنکه از انهدام آنها جلوگیری می‌کند، می‌تواند به عنوان ذخیره ژنی با ارزش در اختیار متخصصان برای اصلاح و ایجاد نژادهای جدید قرار گیرد.

- با وجودی که در مقایسه با سایر حیوانات، اغلب پرندگان زینتی دارای قیمت زیادی هستند، مصرف خوراک و مخارج نگهداری آنها ناچیز است و پرورش آنها، علاوه بر اینکه درآمد خوبی برای صاحبشان در بر خواهد داشت، می‌تواند درآمد ارزی نیز برای کشور ایجاد کند.

- برخی از پرندگان قابل شکار در کشورهای همجوار، دارای مشتریان فراوانی هستند. تکثیر و نگهداری اینگونه پرندگان و صدور گوشت یا حیوان زنده به این کشورها می‌تواند درآمد قابل توجهی برای پرورش

دهنده در برداشته باشد. بسیاری از مسافران و جهانگردان مایلند برای شکار بعضی از پرندگان که در طبیعت بکر ایران وجود دارند، به این سرزمین مسافرت کنند. در صورت امکان تکثیر این پرندگان و اطمینان از عدم انقراض نسل آنها، می‌توان به این گونه افراد اجازه شکار داد و از این طریق به جلب جهانگرد نیز کمک کرد از انواع این گروه پرندگان می‌توان به هویزه، دراج، تیهو، سیاه خروس، زنگوله بال، کبک دری، قرقاول، کبک و بلدرچین اشاره کرد.

مقررات و ضوابط پرورش و نگهداری پرندگان زینتی:

الف - مزارع پرورش و تکثیر پرندگان زینتی

این واحدها می‌توانند به تکثیر، پرورش و نگهداری ترکیبی از انواع پرندگان زینتی اقدام نمایند. حداکثر ظرفیت ۷۵۰۰ قطعه می‌باشد که می‌بایستی نگهداری پرندگان در سالن‌های سرپوشیده و محصور در داخل قفسهای جداگانه صورت پذیرد. سایر تأسیسات مورد نیاز در واحدهای پرورشی از قبیل انبار - اتاق جوجه‌کشی - قرنطینه، دفتر کار و غیره باید بر اساس ظرفیت واحد در طرح پیش‌بینی شود. بعضی از این پرندگان زینتی که آبی و نیاز به گردشگاه دارند مانند قو، اردک، غاز و طاووس علاوه بر جایگاه محصور، گردشگاه، استخر و برکه آب نیز پیش‌بینی می‌گردد.

ب - واحدهای کوچک پرندگان زینتی

این واحدها میتوانند صرفاً پرندگان از گروه کوچک جنه و متوسط جنه اقدام نمایند. حداکثر ظرفیت در این واحدها ۲۰۰۰ قطعه میباشد. پرورش آن برحسب امکانات در منازل حیاطدار بزرگ و پارک‌ها و باغات شخصی با رعایت کلیه ضوابط و رعایت مسائل بهداشتی و زیست محیطی بلامانع است.

تبصره ۱: پرورش پرندگان زینتی در واحدهای آپارتمانی مجاز نمیباشد.

ج - واحد پرورش پرندگان قابل شکار و تولیدی:

حداکثر ظرفیت در این واحدها ۵۰۰۰ پنجهزار قطعه می‌باشد. ارائه طرح توجیهی فنی و اقتصادی توسط متقاضی الزامی است. این گروه از پرندگان فقط به صورت زنده عرضه و به فروش می‌رسد. فواصل این گروه از پرندگان همانند فواصل مندرج در جدول برای پرندگان زینتی است.

۴- باغ پرندگان (پارک پرندگان زینتی)

در این پارک انواع پرندگان زینتی بصورت آزاد قرار دارند سرتاسر این پارک بوسیله توری و قفس محصور و سرپوشیده می‌گردد. در این پارک محیطهای مناسبی جهت هر کدام از پرنده‌ها و لانه‌سازی آنها در نظر گرفته می‌شود. کاشت درخت، محوطه‌سازی، ایجاد استخر و دریاچه مصنوعی و صخره مصنوعی و آبشار و غیره از جمله محیطهای مناسب در ایجاد پارک پرندگان زینتی می‌تواند قرار گیرد. حداقل زمین مورد نیاز برای باغ پرندگان یک هکتار می‌باشد متقاضی ایجاد باغ پرندگان می‌تواند به ایجاد نمایشگاه پرندگان زینتی در باغ اقدام نماید این نمایشگاه می‌تواند به عنوان مرکز عرضه و فروش پرندگان زینتی نیز فعالیت نماید همچنین در این باغ متقاضی مجاز به ایجاد واحد کوچک تکثیر پرندگان می‌باشد که ظرفیت آن متناسب با امکانات متقاضی توسط کمیسیون صدور پروانه استان تعیین می‌شود.

اهداف ایجاد باغ پرندگان

۱- ایجاد یک محیط کاملاً طبیعی برای پرنده‌های زینتی بخصوص کمیاب که در محیطی با شرایط زینتی طبیعی پایداری بیشتری داشته و برای نسلهای آینده به عنوان ذخیره ژنتیکی باقی می‌ماند.

۲- جنبه اکوتوریسمی خواهد داشت.

۳- مطالعه و تحقیقات محلی پرنده‌های مورد نظر از نظر مرفولوژی- فیزیولوژی- اکولوژی صورت می‌پذیرد.

ارزش اقتصادی که از چند جنبه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

الف) پرنده‌های زینتی و کمیاب به دلیل زیبایی و آوازخوانی و تقلید از سخن‌گویی مورد توجه اجتماعات انسانی قرار گرفته و ارزش اقتصادی قابل توجهی برای ایجاد پارک خواهد داشت و همچنین از نظر تجاری و صادرات برای کشور سودآور است.

ب) تاکسیدرمی پرنده‌ها در حالتهای مختلف برای کارهای آموزشی، تحقیقاتی و حتی تجارتی ارزش اقتصادی طرح را بالا می‌برد.

تبصره: سایر تأسیسات مورد نیاز در باغ پرندگان از قبیل انبار، قرنطینه، اتاق جوجه‌کشی، دفتر کار و واحد تحقیقات و مطالعه پرندگان، کارگاه تاکسیدرمی، بخش خدمات دامپزشکی، بخش تحقیقات تغذیه و آزمایشگاه، بخش آموزش فضای سیاحتی و پذیرایی برای بازدیدکنندگان را می‌توان در باغ پرندگان ایجاد نمود.

ضوابط صدور مجوز باغ پرندگان

- ۱- مجوز تأسیس توسط کمیسیون صدور پروانه استان پس از تأیید کمیسیون مرکزی صدور پروانه صادر می‌گردد.
- ۲- متقاضی ملزم به معرفی زمین وارایه طرح توجیهی فنی و اقتصادی و نقشه های مرتبط با آن میباشد.
- ۳- ظرفیت پروانه تأسیس برای باغ پرندگان حداکثر هفت و هزار و پانصد قطعه می‌باشد.
- ۴- ظرفیت تکثیر در باغ پرندگان متناسب با امکانات متقاضی می‌باشد.
- ۵- حداقل زمین مورد نیاز برای احداث باغ پرندگان یک هکتار می‌باشد.
- ۶- فواصل باغ پرندگان همانند فواصل مندرج در جدول برای پرندگان زینتی خواهد بود.
- ۷- تغییر کاربری در این گونه واحدها به هیچ‌وجه امکان پذیر نمی‌باشد.

د- مراکز فروش و عرضه پرندگان زینتی

این مراکز به منظور نگهداری موقت پرندگان بوده و صاحب امتیاز این پروانه فقط ملزم به نگهداری پرندگان زینتی به منظور فروش می‌باشد. ظرفیت مجموع پرندگان زینتی قابل نگهداری در این مراکز نباید از ۲۰۰۰ قطعه تجاوز کند. مجوز پروانه نگهداری پرندگان از طریق معاونت امور دام صادر می‌گردد. متقاضی دریافت پروانه ملزم به ثبت آمار و تلفات پرندگان در هر ماه و ارائه آن به معاونت امور دام می‌باشد. این مراکز همچنین مجاز به فروش دان و سایر اقلام استاندارد نگهداری پرندگان زینتی از قبیل (قفس، آبخوری، دانخوری و غیره) نیز می‌باشد.

تبصره ۱: هر یک از انواع پرندگان می‌بایستی در قفسهای جداگانه نگهداری شوند.

تبصره ۲: حداقل مساحت مورد نیاز برای عرضه و فروش در این مراکز ۲۵ متر مربع است.

تبصره ۳: احداث مراکز عرضه و فروش پرندگان زینتی می‌تواند در داخل محدوده شهرها یا خارج از آن بانظارت مراجع ذیربط انجام گردد.

تبصره ۴: رعایت کلیه مسائل فنی، بهداشتی و زیست محیطی الزامی است.

۵- پرورش شتر مرغ:

پرورش شتر مرغ با شرایط صنعتی در کشور امکان پذیر می باشد.

ضوابط صدور پروانه تأسیس واحدهای پرورش شتر مرغ:

پس از طی مراحل دریافت موافقت اصولی امکان صدور پروانه تأسیس بر اساس شرایط ذیر انجام می پذیرد.

ظرفیت: حداقل ظرفیت اقتصادی برای مزارع مادر ۲۵ قطعه و برای مزارع پروراری ۱۰۰ قطعه در نظر گرفته می شود.

زمین: زمین باید دارای شرایط و ضوابط نظام دامپروری باشد.

فواصل: فواصل مورد نظر بر اساس ضوابط نظام دامداری (در رابطه با انواع دام همسان با دام و با انواع طیور همسان با طیور) محاسبه می گردد.

تأسیسات: تأسیسات به صورت فضای مسقف، سایبان و گردشگاه می باشد و فضای مورد نیاز جهت پرورش مولدین و پروار بندی بشرح جدول زیر است.

گردشگاه	مسقف (سایبان)		مولدین
	۸ متر مربع (به ازاء هر قطعه)		
۲۵۰ متر مربع (حداقل عرض ۱۰ متر و حداقل طول ۸۰ متر)			پروار بندی
۲ متر مربع	۰/۵ متر مربع (مسقف)	از تولد تا ۱ ماهگی	
۱۰ متر مربع	۱ متر مربع (مسقف)	۱ تا ۳ ماهگی	
۳۰ متر مربع	۴ متر مربع (سایبان)	۳ ماهگی تا پایان پروار	

تبصره ۱: در گله های مادر به همراه گله پرواراری ظرفیت پروار بندی ۲۰ برابر ظرفیت گله مادر در نظر گرفته می شود. (به ازاء هر قطعه شتر مرغ مادر ۲۰ قطعه پرنده پرواراری در سال در نظر گرفته می شود)

تبصره ۲: در گله های مادر به همراه گله پرواراری فضای لازم از تولد تا سه ماهگی یک سوم ظرفیت پروار بندی و از سه ماهگی تا پایان پروار دو سوم ظرفیت پروار بندی محاسبه می گردد.

فصل هفتم:
پرورش و نگهداری
زنبور عسل

پرورش و نگهداری زنبور عسل

ضوابط صدور شناسنامه زنبورداری (پروانه زنبورداری)

با توجه به شرایط خاص زنبورداری و ضرورت مهاجرت و کوچ دائمی زنبورداران به منظور بهره برداری از شهد گیاهان در مناطق مستعد کشور، تفاوت قابل توجهی بین این رشته تولیدی با دیگر رشته‌های دامپروری است. لذا در این بخش بجای پروانه تاسیس یا بهره‌برداری که منحصرأ مربوط به فیزیک ساختمان در پلاکی ثابت می‌باشد. برای هر یک از بهره‌برداران (زنبورداران) با شرایط ذیل شناسنامه زنبورداری با همان ارزش پروانه صادر می‌گردد.

۱- ظرفیت: دارا بودن حداقل تعداد ۳۰ کندوی مدرن با جمعیت

۲- آموزش: گذراندن دوره آموزش مقدماتی زنبورداری

تبصره ۱: شناسنامه زنبورداری توسط معاونت امور دام سازمان جهاد کشاورزی استان صادر می‌شود.

تبصره ۲: شناسنامه زنبورداری هر پنج سال یکبار تعویض می‌شود.

تبصره ۳: تولید سایر فرآورده‌های زنبور عسل از جمله موم، بره موم، گرده گل، زله رویال، زهر زنبور عسل، زنبور پاکتی، و غیره توسط واحدهای پرورش دهنده زنبور عسل با رعایت کامل نکات فنی و بهداشتی بلامانع است و نیاز به اخذ مجوز جداگانه‌ای نمی‌باشد.

ضوابط صدور پروانه پرورش ملکه تجارتي زنبور عسل:

پروانه پرورش ملکه تجارتي زنبور عسل برای اشخاص حقیقی یا حقوقی با شرایط ذیل صادر می‌گردد.

۱- دارا بودن شناسنامه زنبورداری با سابقه حداقل ۳ سال.

۲- دارا بودن گواهی موفقیت در آزمون پرورش ملکه زنبور عسل که توسط وزارت جهاد کشاورزی برگزار می‌گردد.

۳- حداقل ظرفیت تولید سالانه ملکه برای هر واحد پرورش ملکه تجارتي زنبور عسل هزار ملکه در سال می‌باشد.

۴- دارا بودن حداقل ۲۰۰ کندوی با جمعیت ضروری است.

۵- نقشه و جایگاه: جهت پرورش ملکه تجارتي زنبور عسل طرح و نقشه باید توسط متقاضی ارائه و تایید صلاحیت متقاضی و طرح و نقشه توسط معاونت امور دام استان انجام پذیرد.

۶- فواصل: محل پرورش ملکه تجارتي زنبور عسل در فصل تولید ملکه با واحدهای مشابه حداقل ۵ کیلومتر و با سایر زنبورستانها ۳ کیلومتر است و فاصله تاسیسات ثابت واحدهای پرورش ملکه زنبور عسل از یکدیگر حداقل ۱۰ کیلومتر تعیین می‌شود.

تبصره: رعایت فاصله با سایر دامداریها، کارخانجات، مناطق مسکونی، عوارض طبیعی و عوارض تأسیساتی الزامی نیست. مگر کارخانجاتی که فاضلاب آنها جهت زنبورعسل ایجاد مسمومیت نماید که در این صورت، رعایت فاصله حداقل ۳ کیلومتر از مسیر فاضلاب آنها الزامی است.

۷- زمین و تأسیسات: سطح زیربنای تأسیسات مورد نیاز پرورش ملکه (اطاق پیوند، انبارها، محل تلقیح و ...) برای یک واحد پرورش ملکه با ظرفیت هزار عدد حداقل ۱۰۰ متر مربع و زمین مورد نیاز جهت استقرار زنبورستان حداقل ۳ هزار متر مربع معین می‌شود و به ازای هر یک هزار عدد پرورش مگه اضافه ظرفیت، ۲۰ درصد تأسیسات و ۵۰ درصد زمین جهت استقرار زنبورستان افزایش می‌یابد.

پروانه بهره برداری پرورش ملکه زنبورعسل: پس از تأیید کمیسیون مرکزی صدور پروانه، پروانه بهره برداری توسط کمیسیون صدور پروانه استان صادر می‌گردد.

تبصره ۱: زمین محل استقرار زنبورستان احتیاج به تغییر کاربری ندارد.

تبصره ۲: پرورش دهندگان ملکه موظفند، نژادهای خالص و تأیید شده توسط معاونت امور دام وزارت جهادکشاورزی را با رعایت کلیه ضوابط علمی، فنی و بهداشتی پرورش دهند و در صورت لزوم، نمونه ملکه‌های تولیدی خود را در اختیار مراجع ذیصلاح قرار دهند.

تبصره ۳: اولویت اعطای پروانه پرورش ملکه با کارشناسان دامپروری و کشاورزی می‌باشد.

تبصره ۴: در تمامی موارد فوق، منظور از ملکه زنبورعسل، ملکه بارور می‌باشد.

تبصره ۵: معاونت امور دام و سازمان دامپزشکی کشور، مراکز تولید و پرورش ملکه زنبورعسل را از نظر مسائل فنی و بهداشتی و درمانی تحت نظارت خواهند داشت و مراکز فوق، موظف به هرگونه همکاری هستند.

ضوابط مهاجرت و استقرار زنبورستانها:

۱- تقاضای مهاجرت به صورت درخواست کتبی به همراه گواهی بهداشتی واحد زنبورداری از دامپزشکی مبنی بر سلامت واحد، توسط زنبوردار، قبل از مهاجرت، به مدیریت جهادکشاورزی شهرستان مبدأ ارائه می‌شود، تا نسبت به صدور مجوز اقدام شود.

۲- مدیریت جهادکشاورزی شهرستان مبدأ، زنبوردار متقاضی را که به مدیریت جهادکشاورزی شهرستان مقصد معرفی و پس از موافقت مدیریت جهادکشاورزی شهرستان مقصد اقدام به صدور مجوز مهاجرت می‌نماید. (جهادکشاورزی شهرستان موظف است رونوشتی جهت اطلاع به معاونت امور دام جهاد استان ارسال نماید).

۳- موافقت مدیریت جهادکشاورزی شهرستان مقصد برای اسکان زنبورداران مهاجر بشرح ذیل انجام می‌شود:

الف) اولویت اسکان با زنبورداران محلی است و ملزم به رعایت بند ۴ این دستور العمل نیز می‌باشند.
ب) در مورد استقرار، حداکثر ده روز قبل از حرکت زنبورستان به شهرستان مقصد، مجوز مهاجرت ارسال می‌شود و در صورتی که درخواست اسکان یک منطقه برای دو زنبوردار در یک زمان به شهرستان مقصد برسد، اولویت با زنبوردار با سابقه اسکان در آن منطقه خواهد بود.

تبصره: زنبوردار محلی به فردی گفته می‌شود که حداقل سه سال سابقه سکونت در محل مورد نظر داشته باشد.

۴- زنبورداران در فصل کوچ موظف به رعایت حداقل فاصله زنبورستانهای خود به شرح زیر هستند.
الف) از ۳۰ تا ۱۰۰ کلنی به شعاع ۱۰۰۰ متر و در مناطق جنگلی و متراکم از نظر پوشش گیاهی ۵۰۰ متر.
ب) از ۱۰۰ تا ۳۰۰ کلنی به شعاع ۱۵۰۰ متر و در مناطق جنگلی و متراکم از نظر پوشش گیاهی ۱۰۰۰ متر.

ج) از ۳۰۰ کلنی به بالا به شعاع ۲۰۰۰ متر و در مناطق جنگلی و متراکم از نظر پوشش گیاهی ۱۵۰۰ متر.
تبصره ۱: زنبورداران مجاز نیستند به منظور اشغال منطقه، کندوهای خود را به بنه‌های کوچکتر تقسیم کنند مگر کسانی که بیش از ۵۰۰ کندو داشته باشند، که در این صورت، مازاد بر این تعداد را می‌توانند با رعایت فواصل تعیین شده در محل‌های دیگر مستقر نمایند.

تبصره ۲: قرار دادن کندوهای خالی در منطقه حقی را برای زنبوردار ایجاب نمی‌نماید.

تبصره ۳: فواصل اعلام شده در بند ۴ با توجه به موقعیت جغرافیائی و اقلیمی هر منطقه توسط معاونت امور دام استان قابل تغییر می‌باشد.

۵- در مراتع و جنگلها و صحراهای شهد خیز کشور، افراد (حقیقی و حقوقی) حق تعرض و جلوگیری از اسکان زنبورداران مهاجر را ندارند و در موارد بروز اختلاف معاونت امور دام جهادکشاورزی با در نظر گرفتن کلیه موارد فوق، ملزم به حمایت از زنبورداران است.

تبصره ۱: صحرای شهد خیز به منطقه‌ای اطلاق می‌شود که دارای گیاهان خودرو باشد و در مالکیت اشخاص نیست.

تبصره ۲: در مراتع و جنگلها اشخاص حقیقی یا حقوقی در قبال اسکان کندوهای زنبورعسل حق دریافت هیچگونه وجهی از زنبورداران ندارند.

۶- موارد پیش‌بینی نشده در این دستورالعمل با نظر کارشناس واحد زنبورداری استان قابل اجرا است.

۷- با زنبورداران متخلف از مفاد این دستورالعمل، در مراحل اول برخورد هائی از قبیل قطع خدمات زنبورداری (خدمات دولتی و تعاونی) و در مراحل بعدی ابطال شناسنامه زنبورداری و معرفی به مراجع ذیصلاح صورت خواهد گرفت و امور دام جهادکشاورزی استان مبدأ موظف به اجرای آن خواهد بود.

فصل هشتم:
انتقال دآمداریها. احداث
مجتمعهای دآمداری

الف - انتقال دامداریها

مقدمه:

رشد و توسعه زندگی شهری همراه با پیشرفت روز افزون فناوری و توسعه امکانات و خدمات رفاهی به رغم ظاهر زیبا و رفاهی، چنانچه بی‌قاعده و بدون برنامه‌ریزی صحیح انجام گیرد، میتواند منشأ اثرات و ناهنجاریهای غیر قابل پیش‌بینی، تراکم بیش از حد جمعیت، افزایش فزاینده آلودگی محیط زیست، منابع سطحی و زیرزمینی و سایر مسائل حاد زیست محیطی شود.

با توجه به گسترش بی‌رویه شهرهای بزرگ به مرور زمان و قرار گرفتن کارخانجات، صنایع و سایر فعالیتهای تولیدی، نظیر: دامداریها و مرغداریها در محدوده شهرها و بافت مسکونی، مشکلاتی برای تداوم تولید این واحدها بوجود آمده است. با توجه به پیش‌بینی جمعیت کشور طی چند سال آینده و تحلیلی بر سرعت رشد آن تأمین غذا برای این جمعیت، در اولویت خاص قرار می‌گیرد تا تأمین پروتئین حیوانی از روند حرکتی سریعتری برخوردار شود و تلاشی لازم در جهت ارتقاء سطح بهداشت در داخل واحدها بعمل آید. تحقق این مهم، در گرو یک برنامه‌ریزی اصولی جهت رشد و توسعه صنعت دامپروری به منظور حفظ روند تولیدات دامی و تأمین مواد پروتئینی مورد نیاز بوده که امری بس خطیر است.

از این رو لزوم اجرای طرحهای جامع و فراگیری با پشتوانه ضمانتهای اجرائی منطبق با سیاستهای دولت جهت خارج نمودن فعالیت های ناسازگار با سکونت انسان به گونه ای که تولیدات مورد نیاز جامعه بدون وقفه ادامه داشته باشد امری الزامی است و بدین منظور در صورت عدم امکان جهت ادامه فعالیت تولیدی در حریم شهرها و بافتهای مسکونی طرح انتقال و تجمیع دامداریها با ایجاد قطبهای تولید به صورت مجتمعهای دامداری در کل کشور اجرا می‌شود تا آنکه کاهش هزینه‌های زیربنائی و کاهش هزینه‌های تولیدی را نیز بهمراه داشته باشد.

۱- ضوابط انتقال دامداریها

دامداریهای صنعتی و سنتی دارای پروانه یا فاقد پروانه که در بافت مناطق مسکونی شهرهای با جمعیت بیش از پنجاه هزار نفر واقع شده‌اند و انتقال آنها الزامی است، می‌توانند به هر نقطه از استان مربوطه که با ضوابط نظام دامپروری مطابقت داشته باشد، بصورت انفرادی یا در قالب مجتمع‌های دامپروری انتقال یابند و به فعالیتهای خویش ادامه دهند و در مواردی که ضرورت انتقال به خارج از استان مربوطه وجود داشته باشد با هماهنگی استانیهای (مبدأ و مقصد) و موافقت کمیسیون صدور پروانه استانیهای مربوطه قابل انجام است.

۱-۱- انتقال گاوداری‌های شیری و گاومیش داری

۱- واحدهای گاومیش داری و گاوداری‌های داشتی جهت انتقال به خارج از شهرها، بصورت مجتمع به محل مناسبی که توسط کمیسیون صدور پروانه هر استان مشخص می‌گردد برابر دستورالعمل‌های صادره انجام می‌شود.

۲- واحدهایی که بیش از صد رأس گاو یا گاومیش مولد دارند، فقط به صورت انفرادی منتقل می‌شوند و در مجتمع استقرار نخواهند یافت.

۳- در صورتی که حداقل ۲۰ واحد دامداری مشمول انتقال شوند، مجتمع دامداری احداث خواهد شد.

۴- حداکثر ظرفیت نگهداری گاو و گاومیش در یک مجتمع ۵۰۰۰ رأس گاو یا گاومیش مولد می‌باشد.

۵- هر واحد تولیدی در مجتمع حداقل می‌بایست ظرفیت پرورش ۲۰ رأس گاو و یا گاومیش مولد را داشته باشد.

تبصره ۱: حداکثر واحدهای یک مجتمع با رعایت سقف ظرفیت آن نباید بیش از یکصد واحد باشد.

تبصره ۲: در صورت ضرورت و نیاز مناطق به افزایش تعداد واحد مندرج در تبصره (۱) و افزایش ظرفیت واحدها با نظر کمیسیون صدور پروانه استان انجام می‌شود.

۱-۲- انتقال واحدهای پرواربندی گوساله

۱- در صورتیکه حداقل بیست واحد دامداری مشمول انتقال شوند مجتمع پرواربندی گوساله احداث خواهد شد.

۲- واحدهای با ظرفیت بیش از ۲۰۰ رأس گوساله پرواری مشمول انتقال به مجتمع نخواهند شد و بطور انفرادی انتقال خواهند یافت.

۳- حداکثر ظرفیت نگهداری گوساله پرواری در یک مجتمع ده هزار (۱۰۰۰۰) رأس می‌باشد.

۴- هر واحد تولیدی در مجتمع حداقل می‌بایست ظرفیت پرورش ۵۰ رأس گوساله پرواری را داشته باشد.

تبصره: حداکثر تعداد واحدهای یک مجتمع گوساله پرواری بشرط رعایت سقف ظرفیت آن نمی‌تواند بیش از یکصد واحد باشد.

۱-۳- انتقال واحدهای پرواربندی بره

۱- واحدهای پرواربندی بره که بیش از پانصد (۵۰۰) رأس بره پرواری دارند، فقط بصورت انفرادی منتقل گردیده و در مجتمع استقرار نخواهند یافت.

۲- در صورتیکه حداقل بیست واحد دامداری بره پروار مشمول انتقال شوند مجتمع پرواربندی بره احداث خواهد شد.

۳- حداقل ظرفیت هر واحد در مجتمع بره پروار یکصد و پنجاه (۱۵۰) و حداکثر پانصد (۵۰۰) رأس می باشد.

۴- حداکثر ظرفیت مجتمع بره پروار، پانزده هزار رأس (۱۵۰۰۰) می باشد.

۴-۱- انتقال واحدهای گوسفند داشتی

با توجه به اینکه داشتن چراگاه برای واحدهای پرورش گوسفند داشتی الزامی است. ایجاد مجتمع های گوسفند داشتی ضرورتی ندارد.

ب- ضوابط صدور پروانه تأسیس و بهره‌برداری مجتمع‌های دامداری

رعایت ضوابط ذیل جهت صدور پروانه مجتمع دامداری درمورد واحدهای مشمول طرح انتقال اعم از پروانه‌دار و یا فاقد پروانه برای صدور پروانه تأسیس مجتمع دامداری الزامی است.

۱- هر مجتمع دامداری بمنزله یک واحد بزرگ دامداری بوده و فاصله آن از سایر مجتمع‌های دامداری و دامداری‌های دیگر حداقل ۶۰۰ متر می باشد و با تأسیسات مسکونی، اقتصادی، عوارض طبیعی و مصنوعی نیز تابع ضوابط نظام دامپروری خواهد بود.

تبصره ۱: برای هر مجتمع یک پروانه اصلی بنام شرکت دامداران و برای هر واحد دامدار مستقر در مجتمع نیز، با حفظ شماره پروانه اصلی، پروانه‌های مجزا با شماره فرعی صادر می شود.

تبصره ۲: در ایجاد مجتمع‌های دامداری ارائه زمین کشت نباتات علوفه‌ای الزامی نمی باشد.

تبصره ۳: صدور مجوز مجتمع‌های دامپروری منوط به تأیید دفتر تغذیه و بهبود جایگاه دام و موافقت کمیسیون مرکزی صدور پروانه توسط کمیسیون صدور پروانه استان امکان پذیر است.

باب سوم:
کارخانه جوجه‌کشی

کارخانه جوجه کشی

مقدمه:

در این فصل، منظور از کارخانجات جوجه کشی، کارخانه‌ای است که جوجه یکروزه انواع مرغ و خروس (ماکیان) را بصورت تجارتي تولید می‌کند. درخصوص کارخانه جوجه کشی سایر ماکیان مانند: اردک، غاز، بوقلمون، قرقاول، کبک، بلدرچین و غیره، کمیسیون مرکزی براساس ضوابطی که تعیین خواهد کرد برحسب مورد تصمیم خواهد گرفت. متقاضیان تأسیس جوجه کشی ماکیان می‌توانند، بنا به ضرورت و براساس موافقت کمیسیون صدور پروانه استانی، نسبت به احداث جوجه کشی نیز اقدام کنند. کارخانه جوجه کشی به انواع زیر تقسیم می‌شود:

۱- کارخانه جوجه کشی وابسته به مزرعه مرغ مادر اختصاصی.

تبصره. این نوع کارخانه ممکن است در یک واحد زنجیره‌ای شامل چندین مرغ مادر نیز واقع شده باشد.

۲- کارخانه جوجه کشی مستقل (فاقد مرغ مادر)

ضوابط فنی

محل احداث کارخانه جوجه کشی وابسته به مزرعه مرغ مادر، باید به گونه‌ای انتخاب شود که جهت وزش باد از محل کارخانه جوجه کشی به سمت مرغداری باشد. سالن نصب ماشینهای جوجه کشی باید به شیوه‌ای ساخته شود، که عوامل محیطی مانند: حرارت، رطوبت، تهویه و نور در آن قابل کنترل باشد، تا در تمام فصول سال و شرایط جوی متفاوت، ماشینها از عوامل محیطی مصون باشند. از این رو، بهتر است سالن نصب ماشینها و محل تحویل جوجه‌های یکروزه، بدون پنجره و دارای سیستم تهویه، حرارت و رطوبت خودکار باشد.

سالن نصب ماشینهای جوجه کشی باید از تاسیسات جنبی، مانند خانه کارگری و غیره مجزا باشد و محل رفت و آمد به تاسیسات نام برده، باید از محل عبور سالنهای جوجه کشی جدا باشد. چون آلودگی می‌تواند به وسیله تخم مرغ، شانها، کارتن حمل تخم مرغ، لباس کار، چکمه کارگران، بقایای آلوده ماشینهای جوجه کشی، ماشینهای حمل جوجه و همچنین بازدید کنندگان به تاسیسات جوجه کشی سرایت کند، بنابراین برای جلوگیری از این آلودگی، رعایت کلیه ضوابط منظور شده در بخش مدیریت مربوط به کارخانجات جوجه کشی الزامی است.

ضوابط صدور پروانه جهت کارخانجات جوجه کشی

الف - ضوابط صدور پروانه تأسیس کارخانه جوجه کشی:

۱- ظرفیت: ظرفیت یک کارخانه جوجه کشی وابسته به مزرعه مرغ مادر متناسب با ظرفیت آن مزرعه در نظر گرفته می شود. در مورد کارخانجات جوجه کشی مستقل حداقل ظرفیت ۵۰۰ هزار و حداکثر آن ۱/۵ میلیون عدد تخم مرغ در هر دوره ۲۱ روزه می باشد. (مجموع ظرفیت ستر و هچر). بدیهی است جهت محاسبه ظرفیت کارخانه جوجه کشی، (سالانه ۱۷ دوره) در نظر گرفته می شود.

تبصره: صدور پروانه تأسیس و بهره برداری کارخانجات جوجه کشی با ظرفیت بالای ۱/۵ میلیون عدد تخم مرغ در هر دوره با موافقت کمیسیون مرکزی امکانپذیر است.

۲- زمین: مساحت زمین مورد نیاز برای احداث کارخانه باید حداقل ۱/۵ برابر مساحت زیربنای سالنهای جوجه کشی بدون در نظر گرفتن سایر تأسیسات است.

۳- طرح و نقشه: کلیه متقاضیان ملزم به تهیه و ارائه و اجرای طرح و نقشه، مشخصات تأسیسات، ماشین آلات و ساختمانهای جوجه کشی بشرح ذیل می باشند:

- محل دفتر، انبار، سرویس بهداشتی و قرنطینه ای
- محل تحویل و درجه بندی تخم مرغ های جوجه کشی (اتاق گرید)
- محل ذخیره تخم مرغ های جوجه کشی (اتاق نگهداری و سردخانه)
- اتاق گاز و ضد عفونی تخم مرغ
- سالن مخصوص نصب ماشینهای هچر
- سالن عملیات روی جوجه یکروزه (تشخیص جنسیت و مایه کوبی)
- محل خروج (تحویل) جوجه ها
- محل تبدیل ضایعات یا محل نگهداری به منظور انتقال سریع آن
- محل ضد عفونی و تمیز کردن وسایل جوجه کشی

تبصره: ضرورت دارد طراحی کارخانجات جوجه کشی به گونه ای باشد که مسیر ورود تخم مرغ نطفه دار و خروج جوجه هیچگونه تداخل با یکدیگر نداشته باشد.

قسمتهای ذکر شده فوق، باید بوسیله دیوارهای مناسب از هم جدا شده باشند. مساحت زیربنای مورد نیاز جهت احداث ساختمانها و تأسیسات نام برده، باید براساس طرح و نقشه و ظرفیت مورد نظر و مطابق با دستورالعمل های فنی صادره باشد.

۴- فواصل: رعایت مفاد جدول فواصل، در خصوص محل تأسیسات کارخانه جوجه کشی الزامی است.

ب - صدور پروانه بهره برداری کارخانه جوجه کشی:

صدور پروانه بهره برداری کارخانه جوجه کشی در صورت رعایت کلیه ضوابط صدور پروانه تأسیس، توسط کمیسیون صدور پروانه استان بلامانع خواهد بود.

باب چهارم:
آزمایشگاه تجزیه خوراکی
دام و طیور و آبزیان

شرایط عمومی صدور پروانه آزمایشگاه آنالیز خوراک دام و طیور و آبزیان

کلیات:

به استناد وظایف وزارت جهاد کشاورزی در امور دام، معاونت امور دام استانها می‌توانند با هماهنگی دفتر بهبود تغذیه و جایگاه دام نسبت به صدور پروانه آزمایشگاه آنالیز خوراک دام و طیور و آبزیان با مسئولیت فنی کارشناسان دامپروری بشرح ذیل اقدام نمایند.

شرایط:

۱- متقاضی باید لیسانس دامپروری یا بالاتر باشد و خود بعنوان مسئول فنی آزمایشگاه معرفی می‌گردد.

۲- ساختمان آزمایشگاه بایستی حداقل ۵۰ متر مربع باشد.

۳- حداقل لوازم آزمایشگاهی مورد نیاز:

۳-۱- لوازم عمومی آزمایشگاه شامل (ترازو- بشر- دسیکاتور و ...)

۳-۲- لوازم تخصصی شامل:

۳-۲-۱- اون خلا

۳-۲-۲- کوره الکتریکی

۳-۲-۳- دستگاه سوکسله

۳-۲-۴- هضم و تقطیر پروتیین

۳-۲-۵- دستگاه فیبر خام

۳-۲-۶- اسپکتوفتومتر

دستورالعمل صدور پروانه آزمایشگاه آنالیز مواد خوراکی دام و طیور و آبزیان

از آنجایی که صدور مجوز در کوتاهترین زمان ممکن مورد نظر می‌باشد مقرر است کلیه اقدامات لازم تا تشکیل پرونده جهت صدور پروانه، توسط اداره تغذیه معاونت امور دام استانها پیگیری و پس از تکمیل مدارک بشرح ذیل پرونده به دبیرخانه کمیسیون صدور پروانه استان ارجاع، تا دبیرخانه نسبت به صدور پروانه آزمایشگاه با امضاء ریاست محترم سازمان اقدام نماید.

مراحل صدور پروانه بهره‌برداری آزمایشگاه

۱- دریافت فرم تقاضای متقاضی جهت تشکیل پرونده (فرم شماره ۱).

- ۲- صدور موافقت اولیه با اعلام شرایط عمومی به متقاضی با اعتبار حداکثر ۶ ماه (فرم شماره ۲)
- ۳- اعلام آمادگی مکتوب متقاضی به معاونت امور دام نسبت به راه‌اندازی آزمایشگاه.
- ۴- بازدید و بررسی آزمایشگاه راه‌اندازی شده و تنظیم فرم مربوطه توسط کارشناس ذیربط.
- ۵- تشکیل پرونده حاوی کلیه اطلاعات یاد شده، بررسی، تأیید و ارجاع به دبیرخانه صدور پروانه استان
بهمراه سایر مدارک مورد نیاز متقاضی به شرح ذیل:
- ۱-۵- فتوکپی تمام صفحات شناسنامه
- ۲-۵- آخرین مدرک تحصیلی
- ۳-۵- ۲ قطعه عکس
- ۴-۵- ارائه اساسنامه، آگهی آخرین تغییرات، در صورتیکه متقاضی شخصیت حقوقی است.
- ۵-۵- ارائه یک نسخه از قرارداد با کارشناس دامپروری بعنوان مسئول فنی، بهمراه کپی شناسنامه، کپی مدرک تحصیلی و ۲ قطعه عکس
- ۶- صدور پروانه بهره‌برداری آزمایشگاه توسط دبیرخانه با امضاء رئیس سازمان جهاد کشاورزی استان.

باب پنجم:
میادین عرضه دام

میادین عرضه دام

میدان عرضه دام به منظور خرید و فروش دام‌های مازاد و حذفی تولیدکنندگان احداث می‌گردد و مجوز آن توسط کمیسیون استانی صادر می‌شود.

الف- ضوابط صدور پروانه تاسیس میدان عرضه دام (دام سبک و سنگین):

۱- ظرفیت: ظرفیت میدان عرضه دام بر اساس نیازهای منطقه‌ای، تردد، میزان برآورد عرضه. بازار دام و ظرفیت پذیرش منطقه و با نظر کمیسیون استانی تعیین می‌شود.

۲- زمین: حداقل زمین مورد نیاز جهت احداث میدان عرضه دام بر حسب هر رأس دام ۴ متر مربع فضای بهاربند، مسقف، راهروی تغذیه و ۱ متر مربع فضای مسقف جهت تأسیسات دفتر کار، انبار علوفه - سالن کشتار اضطراری - باسکول - رستوران و خوابگاه و ۷ متر مربع فضای آزاد محوطه در نظر گرفته می‌شود. در مجموع به ازای هر رأس گاو و گوساله و یا ۴ رأس گوسفند و بز ۱۲ متر مربع زمین نیاز است.

۳- نقشه و جایگاه: طرح و نقشه باید توسط متقاضی بر اساس شرایط منطقه ارائه شود ولی نقشه تیپ بر اساس مناطق جغرافیایی منضم به کتاب نظام می‌باشد.

۴- فواصل: رعایت فواصل در مورد میدان عرضه دام، بر اساس جدول ضمیمه کتاب نظام می‌باشد.
تبصره ۱: محل احداث میدان عرضه دام باید در حد امکان نزدیک به جاده‌های اصلی و خطوط راه‌آهن و در مسیر تردد دام باشد.

تبصره ۲: حضور کارشناس دامپروری و دامپزشک بطور پاره‌وقت در میدان عرضه دام در زمان بهره‌برداری ضروری می‌باشد.

ب- ضوابط توسعه و تبدیل:

۱- در خصوص توسعه برابر بند ۱ ضوابط صدور پروانه و با تشخیص کمیسیون استانی انجام می‌پذیرد.

۲- تغییر کاربری بر اساس موافقت کمیسیون استانی صورت می‌پذیرد.

باب ششم:

مدیریت

فصل اول: مدیران فنی تولید
فصل دوم: دفتر خدمات و مشاوره فنی
دامپروری

مقدمه:

در کشور ما زیربخش امور دام از رشد سرمایه‌گذاری بالائی برخوردار بوده و به تبع این سرمایه‌گذاری، تولید نیز افزایش یافته اما با یک نظر کارشناسی و دقیق، درمی‌یابیم که، در صورت استفاده بهینه از امکانات موجود، محصولات دامی از رشد بیشتر کمی و کیفی برخوردار می‌شوند. در کشور ما، امکانات نسبی تولید فراهم است و تاسیسات دامپروری متعددی جهت ۱۲۰ میلیون واحد دامی و حدود یک میلیارد قطعه طیور در کشور وجود دارد. اما اینکه چند درصد از این واحدها با مدیریت صحیح اداره می‌شوند، جای سؤال دارد. آنچه مسلم است، مالک باید حداقل واحد خود را با شرایط لازم مدیریتی اداره کند یا کارشناسان واجد صلاحیت، مدیریت فنی این واحدها را به عهده داشته باشند. در غیر این صورت، قطعاً هزینه تولید افزایش می‌یابد و در نتیجه قیمت فرآورده‌های دامی افزایش خواهد یافت. یکی از حلقه‌های مهم در تولید فرآورده‌های دامی که کمتر بدان توجه شده است مدیریت فنی واحدها می‌باشد.

با توجه به ضرورت استفاده بهینه از نهاده‌های دام و طیور، ظرفیتهای موجود منابع دامی کشور و بهبود عملکرد و افزایش بهره‌وری تولید، مبارزه با بیماریها و رعایت استانداردهای ملی و جهانی، کلیه واحدهای تولیدی و خدماتی زیربخش امور دام ملزم به استفاده از خدمات متخصصین دامپروری و دامپزشکی می‌باشند.

در صورتی که، مدیریت و نظارت فنی بر واحدهای دامپروری کشور، به روش صحیح صورت گیرد، علاوه بر کاهش هزینه تولید و سودآوری بیشتر برای تولیدکننده، از بعد ملی نیز، موضوع مورد توجه و اهمیت قرار می‌گیرد. به عنوان نمونه، مصرف کمتر خوراک دام و طیور و تولید بیشتر محصول را می‌توان نام برد.

لذا اهداف مورد انتظار از بکارگیری مدیران فنی در واحدها بشرح ذیل می‌باشد:

۱- به کارگیری و سازماندهی نیروهای تحصیل کرده رشته‌های دامپروری و دامپزشکی در واحدهای تولیدی.

۲- استفاده بهینه از روشها و دانش فنی، جهت افزایش کمی و کیفی تولیدات دامی در کشور.

۳- ایجاد زمینه رشد فنی و به کارگیری روشهای نوین جهت اعتلای دانش سرمایه‌گذاران بخش تولیدی.

۴- نظارت بر اجرای صحیح تاسیسات دامداریها و مرغداریها.

۵- تلاش در حسن اجرای ضوابط و مقررات نظام دامپروری و رعایت اصول مناسب مدیریت فنی تولید.

۶- کاهش ضایعات دام و طیور و تولیدات آن با بهره‌گیری از اصول مدیریت فنی و افزایش درآمد زیربخش.

۷- ایجاد زمینه مناسب جهت ارتباط لازم بین واحدهای تحقیقاتی و اجرایی با واحدهای تولیدی.

۸- تبادل تجارب موفق بین واحدهای تولیدی.

۹- رعایت ضوابط فنی و اصول بهداشتی در واحدهای تولیدی.

فصل اول:
مدیران فنی تولید

مدیران فنی و بهداشتی تولید

با توجه به نقش حیاتی و تاثیر کارشناسان دامپروری و دامپزشکی در زمینه بهبود تولید و کنترل بهداشت، و لازم و ملزوم بودن هر یک از تخصص‌های مزبور در واحدهای تولیدی لذا اعمال نظرات کارشناسان هریک از تخصص‌ها در واحدهای مزبور به دو صورت زیر بیان می‌گردد.

۱- مدیران فنی تولید با مدرک کارشناسی علوم دامی و بالاتر.

۲- مدیریت بهداشتی با مدرک دکتری دامپزشکی و بالاتر.

در این فصل موضوع درجه‌بندی و ضوابط انتخاب مدیران فنی تولید (کارشناسان علوم دامی یا دامپروری) و مقررات مربوط به تعیین سطح و دسته‌بندی دامداریها جهت اشتغال مدیران فنی تولید بیان می‌گردد. سازمان دامپزشکی کشور موظف است بر اساس مقررات این فصل از کتاب نظام دامپروری نسبت به تدوین ضوابط و مقررات بکارگیری دکترای دامپزشکی بعنوان مدیریت بهداشتی در واحدهای تولیدی اقدام و پس از تصویب کمیسیون مرکزی صدور پروانه به مورد اجراء درآورد.

۱- درجه‌بندی و ضوابط انتخاب مدیران فنی و بهداشتی تولید

تعریف: مدیر فنی تولید فردی است که با دارا بودن مدارک کارشناسی دامپروری (علوم دامی) و بالاتر، اداره و مدیریت تولید در یک یا چند واحد تولیدی یا صنایع وابسته به آن را عهده‌دار می‌شود.

الف- درجه‌بندی مدیران

۱- مدیرفنی ارشد فردی است، با یکی از شرایط ذیل:

- دکترای علوم دامی (دامپروری) با حداقل ۵ سال تجربه اجرائی و عملی مرتبط.

- فوق لیسانس علوم دامی (دامپروری) با حداقل ۷ سال تجربه اجرائی و عملی مرتبط.

- لیسانس علوم دامی (دامپروری) با حداقل ۹ سال تجربه اجرائی و عملی مرتبط.

۲- مدیر فنی درجه ۱، فردی است، با یکی از شرایط ذیل:

- دکترای علوم دامی (دامپروری) با حداقل ۳ سال تجربه اجرائی و عملی مرتبط.

- فوق لیسانس علوم دامی (دامپروری) با حداقل ۵ سال تجربه اجرائی و عملی مرتبط.

- لیسانس علوم دامی (دامپروری) با حداقل ۷ سال تجربه اجرائی و عملی مرتبط.

۳- مدیر فنی درجه ۲ فردی است، با یکی از شرایط ذیل:

- دکترای علوم دامی (دامپروری) با حداقل ۱ سال تجربه اجرائی و عملی مرتبط.

- فوق لیسانس علوم دامی (دامپروری) با حداقل ۳ سال تجربه اجرائی و عملی مرتبط.

- لیسانس علوم دامی (دامپروری) با حداقل ۵ سال تجربه اجرائی و عملی مرتبط.

۴- مدیر فنی درجه ۳ فردی است با یکی از شرایط ذیل:

- فوق لیسانس علوم دامی (دامپروری) با حداقل ۳ ماه تجربه عملی مرتبط.

- لیسانس علوم دامی (دامپروری) با حداقل ۶ ماه تجربه عملی مرتبط.

تبصره ۱: فارغ التحصیلان رشته‌های دانشگاهی کارشناس و بالاتر غیر مرتبط که حداقل ۷ سال تجربه عملی مفید داشته باشند و مالک واحد تولیدی باشند، می‌توانند فقط مدیریت فنی درجه ۳ را عهده‌دار شوند.

تبصره ۲: دامپزشکانی که مالک واحد تولیدی هستند، می‌توانند مدیریت فنی واحد خود را به عهده گیرند، در این صورت سطح آنها برابر با کارشناس ارشد دامپروری محسوب می‌گردد.

تبصره ۳: مدت سوابق خدمتی کارشناسان بخش امور دام، حداکثر معادل ۷۰ درصد سوابق تجربی و عملی محسوب می‌شود.

تبصره ۴: فارغ التحصیلان کاردانی علوم دامی با حداقل ۱۰ سال سابقه کار مفید و مرتبط می‌توانند بعنوان مدیر فنی درجه ۳ محسوب گردند.

بدیهی است، تشخیص درصد مربوط با توجه به درجه مورد تقاضای متقاضی، توسط کمیسیون استانی یا مرکزی صورت خواهد گرفت و آن قسمت از سوابق کارشناسانی که مستقیماً در بخشهای مربوط به پرورش دام فعالیت نموده‌اند، به عنوان سوابق مفید محسوب نمی‌شوند.

ب- نحوه اشتغال در واحدهای تولیدی

۱- مدیریت تمام وقت: به مدیریتی اطلاق می‌گردد، که مدیر، تمام وقت کاری خود را در یک واحد تولیدی صرف نماید.

۲- مدیریت پاره‌وقت: به مدیریتی اطلاق می‌گردد که مدیر، بخشی از اوقات فعالیت کاری خود را در یک واحد تولیدی صرف نماید.

ج- زمینه‌های مدیریت:

با توجه به تخصصی بودن مدیریت در واحدهای تولیدی و تفاوت کلی در اصول پرورش هر یک از انواع دام و طیور و غیره ... لازم است، هر مدیری در محدوده خاصی فعالیت نماید. رشته‌های مدیریت فنی تولید به شرح زیر تقسیم‌بندی می‌گردند. هر فرد مجاز به دریافت پروانه مدیریت فنی تولید در یکی از این موارد ذیل می‌باشد.

۱- پرورش طیور (شامل پرورش: لاین - اجداد - مادر (تخمگذار و گوشتی) - پرورش پولت - مرغ تخمگذار - مرغ گوشتی - کارخانه جوجه‌کشی - سایر ماکیان - شترمرغ).

- ۲- پرورش زنبور عسل (پرورش تجارتي و توليد عسل، توليد ملکه و فرآورده‌های فرعي کندو و غيره).
- ۳- پرورش نشخوارکنندگان بزرگ (گاو شيري، پرواربندی گوساله، گاوميش).
- ۴- پرورش نشخوارکنندگان کوچک (گوسفند داشتی و پرواری، بز).
- ۵- پرورش حيوانات پوستی و زینتی (خرگوش پوستی و پشمی، ساير حيوانات پوستی، پرندگان زینتی، ماهی زینتی).
- ۶- پرورش اسب و شتر و تکسمی‌ها.
- ۷- کارخانجات خوراک دام و طیور.
- ۸- کارخانجات توليد پرمیکس و مکمل.
- ۹- کشتارگاههای دام و طیور.
- ۱۰- دفتر خدمات مشاوره دامپروری.
- ۱۱- ساير کارخانجات و صنايع وابسته دام و طیور.

۲- دسته‌بندی واحدهای تولیدی برای اعمال مدیریت فنی تولید

لازم است واحدهای صنعتی و نیمه صنعتی تولیدی که دارای پروانه بهره‌برداری از جهاد کشاورزی استانها هستند، تحت نظر مدیریتهای فنی اداره شوند.

الف- محاسبه سوابق تجربی مالکان واحدهای تولیدی به عنوان مدیر فنی تولید واحد متعلق به خود:

مالکان واحدهای دامداری تا ظرفیتهای ذیل، در صورتی که دوره‌های آموزشی مورد تأیید معاونت امور دام را با موفقیت طی نمایند، نیازی به معرفی مدیر فنی ندارند.

- پرورش مرغ گوشتی تا ۲۰ هزار قطعه.
- پرورش مرغ تخمگذار تا ۵۰ هزار قطعه.
- پرورش بلدرچین مولد تا ۵ هزار قطعه و در واحدهای فاقد مولد تا ۱۰۰ هزار قطعه.
- پرورش اردک و غاز مولد تا ۳ هزار و بوقلمون مولد تا ۲ هزار قطعه و در واحدهای فاقد مولد اردک و غاز تا ۱۵ هزار و بوقلمون تا ۵ هزار قطعه.
- پرورش گوسفند داشتی تا ۱۰۰۰ رأس میش مولد.
- پرورش گوسفند پرواری تا ۱۰۰۰ رأس (در هر دوره پرواری).
- پرورش گاو و گاومیش مولد تا ۱۰۰ رأس.
- پرورش گوساله پرواری تا ۵۰۰ رأس.
- پرورش اسب تا ۲۰ سر.
- کارخانجات خوراک دام دارای ظرفیت اسمی کمتر از ۵ تن در ساعت.
- پرورش شتر پرواری تا ۳۰۰ نفر.
- پرورش زنبور عسل تا ۱۰۰۰ کندو.
- پرورش ملکه زنبور عسل تا ۱۵۰۰ ملکه.

توضیح اینکه، این دوره‌ها هر ساله توسط وزارت جهاد کشاورزی برای مالکان واحدهای تولیدی که پروانه بهره‌برداری دریافت می‌کنند یا پروانه بهره‌برداری آنها تمدید می‌شود، برگزار می‌گردد. بدیهی است در صورت برگزاری دوره‌ها و عدم موفقیت در دوره‌های آموزشی معرفی مدیر فنی الزامی است.

ب- سقف ظرفیت واحدها جهت اعمال مدیریت فنی در واحدهای تولیدی

کارخانه خوراک دام	پرورش زنبور عسل		جوجه کشی (میلیون عدد تخم مرغ در دوره)	گاو شیری (رأس)	گوساله پروری (رأس)	گوسفند پروری (رأس)	گوسفند داشتی (رأس)	مرغ اجداد و لاین (هزار قطعه)	مرغ مادر (هزار قطعه)	مرغ تخمگذار (هزار قطعه)	مرغ گوشتی (هزار قطعه)	نوع فعالیت درجه مدیریت
	ملکه	کلنی										
بالاتر از ۷۰	۴۰۰۰-۵۰۰۰	۱۶۰۰-۲۰۰۰	۳	۱۰۰۰ مولد	۱۵۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰ مولد	با هر ظرفیت	۹۰	۱۵۰	۲۰۰	ارشد
۵۰-۷۰	۲۵۰۰-۴۰۰۰	۱۴۰۰-۱۶۰۰	۲	۵۰۰ مولد	۱۰۰۰	۱۵۰۰	۱۵۰۰ مولد	با هر ظرفیت	۶۰	۹۰	۱۲۰	درجه ۱
۳۰-۵۰	۱۵۰۰-۲۵۰۰	۱۰۰۰-۱۴۰۰	۱/۵	۲۵۰ مولد	۵۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰ مولد	با هر ظرفیت	۳۰	۵۰	۷۰	درجه ۲
۱۲-۳۰	۵۰۰-۱۵۰۰	۲۰۰-۱۰۰۰	۱	۱۰۰ مولد	۲۵۰	۵۰۰	۵۰۰ مولد	-	-	۳۰	۴۰	درجه ۳

مدیر تولید کارخانجات پرمیکس سازی بدلیل حساسیت دقت کار بایستی مدیر فنی درجه ۱ باشد.

تبصره ۱: یک نفر مدیر نمی تواند، در انواع مختلف واحدهای تولیدی اعمال مدیریت نماید و تمامی ظرفیت مورد لزوم جهت اعمال مدیریت هر فرد باید با یک نوع فعالیت تکمیل شود، مگر در شرایط استثنا که دو یا سه نوع فعالیت در یک واحد انجام می شود که در این صورت، ملاک صدور پروانه مدیریت فرد، نوع فعالیت غالب در آن واحد است.

تبصره ۲: دستورالعمل اجرایی جهت سطح بندی مدیران فنی واحدهای تولیدی هر ساله توسط کمیسیون مرکزی صدور پروانه تدوین و ابلاغ خواهد شد.

۳- چگونگی بررسی صلاحیت افراد و صدور پروانه مدیریت و نظارت فنی

بررسی سوابق و صلاحیت مدیران، ناظران و مشاوران دامپروری، توسط سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی با هماهنگی معاونت امور دام صورت می گیرد. و آئین نامه اجرائی مربوطه توسط معاونت امور دام و سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی به صورت مشترک تهیه و به تصویب مجمع سازمان مذکور می رسد.

فصل دوم:
دفتر خدمات و مشاوره
فنی دامپرووری

دفتر خدمات و مشاوره فنی دامپروری

دفتر خدمات و مشاوره فنی دامپروری واحدی است که بمنظور ارائه خدمات در زمینه‌های مدیریت پرورش، تولید، اصلاح نژاد، تغذیه، جایگاه، تامین نهاده‌ها، تجهیزات، ماشین‌آلات، ارائه مشاوره‌های فنی و آموزشی و سایر خدمات مورد نیاز تولیدکنندگان توسط متخصص دامپروری، تامین می‌گردد. ارائه خدمات تخصصی و آخرین دستاوردها و فن‌آوریهای روز به واحدهای دامپروری، صنایع وابسته و متقاضیان جهت بالابردن میزان بهره‌وری و بهبود کیفیت و کمیت تولیدات دامی نیز می‌تواند از جمله خدمات قابل ارائه توسط دفاتر خدمات و مشاوره فنی دامپروری می‌باشد. این مجوز پس از تأیید معاونت امور دام استان توسط دبیرخانه کمیسیون صدور پروانه صادر می‌گردد.

الف- شرح خدمات دفاتر خدمات و مشاوره فنی دامپروری:

- ۱- ارائه خدمات و مشاوره در زمینه تغذیه دام
- ۲- ارائه خدمات و مشاوره در زمینه صنایع مرتبط به دام
- ۳- ارائه انواع خدمات مدیریتی
- ۴- تهیه طرح‌های توجیهی
- ۵- تهیه نقشه و نظارت بر ساخت و ساز و تجهیز واحدهای مرتبط با دام
- ۶- تهیه و توزیع نهاده‌های دامی و تجهیزات مورد نیاز واحدهای مرتبط با دام
- ۷- کاریابی جهت فارغ‌التحصیلان دامپروری در راستای ضوابط نظام دامپروری کشور
- ۸- بازاریابی محصولات تولیدی واحدهای مرتبط با دام
- ۱۰- ارائه خدمات آموزشی
- ۱۱- نظارت فنی بر جایگاه و تاسیسات
- ۱۲- تهیه نرم‌افزارهای مختلف در زمینه‌های مختلف دامپروری

ب- شرایط لازم برای دریافت مجوز دفتر خدمات و مشاوره فنی دامپروری:

- ۱- برای افراد حقیقی: دارا بودن مدرک تحصیلی لیسانس دامپروری (علوم دامی) و یا بالاتر.
  - ۲- برای شرکت‌ها: حضور حداقل یک نفر با مدرک تحصیلی لیسانس دامپروری (علوم دامی) و یا بالاتر در ترکیب سهامداران الزامی می‌باشد.
- تبصره:** شرکت متقاضی می‌بایست موضوع ارائه خدمات و مشاوره فنی دامپروری را در موضوع فعالیت شرکت به ثبت رسانیده باشد.

ج- دستورالعمل‌ها و آئین‌نامه‌ها:

دستورالعمل‌های و آئین‌نامه‌های مورد نیاز دفاتر خدمات و مشاوره فنی دامپروری توسط دفتر بهبود تغذیه و جایگاه دام تهیه و تدوین گردیده و با امضاء معاون وزیر در امور دام به استان‌ها جهت اجرا ابلاغ خواهد شد.

د- گردش کار:

- ۱- دریافت درخواست متقاضی به انضمام مدارک لازم طی فرم شماره ۱.
  - ۲- بررسی و ارسال مدارک اخذ شده توسط معاونت امور دام استان طی فرم شماره ۴ به دبیرخانه کمیسیون صدور پروانه استان.
  - ۳- صدور مجوز توسط دبیرخانه کمیسیون صدور پروانه استان .
  - ۴- ارسال رونوشت مجوز صادر شده توسط دبیرخانه کمیسیون صدور پروانه استان به معاونت امور دام استان.
- مدارک لازم برای افراد حقیقی: ۲ قطعه عکس، تصویر گواهی فارغ‌التحصیلی، تصویر کارت معافیت یا پایان خدمت، تصویر صفحات شناسنامه، امضاء تعهدنامه (فرم شماره ۲) توسط متقاضی ارائه گردد.
- مدارک لازم برای شرکتها: تصویر آگهی تاسیس، تصویر روزنامه رسمی، آخرین آگهی تغییرات (جهت احراز حضور کارشناس دامپروری (علوم دامی) در ترکیب سهامداران شرکت و مطابقت موضوع فعالیت شرکت با عنوان دفتر خدمات و مشاور فنی دامپروری) به انضمام کلیه مدارک خواسته شده در بند مربوط به افراد حقیقی در خصوص کارشناس دامپروری (علوم دامی) سهامدار در شرکت.

باب هفتم:
دفاآر خدمات اصلاآ نژادی

اهداف:

- الف- ایجاد ارتباط خویشاوندی بین گله‌ها
- ب- ایجاد شرایط بهداشتی در باروری دام‌های ماده
- ج- ایجاد شرایط لازم برای برنامه‌های آزمون نتاج (progeny test) و تعیین ارزیابی عملکرد دام‌های نر (performance test)
- د- کنترل بیماری‌های ژنتیکی
- ه- افزایش، بهبود و پیشرفت ژنتیکی تولید دام‌های کشور با استفاده از مواد ژنی برتر
- و- کنترل هم‌خونی
- ز- ایجاد شرایط لازم برای تغییر ساختار ژنتیکی دام‌های کشور در راستای اهداف مشخص شده

خدمات تلقیح مصنوعی شامل:

- ۱- تهیه و توزیع اسپرم و ازت و سایر لوازم تلقیح مصنوعی برای دامداران و مأمورین تلقیح مصنوعی.
  - ۲- انجام عملیات تلقیح مصنوعی در دام و تلقیح به موقع دام و صدور گواهی تلقیح و ارائه یک نسخه به دامدار و معاونت امور دام.
  - ۳- ارائه خدمات شناسایی دام نظیر شماره‌زنی (بدن، گوش).
  - ۴- ارائه خدمات اصلاح نژادی نظیر ثبت مشخصات، رکوردگیری و ارزیابی تیپ.
  - ۵- ارائه خدمات آموزشی و بازآموزی جهت نیروهای شبکه تلقیح مصنوعی.
  - ۶- هماهنگی با معاونت امور دام استان و ارائه هرگونه گزارشات لازم به درخواست معاونت امور دام.
  - ۷- هماهنگی با معاونت امور دام استان در جهت تعیین تعرفه‌های تلقیح مصنوعی و خدمات اصلاح نژادی.
  - ۸- هماهنگی با معاونت امور دام استان جهت تأمین اسپرم‌های مناسب برای دامداران.
  - ۹- رعایت دستورالعمل‌های صادره از معاونت امور دام در جهت توسعه شبکه تلقیح مصنوعی دامی.
  - ۱۰- ثبت دقیق اطلاعات مربوط به عملیات تلقیح مصنوعی مطابق با جداول و فرم‌های معاونت امور دام و ارسال به موقع آنها.
  - ۱۱- نظارت بر فعالیت مأمورین تلقیح مصنوعی تحت پوشش خود و کنترل کیفی و ارائه ارزیابی عملکرد به معاونت امور دام استان.
- تبصره:** ارائه خدمات بند ۴ نیاز به تأییدیه معاونت امور دام و ارائه گواهی‌نامه معتبر می‌باشد.

باب هشتم:
دامداری روستایی

باب پنجم: دامداری روستایی

مقدمه:

با اعتقاد به محور بودن کشاورزی در جهت حفظ استقلال اقتصادی و سیاسی کشور و نقش مهمی که دامداران روستایی در تامین مواد پروتئینی حیوانی موردنیاز جامعه به عهده دارند، از آنجائی که قسمت اعظم انواع دام کشور شامل: گاو و گاومیش، گوسفند و بز، حتی انواع طیور و سایر دامها، به صورت سنتی و براساس روشهای متداول جوامع روستایی در واحدهای کوچک به صورت پراکنده و با توجه به تنوع آب و هوایی پرورش داده می شوند، لذا حفظ و بهبود تدریجی وضعیت آنها با هدف افزایش راندمان تولید و بهبود کیفیت محصولات تولیدی، با اعمال حمایت‌های ممکن مورد نظر می‌باشد.

۱- اهداف

- ۱- شناسایی دامداریهای روستایی و برنامه‌ریزی جهت بهسازی یا نوسازی آن.
- ۲- ایجاد شرایط لازم برای استفاده دامداران روستایی از تسهیلات موجود (بانکی، فنی و ...).
- ۳- فراهم نمودن امکان دستیابی به بانک اطلاعاتی جامع از تعداد دام، شاغلین بخش و تولیدات دامی و صنایع وابسته و ... جهت هرگونه تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی ستادی در کشور.
- ۴- بهبود شیوه‌های تولید جهت افزایش کمی و کیفی فرآورده‌های دامی در دامداریهای روستایی.
- ۵- افزایش درآمد سرانه دامداران روستایی و جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه آنان به شهرها. (تثبیت شغل در روستا).
- ۶- کمک به ارتقای سطح بهداشت دام، دامدار و روستا.

۲- انواع مجوزهای صادره جهت دامداریهای روستایی

نظر به اینکه مهمترین هدف تعیین شده در واحدهای دامداری روستایی افزایش کمی و کیفی تولید فرآورده‌های دامی می باشد، این مهم پس از شناسایی دامدار و واحدهای دامداری و متناسب با وضعیت موجود یکی از انواع مجوزهای ذیل صادر میگردد.

الف - پروانه بهره‌برداری دامداری روستایی: برای واحدهایی که دارای جایگاه مناسب براساس شرایط تعیین شده می‌باشند.

ب - شناسنامه دامدار یا کارت شناسایی (شناسنامه) دامداری: برای دامدارانی که شرایط لازم جهت دریافت پروانه بهره‌برداری دامداری روستایی را ندارند، طبق فرم ضمیمه صادر می‌گردد.

تبصره: چنانچه دامدار بتواند جایگاه مناسبی را براساس ضوابط تعیین شده احداث نماید، کارت شناسایی دامداری نامبرده قابل تبدیل به پروانه بهره‌برداری دامداری روستایی می‌باشد.

- صدور پروانه بهره‌برداری دامداری روستایی، براساس ضوابط تعیین شده پس از درخواست دامدار و بازدید کارشناسان جهاد کشاورزی، در صورت دارا بودن شرایط لازم، انجام می‌گیرد.

تبصره: در روستاها، چنانچه بافت غالب تولیدی آنان دامداری و کشاورزی باشد و حداقل دام هر دامدار روستایی مطابق یکی از بندهای جدول مربوط (جدول شماره یک) باشد، پروانه دامداری روستایی براساس مقررات و شرایط تعیین شده در بخش مربوطه صادره می‌شود.

۱- الف - مقررات عمومی صدور پروانه دامداری روستایی

۱- دامداری در داخل روستا یا مزارع آن یا حوالی روستا واقع شده باشد. (و یا هر زمین دیگری که از نظر مراجع ذیصلاح، معارض نداشته باشد).

۲- دارا بودن حداقل دام برای هر دامدار روستایی، براساس جدول شماره یک.

۳- جایگاه دام آنها از نظر اصول دامپروری مورد تأیید کارشناس مربوط جهاد کشاورزی باشد.

۵- راههای خروجی فاضلاب دامداری آنان به چشمه، نهر، قنات، رودخانه و راههای دسترسی و ارتباطی روستا منتهی نگردد.

۶- ارائه سند مالکیت زمین جایگاه دام یا استشهاد محلی براساس فرم مربوطه.

تبصره ۱: ظرفیت بالقوه هر دامداری در روستا براساس سطح زیربنای اصطبل، نوع و نژاد دام و همچنین، با توجه به عرف محل و شرایط اقلیمی منطقه به ازای هر راس دام مطابق جدول شماره ۲ که ضمیمه همین فصل از کتاب نظام دامپروری می‌باشد، تعیین می‌شود.

تبصره ۲: چنانچه زمین جایگاه فاقد سند مالکیت باشد یا ارائه آن مقدور نباشد یا به صورت مشاع، اجاره نامه، اوقافی باشد، ارائه استشهاد محلی براساس فرم ضمیمه این فصل با تایید شورا یا معتمدین محل جهت صدور پروانه روستایی کفایت می‌کند.

تبصره ۳: چنانچه سند مالکیت جایگاه دام به صورت مشاع به چند نفر تعلق داشته باشد، با توافق شرکاء و با تایید شورا یا معتمدین محل، صدور پروانه به نام یکی از آنان بلامانع است و در صورت عدم توافق به نام یکی از آنان با ذکر کلمه شرکاء صادر می شود.

تذکر: به منظور امکان اعمال سیاستهای دامپروری و بالا بردن کیفیت دامداری و روشهای مناسب تولید و اهداف تعیین شده می باید کلیه اطلاعات مربوطه در پروانه به طور کامل ثبت و هرگونه تغییری توسط مرجع صادر کننده بلامانع است.

۲- الف- ضوابط فنی صدور پروانه دامداری روستایی

صدور پروانه دامداری روستایی پس از تکمیل فرمهای مربوطه و مطابق ضوابط زیر توسط کمیسیون صدور پروانه استان صادر می گردد.

۱- **ظرفیت:** ظرفیت دامداریها جهت صدور مجوز و پروانه باید مطابق جدول شماره (۱) باشد.

تبصره: هرگونه افزایش ظرفیت واحد دامداری بدون کسب مجوز از مرجع صادرکننده مجاز نمیباشد.

۲- **زمین:** مساحت زمین موردنیاز جهت صدور پروانه باید دو برابر میزان جایگاه مسقف باشد بعبارتی قسمت مسقف و غیرمسقف (بهاربند) برابر باشد.

۳- **نقشه و متراژ جایگاه:** متراژ موردنیاز جهت جایگاه مسقف مطابق جدول شماره (۲) میباشد.

۴- **مصالح ساختمانی:** به منظور کاهش هزینه ها حتی الامکان از مصالح محلی در منطقه با رعایت نکات فنی استفاده گردد.

۵- **محل احداث:** نباید در مسیر آبرفت های فصلی و مسیل های شناخته شده چهار فصل باشد همچنین محل احداث حتی المقدور نباید در مسیر وزش بادهای غالب به طرف روستا قرار داشته باشد.

۶- **تبدیل:** تغییر نوع دام یا شیوه بهره برداری و واگذاری یا انتقال پروانه دامداری روستایی به غیر، با هماهنگی مرجع صادرکننده و انجام مراحل قانونی آن و تایید کمیسیون صدور پروانه استان بلامانع است.

۷- **فاصله:** فاصله بین دامداریهای روستایی خارج از روستا ضرورت ندارد.

۸- **بهداشت جایگاه:** متقاضیان متعهد میگردند از تخلیه کود و فضولات دامی واحد خود در معابر و اماکن عمومی خودداری نموده و فاضلاب واحد خود را به صورت اصولی به خارج از واحد منتقل نمایند.

یادآوری ۱: در صورت اجرای طرح در داخل روستا در صورت صلاحدید کارشناس اموردام میزان متراژ موردنیاز قسمت غیرمسقف (بهاربند) تا نصف قابل تقلیل است.

یادآوری ۲: داشتن انبار علوفه مطابق با ظرفیت دامداری جهت دریافت صدور پروانه دامداری روستایی الزامی است.

یادآوری ۳: داشتن فضایی مسقف به عنوان زایشگاه و محل نگهداری دامهای متولد شده، در دامداری الزامی است.

یادآوری ۴: داشتن فضایی مناسب جهت دوشش دامها در محوطه دامداری جهت گاوداری و گاو میش داری الزامی است.

یادآوری ۵: در ارتباط با ابعاد زایشگاه و فضای شیردوشی نظر کارشناس ملاک می باشد.

۱- ب- مقررات عمومی صدور کارت شناسایی (شناسنامه) دامداری:

کلیه دامدارانی که دامداریهای آنان بر اساس ضوابط و مقررات مزبور قادر به اخذ پروانه دامداری روستایی نمی شوند می توانند درخواست صدور کارت شناسایی دامداری را از جهاد کشاورزی بنمایند.

۲- ب- روش صدور کارت شناسایی (شناسنامه) دامداری:

۱- تقاضای دامدار از مدیریت شهرستان

۲- بازدید از محل و تنظیم فرمهای مربوطه

۳- صدور کارت شناسایی دامدار توسط مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان

تبصره: کارت شناسایی دامداری توسط معاونت امور دام جهاد کشاورزی طراحی، چاپ و در اختیار استانها قرار گیرد.

جدول (۱) تعداد ظرفیت دام جهت صدور پروانه دامداریهای روستایی

حداکثر	حداقل	
۱۹	۳	گاو (مولد)
۱۹	۳	گاو میش (مولد)
۹۵	۲۰	گوسفند (مولد)
۴۵	۲۰	بز (مولد)
۴۵	۱۰	گوساله پرواری
۴۵	۱۰	گوساله پرواری گاو میش
۱۹۰	۲۰	بره پرواری
۱۰	۳	اسب (مادیان)
۴۵	۵	پرواربندی شتر مولد

جدول (۲) متراژ جایگاه (مترمربع)

غیر مسقف	مسقف	
۹-۱۱	۱۱-۱۴	گاو و گاو میش
۳-۳/۵	۳/۵-۴	گوساله پرواری
۲/۵	۲/۲	گوسفند و بز
۱/۴-۱/۶	۱	بره پرواری
۱۰	۸	شتر
۶	۴	پرواربندی شتر
۸	۵	اسب

یادآوری: با توجه به ظرفیت پایین دامداریهای روستایی ضرورت دارد که متراژ قسمت مسقف و غیرمسقف به ازای هر راس بیشتر از مقادیر استاندارد مندرج در بخش دامداریهای صنعتی باشد.

جدول مشخصات واحد پرورش ماکیان

نوع بهره‌برداری	پرورش پोलت تخمگذار		پرورش نیمچه گوشتی		پرورش مرغ تخمگذار در قفس
شرایط پرورش	در کف آشیانه‌های اتوماتیک و در قفس	در کف آشیانه‌های اتوماتیک	در کف آشیانه‌های غیر اتوماتیک	در کف آشیانه‌های اتوماتیک	-
حداقل ظرفیت	۳۰ هزار در یک سن و در یک فارم	۳۰ هزار در یک سن و در یک فارم	۱۵ هزار در یک سن و در یک فارم	۱۸ هزار در یک سن و در یک فارم	۹۰ هزار قطعه
تعداد در هر مترمربع از آشیانه و قفس	۴۰ قطعه	۲۰ قطعه	۱۲ قطعه	۱۵ قطعه	به ازاء هر ۱۰ سانتیمتر طول دانخوری یک قطعه مرغ*

* ابعاد قفس شکل مکعب در نظر گرفته می‌شود و برای محاسبه ظرفیت مرغ تخمگذار در هر سالن (براساس فرمول زیر می‌باشد):

(۱۰ × تعداد طبقات × ۲ × طول ردیف قفس به متر)

- فاصله واحد پرورش پولت یک واحد با واحد مرغ تخمگذار همان واحد ۱۵۰ متر و همچنین فاصله هر سن مرغ تخمگذار از سن دیگر پنجاه متر و فاصله سالنها از یکدیگر ۱۲ متر در نظر گرفته می‌شود.

- حداقل زمین مورد نیاز با توجه به ضوابط مورد نیاز اجرای طرح توسط کمیسیون صدور پروانه استان برای واحدهای مرغداری محاسبه خواهد شد.

دنباله جدول مشخصات واحد پرورش ماکیان

شتر مرغ	پرورش مرغ شاخدار، دراج، کبوتر گوشتی، هوبره (مادر و گوشتی)	پرورش قرقاول		پرورش کبک		پرورش بلدرچین		گوشتی		مادر		پرورش اردک		پرورش مرغ مادر (گوشتی و تخمگذار)	پرورش مرغ اجداد (گوشتی و تخمگذار)	نوع بهره‌داری
		مولد	پروراری	گوشتی	مادر	گوشتی	مادر	گوشتی	مادر	بو قلمون	غاز	بو قلمون	غاز			
۲۵	۱۰۰	مرغ شاخدار = دوهزار دراج = هزار کبوتر گوشتی = دوهزار هوبره = دو بیست	دوهزار و پانصد	پانصد	پنج هزار	پانصد	سی هزار	دوهزار	دوهزار	دوهزار	هزار	هزار	سه هزار	دوهزار	۱۵ هزار قطعه خط (D) گوشتی ۵ هزار قطعه خط (D) تخمگذار	حداقل ظرفیت (قطعه)
یک قطعه ۲۵۸ متر مربع	یک قطعه در ۳۶ متر مربع	مرغ شاخدار = شش قطعه	دو وهفت دهم	دو وهفت دهم	بیست	پانزده	**	شصت و پنج	چهار	سه	دو و نیم	دو	چهار	چهار	۶/۵ قطعه (گوشتی) ۸/۵ قطعه (تخمگذار)	تعداد در هر متر مربع از آشیانه و قفس

** تعداد در متر مربع از آشیانه و قفس برای بلدرچین در سه مقطع سنی به شرح زیر محاسبه می‌شود.

۱-۱۴ روزگی ۲۰۰ قطعه بلدرچین گوشتی در یک متر مربع در هر طبقه قفس

۱۴-۲۸ روزگی ۱۵۰ قطعه بلدرچین گوشتی در یک متر مربع در هر طبقه قفس

۲۸ تا سن کشتار ۱۲۰ قطعه بلدرچین گوشتی در یک متر مربع در هر طبقه قفس

جدول حداقل فواصل داخل مزرعه / مادر (شتر مرغ)

(واحد متر)

شرح	از تولد تا یک ماهگی	یک تا سه ماهگی	سه ماهگی تا پروار	جوجه کشی	گله مادر	بیمارستان	درب ورودی
از تولد تا یک ماهگی	-	۵۰	۱۰۰	۵۰	۱۰۰	۱۰۰	-
یک تا سه ماهگی	۵۰	-	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	-
سه ماهگی تا سن پروار	۱۰۰	۱۰۰	-	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۳۰
جوجه کشی	۵۰	۱۰۰	۱۰۰	-	۲۰۰	۱۰۰	-
گله مادر	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰	-	۱۰۰	۵۰
قرنطینه	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰

جدول مشخصات واحد پرندگان زینتی

نوع بهره‌برداری	واحدهای کوچک پرندگان زینتی		مزارع پرورش پرندگان زینتی			واحد پرورش پرندگان قابل شکار و تولیدی				باغ پرندگان	مرکز عرضه و فروش پرندگان زینتی
	نوع پرنده	کوچک جثه	متوسط جثه	کوچک جثه	متوسط جثه	بزرگ جثه	کیک و تیهو	قرقاول و دراج	هوبره		
شرایط پرورش	در قفس یا جایگاه محصور	جایگاه محصور	در سالن و قفس	در سالن و قفس یا جایگاه محصور	در صورت نیاز با در نظر گرفتن گردشگاه و استخر آب و برکه	در جایگاه محصور				در قفس	در فضای محصور با قفس و توری یا در نظر گرفتن گردشگاه، استخر و برکه آب
حداقل ظرفیت (قطعه)	۲۰۰	۵۰	۵۰۰	۲۰۰	۱۰	۱۰۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰۰	۲۰۰
حداقل جایگاه مورد نیاز (مترمربع)	۱۰	۶۰	۵۰	۱۰۰	۱۰۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	یک هکتار
تعداد در هر مترمربع	۲۰	۴	۲۰	۴	۱	۳	۳	۳	۳	۲۰	-
حداکثر ظرفیت (قطعه)	۲۰۰۰	۱۰۰۰	۴۰۰۰	۳۰۰۰	۵۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰

۱- برای هر کدام از واحدها پروانه بهره‌برداری جداگانه صادر می‌گردد.

۲- پرندگان کوچک جثه شامل: قناری، مرغ عشق، فینچ، سهره، بلبل، مینا، چکاوک، سار، پری شاهرخ، طوطی کوتوله

۳- پرندگان متوسط جثه شامل: طوطی‌ها، کاسکو، کبوترها، مرغ و خروس زینتی، مرغ شاخدار، اردک، غاز، مرغابی و قرقاول

۴- پرندگان بزرگ جثه شامل: قو، طاووس

۵- مرغ و خروس زینتی فقط بصورت زنده عرضه می‌گردد.

۶- حداکثر ظرفیت نگهداری شترمرغ در باغ پرندگان ۵ قطعه می‌باشد.

(جدول فواصل)

مناطق مسکونی						عوارض تاسیساتی										عوارض طبیعی			
محدوده روستا			محدوده شهر و شهرک			صنایع				حریم فرودگاه			حریم جاده		حریم راه آهن	حریم دریا	حریم رودخانه		
کمتر از ۲۵ خانوار	بین ۱۰۰-۲۵ خانوار	بیش از ۱۰۰ خانوار	کمتر از ۵۰۰۰۰ نفر	بین ۵۰۰۰۰ تا ۵۰۰۰۰۰ نفر	بیش از ۵۰۰۰۰۰ نفر	بزرگ	متوسط	کوچک	غذائی ۰۱	بین المللی	اصلی	منطقه‌ای	اتوبان و اصلی	فرعی					
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۸۰۰	۴۰۰	۲۰۰	۶۰	-	۸۰	۴۰۰	۴۰-۲۰	سردخانه مواد پروتئینی	
۲۰۰	۲۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۱۰۰۰	۲۰۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰	۲۰۰	۱۰۰۰	۲۰۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰	۱۵۰	-	۲۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰-۵۰	کشارگاه طیور	
۸۰	۸۰	۲۰۰	۲۰۰	۴۰۰	۸۰۰	۴۰۰	۲۰۰	۸۰	۴۰۰	۸۰۰	۴۰۰	۲۰۰	۶۰	-	۸۰	۴۰۰	۴۰-۲۰	کشارگاه دام	
۸۰	۸۰	۲۰۰	۲۰۰	۴۰۰	۸۰۰	۴۰۰	۲۰۰	۸۰	۴۰۰	۸۰۰	۴۰۰	۲۰۰	۶۰	-	۸۰	۴۰۰	۴۰-۲۰	کارخانه خوراک دام و طیور	
۲۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰	۸۰۰	۴۰۰	۲۰۰	۴۰۰	۸۰۰	۴۰۰	۲۰۰	۶۰	-	۸۰	۴۰۰	۴۰-۲۰	کارخانه جوجه کشی	
۲۰۰	۲۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۱۰۰۰	۲۰۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰	۲۰۰	۱۰۰۰	۲۰۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰	۱۵۰	-	۲۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰-۵۰	میادین دام	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	زنبورداری	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	پرورش ملکه	
۵۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۵۰	۱۰۰	۲۰۰	۱۴۰	۱۰۰	۵۰	۲۵	۵۰	۱۰۰	۲۵	پرندگان زینتی	
۸۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۴۰۰	۸۰۰	۴۰۰	۲۰۰	۸۰	۴۰۰	۸۰۰	۶۰۰	۴۰۰	۶۰	۱۰۰	۲۰۰	۴۰۰	۴۰-۲۰	سایر ماکیان	
۸۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۴۰۰	۸۰۰	۴۰۰	۲۰۰	۸۰	۴۰۰	۸۰۰	۶۰۰	۴۰۰	۶۰	۴۰	۸۰	۴۰۰	۴۰-۲۰	پولت و تخمگذار و گوشتی	
۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰	۸۰۰	۸۰۰	۴۰۰	۲۰۰	۴۰۰	۸۰۰	۸۰۰	۶۰۰	۸۰	۶۰	۸۰	۱۰۰۰	۴۰-۲۰	مادر	
۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۳۰۰۰	۳۰۰۰	۳۰۰۰	۲۰۰۰	۱۰۰۰	۲۰۰۰	۳۰۰۰	۳۰۰۰	۳۰۰۰	۵۰۰	۲۰۰	۵۰۰	۱۰۰۰	۲۰۰	اجداد	
۳۰۰۰	۳۰۰۰	۳۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰۰	۳۰۰۰	۳۰۰۰	۳۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰	۱۰۰۰	۲۰۰۰	۵۰۰	لاین	
۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰	۲۰۰	۱۰۰۰	۲۰۰۰	۱۵۰۰	۱۰۰۰	۱۵۰	۱۰۰	۲۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰-۵۰	سگ	

مناطق مسکونی						عواری ناسیساتی						عواری طبیعی						
محدوده روستا			محدوده شهر و شهرک			صنایع			حریم فرودگاه			حریم جاده		حریم راه آهن		حریم دریا	حریم رودخانه	
کمتر از ۲۵ خانوار	بین ۱۰۰- ۲۵ خانوار	بیش از ۱۰۰ خانوار	کمتر از ۵۰۰۰۰ نفر	بین ۵۰۰۰۰ تا ۵۰۰۰۰۰ نفر	بیش از ۵۰۰۰۰۰ نفر	بزرگ	متوسط	کوچک	غذائی ۰۱	بین المللی	اصلی	منطقه‌ای	اتویان و اصلی	فرعی		دوستانه	دریا	رودخانه
دویست	پانصد	پانصد	پانصد	هزار	دو هزار	هزار	پانصد	دویست	هزار	دو هزار	هزار و پانصد	هزار	صد و پنجاه	یکصد	دویست	هزار	پنجاه صد	حیوانات پوستی، زینتی و خانگی
-	-	-	-	-	-	پانصد	دویست	یکصد	پانصد	دو هزار	هزار	پانصد	یکصد	یکصد	دویست	یکصد	پنجاه صد	مرکز پرورش و سوارکاری اسب و پرورش سایر تک سمیان
-	صد و پنجاه	دویست و پنجاه	پانصد	هزار	دو هزار	پانصد	دویست	دویست	هزار	دو هزار	هزار	پانصد	یکصد و پنجاه	پنجاه صد	دویست	هزار	پنجاه صد	پروراندی
-	صد و پنجاه	دویست و پنجاه	پانصد	هزار	دو هزار	پانصد	دویست	دویست	هزار	دو هزار	هزار	پانصد	یکصد و پنجاه	پنجاه صد	دویست	هزار	پنجاه صد	داشته
هزار	هزار	هزار	هزار	هزار	دو هزار	هزار	هزار	هزار	هزار	دو هزار	هزار	هزار	هزار	هزار	هزار	هزار	هزار	اصلاح نژادی و تحقیقاتی
-	صد و پنجاه	دویست و پنجاه	پانصد	هزار	دو هزار	هزار	پانصد	دویست	هزار	دو هزار	هزار	پانصد	صد و پنجاه	پنجاه صد	دویست	هزار	پنجاه صد	پروراندی
-	صد و پنجاه	دویست و پنجاه	پانصد	هزار	دو هزار	هزار	پانصد	دویست	هزار	دو هزار	هزار	پانصد	صد و پنجاه	پنجاه صد	دویست	هزار	پنجاه صد	گاومیش و شتر
هزار	هزار	هزار	هزار	هزار	دو هزار	هزار	هزار	هزار	هزار	دو هزار	هزار	هزار	هزار	هزار	هزار	هزار	هزار	اصلاح نژادی و تحقیقاتی

(دنباله جدول فواصل)

کارخانجات				میدان دام	زنبور عسل		پرندگان زینتی	سایر ماکیان	ماکیان (مرغ و خروس)				سگ		
سردخانه مواد پروتئینی	کشتارگاه طیور	کشتارگاه دام	کارخانه خوراک دام و طیور		زنبورداری	پرورش ملکه			پولت و تخمگذار و گوشتی	مادر	اجداد	لاین			
با نظر کمیسیون	پانصد	دویست	دویست	دویست	هزار	-	-	یکصد	دویست	دویست	چهار صد	سه هزار	پنج هزار	پانصد	سردخانه مواد پروتئینی
	هزار	هزار	دوهزار	دو هزار و پانصد	هزار	-	-	دویست و پنجاه	هزار	هزار	دوهزار	سه هزار	پنج هزار	پانصد	کشتارگاه طیور
		هزار	هزار	دویست	چهار صد	-	-	پنجاه	هشتاد	هشتاد	دویست	هزار	سه هزار	هزار	کشتارگاه دام
			هزار	چهار صد	چهار صد	-	-	دویست و پنجاه	چهار صد	هشتصد	هشتصد	سه هزار	پنج هزار	پانصد	کارخانه خوراک دام و طیور
				هزار	دویست	-	-	دویست و پنجاه	چهار صد	هشتصد	هشتصد	سه هزار	پنج هزار	پانصد	کارخانه جوچه کشی
				چهار صد	-	-	پنجاه	یکصد	یکصد	-	هزار	سه هزار	هزار	میدان دام	
					طبق نظام	۱۰ کیلومتر	-	-	-	-	-	-	-	-	زنبورداری
						پنجاه کیلومتر	-	-	-	-	-	-	-	-	پرورش ملکه
							دویست و پنجاه	دویست و پنجاه	دویست و پنجاه	دویست	دویست و پنجاه	هفتصد و پنجاه	هزار و دویست و پنجاه	پنجاه	پرندگان زینتی ^(۱)
							چهار صد	چهار صد	چهار صد	هشتصد	سه هزار	پنج هزار	دویست	دویست	سایر ماکیان
								چهار صد	چهار صد	هشتصد	سه هزار	پنج هزار	دویست	دویست	پولت و تخمگذار و گوشتی
									هشتصد	هشتصد	سه هزار	پنج هزار	پانصد	پانصد	مادر
											چهار هزار	پنج هزار	هزار و پانصد	هزار و پانصد	اجداد
												پنج هزار	سه هزار	سه هزار	لاین
													دویست	دویست	سگ

(۱) در خصوص پرندگان صرفاً زینتی که پرورش آنها در مناطق شهری نیز مجاز است، رعایت فاصله الزامی است.

تبصره: فاصله واحد گاو میش داری با دریا در استانهای ساحلی ۵۰۰ متر می باشد.

(دنباله جدول فواصل)

حیوانات پوستی، زینتی و خانگی	مرکز پرورش و سوار کاری اسب و پرورش تک سمیان	گوسفند و بز			گاو و گاو میش و شتر			سردخانه مواد پروتئینی	کار خانجات ۲
		پروراندی	داشتی	اصلاح نژادی و تحقیقاتی	پروراندی	داشتی (شیری و گوسفندی)	اصلاح نژادی و تحقیقاتی		
دویست و پنجاه	پانصد	دویست و پنجاه	دویست و پنجاه	پانصد	دویست و پنجاه	دویست و پنجاه	پانصد	کشتار گاه طیور	
هزار	هزار	دویست	دویست	پانصد	دویست	دویست	پانصد	کشتار گاه دام	
پانصد	هزار	چهار صد	چهار صد	هزار	چهار صد	چهار صد	هزار	کار خانه خوراک دام و طیور	
پانصد	هزار	دویست	دویست	هزار	دویست	دویست	هزار	کار خانه جوجه کشی	
هزار	هزار	چهار صد	چهار صد	هزار	چهار صد	چهار صد	هزار	میادین دام	
-	-	-	-	-	-	-	-	زنبورداری	
-	-	-	-	-	-	-	-	پرورش ملکه	
پنجاه	دویست و پنجاه	پنجاه	پنجاه	دویست و پنجاه	پنجاه	پنجاه	دویست و پنجاه	پرندگان زینتی	
دویست	پانصد	یکصد	یکصد	پانصد	یکصد	یکصد	پانصد	سایر ماکیان	
دویست	پانصد	یکصد	یکصد	پانصد	یکصد	یکصد	پانصد	پولت و تخمگذار و گوشتی	
پانصد	پانصد	سیصد	سیصد	پانصد	سی صد	سی صد	پانصد	مادر	
هزار و پانصد	هزار و پانصد	هزار و پانصد	هزار و پانصد	هزار و پانصد	هزار و پانصد	هزار و پانصد	هزار و پانصد	اجداد	
سه هزار	سه هزار	سه هزار	سه هزار	سه هزار	سه هزار	سه هزار	سه هزار	لاین	
دویست	هزار	دویست	دویست	هزار	دویست	دویست	هزار	سگ	
دویست	هزار	دویست	دویست	هزار	دویست	دویست	هزار	حیوانات پوستی، زینتی و خانگی	
	دویست	یکصد	یکصد	پانصد	یکصد	یکصد	پانصد	مرکز پرورش و سوار کاری اسب و پرورش سایر تک سمیان	
		یکصد	دویست	هزار	دویست	دویست	هزار	پروراندی	
			دویست	هزار	دویست	دویست	هزار	داشتی	
				هزار	هزار	هزار	هزار	اصلاح نژادی و تحقیقاتی	
					دویست	دویست	هزار	پروراندی	
						دویست	هزار	داشتی (شیری و گوشتی)	
							هزار	اصلاح نژادی و تحقیقاتی	

* فاصله واحدهای گلخانه با انواع دامداری به جز اجداد و لاین در صورت رعایت موارد ذیل می‌توان در حد رعایت حریم زمین (حداقل ۵۰ متر) تقلیل یابد.

۱- رعایت ضوابط بهداشتی در مسیر تردد از جمله (مسیر دستیابی به واحدها مجزا باشد).

۲- حمل کودهای حیوانی به اینگونه واحد بایستی بصورت عمل‌آوری شده و بسته‌بندی صورت گیرد (حمل داخل کیسه پلاستیکی)

۳- کیسه‌های مصرف شده در حمل کود به شکل مناسب دفن گردد.

۴- لازم بذکر است که واحدهای گلخانه‌ای مربوطه نمی‌توانند محلی بنام دیوی کود در مجاور آن داشته باشد.

در صورتیکه واحد گلخانه رعایت موارد فوق را ننماید مشابه یک واحد مرغداری رعایت فاصله جدول نظام دامپروری الزامی است.

* فاصله واحد پرورش قارچ با مرغداری: در صورت ارائه تعهدنامه محضری مبنی بر عدم اقدام در خصوص فرآوری کود (تولید کمپوست قارچ) یعنی کمپوست مورد نیاز واحد را از کارخجانات مجاز به دارای پروانه از مراجع ذیصلاح باشند و نام کارخانه را قبلاً اعلام نماید.

* بخشنامه تعدیل شامل مزارع: لاین- اجداد- کشتارگاههای طیور- مراکز تحقیقاتی و اصلاح نژادی و مرغ تخمگذار بالای ظرفیت ۵۰۰ هزار قطعه نمی‌گردد.

* بخشنامه تعدیل شامل واحدهای طیور صنعتی (گوشتی و تخمگذار) اعم از تأسیس و موجود می‌باشد.

* فاصله میدان تیر سبک تا مراکز پرورش دام و طیور: حداقل دو هزار متر

* فاصله کارخانه جوجه‌کشی وابسته با واحد پرورش مرغ مادر: ۵۰۰ متر

* فاصله کارخانه جوجه‌کشی مستقل با سایر واحدها: بر اساس ضوابط مندرج در کتاب

* فاصله دامداری تا مراکز آموزشی: یک کیلومتر

* پرواربندی گوساله با روستا (بیش از ۲۵ خانوار): ۱۵۰ متر

* فاصله معادن سنگ با واحدهای دامداری و مرغداری: مشابه صنایع بزرگ محسوب و هزارمتر می‌باشد.

* ملاک تعیین فواصل بین واحدها انتهای تأسیسات با ابتدای تأسیسات محاسبه می‌گردد.

* واحد پرورش شترمرغ مولد مشابه مرغ مادر- پرواری مشابه واحد مرغ گوشتی

* فاصله معدن و کارخانه پودر سنگ با مرغداری: هزارمتر

* فاصله معادن رس و مارن با مرغداری: مثل صنایع متوسط در نظر گرفته می‌شود- کارخانه گچ مشابه

صنایع بزرگ

* فاصله امامزاده با دامداری: مشابه روستا در ۱۵۰ متری بلامانع

- * فاصله محل تخلیه زباله با دامداری و مرغداری: حداقل دو هزار متر
- * فاصله کارخانه آسفالت تا مرغداری و دامداری: هزار متر
- * فاصله شهرک صنعتی مشابه صنایع متوسط در نظر گرفته می‌شود.
- * فاصله دامداری تا پرورش ماهی: صد متر
- * پمپ بنزین چنانچه در جاده اصلی باشد مشابه فاصله دامداری تا جاده اصلی یعنی ۱۵۰ متر
- * زمین ورزشی و فوتسال: چنانچه تأسیسات نداشته باشد رعایت فاصله الزامی نمی‌باشد.
- * واحدهای ذرت خشک کن جزء کارخانجات خوراک دام و طیور محسوب گردد.
- * سدهای خاکی مشابه رودخانه در نظر گرفته می‌شود.
- * کارگاه شالیکوبی به عنوان صنایع متوسط و فرودگاه و هواپیمای سمپاشی به عنوان فرودگاه منطقه‌ای در نظر گرفته می‌شود.
- * رعایت حداقل یک هزار متر فاصله کارخانجات داروسازی و انبار مواد شیمیایی با واحدهای دامداری و مرغداری الزامی است.
- * کارگاه تولید شن و ماسه بعنوان واحد متوسط در نظر گرفته می‌شود.
- * فاصله مجاز مرغداری و واحد پرورش سایر ماکیان از کارخانجات روغن کشی و پنبه پاک‌کنی (واحد پنبه پاک‌کنی به عنوان واحد متوسط) مطابق جدول فواصل در نظر گرفته می‌شود.
- * فاصله استادیوم ورزشی با واحدهای مرغداری گوشتی (۲۰۰۰۰ قطعه‌ای) پانصد متر در نظر گرفته می‌شود.
- * فاصله جایگاه سیلوی علوفه با دامداری و مرغداری مشابه کارخانجات خوراک دام (فاصله با گاوداری پانصد متر و با مرغداری یک هزار متر) در نظر گرفته می‌شود.
- * فاصله واحدهای صنعتی دام و طیور با تأسیسات نفتی، گاز و آبرسانی شرکت نفت: تأسیسات نفتی به عنوان صنایع بزرگ و در مورد لوله‌های گازرسانی و آبرسانی شرکت نفت بر اساس حریم قانونی ضوابط ادارات و شرکتهای ذیربط می‌باشد.

قدردانی و تشکر

آخرین بازنگری و اصلاحات در سال ۱۳۸۵ توسط حوزهٔ معاونت امور دام انجام و تحت عنوان

نظام دامپروری کشور در سال ۱۳۸۶ به چاپ رسید.

جا دارد از کلیه همکارانی که بنحوی در تدوین و اصلاح این نظام مشارکت داشته‌اند بویژه اعضای

کمیته بازنگری تشکر و قدردانی گردد.

سید نظام الدین سجادی

معاون وزیر در امور دام